T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI

TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

KASIM 1997

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ

Bu rapor, Türk yükseköğretim sisteminin Kasım 1997 tarihi itibarı ile durumunu sayısal veriler yanında, mümkün olan ölçüde kalite düzeyi bakımından irdeleyen ve karşı karşıya bulunulan sorunların giderilmesi yönünde 1996-1997 akademik yılında başlatılan bazı çalışmaları özetlemektedir.

Raporda yer alan öğrenci ve öğretim elemanı sayılarına ilişkin en son veriler, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nce (ÖSYM) yayımlanmış olan *1996-1997 Yükseköğretim İstatistikleri* kitabından alınmıştır. Ayrıca, Türk yükseköğretiminin bugün ulaşmış olduğu noktanın tarihsel bir perspektif içinde görülebilmesi için sistemin kısa bir tarihçesi sunulmuştur.

2. TARİHÇE

Türk yükseköğretiminin tarihine ilişkin yayınların neredeyse tümünde, Selçuk Türklerinin 11. yüzyılda Bağdat'da kurdukları Nizamiye Medresesi ile Fatih Sultan Mehmet'in 1463'de kurduğu İstanbul Medresesi'ne atıflar vardır. Ancak, İslam ülkelerinin ve bu ülkelerdeki kurumların, Avrupa'nın karanlık çağlarında, daha önceki bilimsel birikimi muhafaza ettikleri, hatta bilime bazı katkılarda bulundukları, bu birikimin Endülüs yoluyla Avrupa'ya geçtiği ve İslam medreselerinin aynı yolla Orta Çağ Avrupası'ndaki üniversiteleri etkiledikleri ne kadar doğruysa, bugünkü Türk yükseköğretiminin kökenlerini medreselerde aramak da o kadar yanlıştır.

Bugünkü yükseköğretim kurumlarımız, Batı'da olduğu gibi yüzlerce yıllık bir süreç içinde türlü değişikliklere uğrayarak ve hatta yer yer verilen büyük mücadeleler sonucunda şekillenmemiş, tersine, daha önce bu alandaki kurumlarımızın yerine geçmek üzere, Batı'dan olduğu gibi aldığımız kurumlardır.

Batı türü yükseköğretim kurumlarının ülkemizdeki ilk örnekleri, 1773'de kurulan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1795'te kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1827'de kurulan Tıbbiye ve 1834'de kurulan Harbiye'dir. Ondokuzuncu yüzyılın sonuna doğru ve 20. yüzyılın başında, Fransa'daki *Grandes Ecoles*'e benzer bir şekilde çeşitli bakanlıklara bağlı olarak kurulan Mülkiye Mektebi (1877), Hukuk Mektebi (1878), Ticaret Mekteb-i Alisi (1882), Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i şahane (1882) ve 1909'da Mühendis Mekteb-i Alisi adı ile reorganize edilen Mühendishane ile ara kademe teknik personel yetiştirmek amacıyla 1911'de kurulan Kondüktör Mekteb-i Alisi ülkemizdeki Batı türü yükseköğretim kurumlarının diğer örnekleridir. Bu kurumların bazıları bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Marmara, Mimar Sinan ve Yıldız Teknik Üniversitelerinin nüveleridir. 1863'de kurulan ve 1912'de mühendislik bölümleri eklenen Robert Kolej ise ülkemizdeki ilk Anglo-Amerikan türü yükseköğretim kurumu olup, bugünkü Boğaziçi Üniversitesi'nin nüvesidir.

Gülhane Fermanı'ndan kısa bir süre sonra modern bir üniversitenin kurulması, 1846'da zamanın Maarif Meclisi'nce kabul edilmiş ve üniversite 1865'de açılmıştır. 1870 ve 1874'de iki kez reorganize edildikten sonra 1881'de kapanan üniversite, 1900'de Dar'ül-fünun-i Osmani adı ile

tekrar açılmış ve yeni kurulan Ulum-i Aliye-i Diniye, Edebiyat, Ulum-i Riyaziye ve Tabüye şubelerinin yanında, daha önce kurulmuş olan Tıbbiye ve Hukuk mektepleri de Darülfünun'a bağlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından başlatılan eğitim seferberliği ile yükseköğretim kurumlarının Anadolu'ya yayılmasındaki ilk adımlar atılmaya başlanmış ve Ankara'da 1925'de Hukuk Mektebi, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930'da ise Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.

Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra Darülfünun üzerinde önemle durmuş ve bu kurumu değerlendirmek üzere davet edilen İsviçre'li Profesör Albert Malche'nin 31 Mayıs 1932 tarihli raporundan kısa bir süre sonra 1933'de Darülfünun lağvedilerek yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. **1933 Reformu (Kanun No: 2252) çağdaş üniversitenin ülkemizdeki gerçek başlangıcıdır.**

Yüksek Mühendis Mektebi'nin 1944'de reorganize edilmesi ile İTÜ kurulmuş olup bunu 1946'da, Ankara'da daha önce kurulmuş olan mektep, fakülte ve enstitülerin birleştirilmesiyle kurulan Ankara Üniversitesi izlemiştir. Ayrıca, 1946'da 2252 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış, çıkarılan 4936 sayılı Kanunla üniversitelere *muhtariyet* verilmiştir.

1955-1957 yılları arasında kurulan Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Atatürk Üniversitesi ile yükseköğretimin Anadolu'ya yayılması hız kazanmıştır.

1973-1981 arası üniversitelerin tam anlamı ile Anadolu'ya yayıldıkları bir dönemdir. Türkiye'nin her bakımdan zor şartlar altında bulunduğu bu dönemde, Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri'de on yeni üniversite kurulmuş ve böylece ülkemizdeki üniversite sayısı ondokuza yükselmiştir. Hızla artmakta olan üniversite ve bunlara başvuran öğrenci sayıları karşısında 1974 yılında *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi* (ÖSYM) kurularak üniversitelere merkezi sınavla öğrenci alınmasına başlanmıştır. Yükseköğretime artan talep karşısında, aynı yıl kurulan ve mektupla öğretim yapan *YAYKUR* ile ülkemizde örgün öğretim yanında açıköğretim veya daha doğru bir deyimle uzaktan öğretime de başlanmıştır.

Burada bir parantez açarak yükseköğretimde üniversiteler dışındaki gelişmelere de kısaca bakmakta yarar vardır. Üniversitelerden farklı olarak Batı'daki politekniklere benzer bir şekilde kitlesel mesleki eğitime ağırlık vermek amacıyla kurulan akademiler, zaman içinde bu amaçlarından uzaklaşmışlar ve 1977'de çıkarılan 2095 sayılı Kanunla üniversiteler ile akademiler arasında işlevsel farklılık fiilen ortadan kalkmıştır. Ancak, üniversiteler ile akademiler arasında çekişme başlamış ve Danıştay akademilerin çıkardığı yönetmelikleri sürekli olarak iptal etmiştir.

Hızla artan genç nüfusun yükseköğretime olan talebi 1960'lı yılların ortalarından başlayarak, çeşitli alanlarda mesleki öğretim yapan elliye yakın, kar amaçlı yüksekokulun açılmasına yol açmış ve bu okullardaki öğrenci sayısı kısa süre içinde elli bine ulaşmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin bu okulları 1971'de Anayasa'ya aykırı bulması ile bu okullar 1418 sayılı Kanunla akademilere bağlanmıştır.

1981 yılına gelindiğinde ülkemizde:

- Üniversiteler
- Akademiler
- Bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ile konservatuvarlar
- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri
- YAYKUR

olmak üzere beş türde, toplam 166 yükseköğretim kurumunda 20.816 öğretim elemanı görev yapmakta ve YAYKUR'a kayıtlı 9.742 öğrenci dahil, toplam 237.369 öğrenci öğrenim görmekte idi.

1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları *Yükseköğretim Kurulu* (YÖK) çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Bu düzenleme kapsamında İstanbul'da Mimar Sinan, Marmara ve Yıldız Teknik, Ankara'da Gazi, Antalya'da Akdeniz, İzmir'de Dokuz Eylül ve Edirne'de Trakya Üniversiteleri mevcut kurumların reorganizasyon ve birleştirilmesi ile oluturulmuş, Van'da ise Yüzüncü Yıl Üniversitesi adı ile yeni bir üniversite kurulmuştur. Böylece, Türk yükseköğretim sistemi 1982 yılı itibarı ile yirmiyedi üniversite ile bunlara bağlı fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuar ve meslek yüksekokullarından oluşan birleşik bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu meyanda, YAYKUR'un işlevleri Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi'ne devredilerek uzaktan öğretimin ülkemizde yaygınlaşması hızlandırılmıştır.

Anayasa'da yer alan hükümlere uygun olarak getirilen yeni yasal düzenleme ile kâr amacı gütmeyen vakıfların özel yükseköğretim kurumları kurmalarına imkan sağlanmıştır. Bu tür ilk üniversite olan Bilkent Üniversitesi 1984'de kurularak faaliyete geçmiştir. Ancak, Bilkent Üniversitesi'nin yasal konumu, Anayasa Mahkemesi'nde açılan iki davanın sonucunda Mahkeme'nin bu tür üniversitelerinde kanunla kurulmaları gerektiğine karar vermesi üzerine, 1992 yılında çıkarılan 3785 sayılı Kanunla açıklığa kavuşmuştur.

ODTÜ'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Gaziantep'teki fakülte ve okullardan oluşan Gaziantep Üniversitesi'nin 1987'de kurulması ile üniversite sayısı yirmidokuza yükselmiştir.

3 Temmuz 1992'de çıkarılan 3837 sayılı Kanunla, çoğu daha önce o illerde mevcut olan birimlerin nüve teşkil ettiği, 21 yeni üniversite ile 2 yüksek teknoloji enstitüsünün Afyon, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Kars, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mersin, Muğla, Niğde, Sakarya, Şanlıurfa, Tokat ve Zonguldak illerimizde kurulması ile üniversite sayımız elliüçe yükselmiştir.

1993'de Anadolu Üniversitesi'nin ikiye bölünmesi ile Eskişehir'deki ikinci üniversite olan Osmangazi Üniversitesi, 1994'de ülkemizin üçüncü vakıf üniversitesi olan Başkent Üniversitesi ile Fransızca eğitim yapan Galatasaray Üniversitesi kurulmuştur.

1996'da 5, 1997'de ise 8 vakıf üniversitesinin kurulması ile ülkemizdeki yükseköğretim kurumu sayısı 69'a yükselmiştir. Yükseköğretim kurumlarımızın kuruluş tarihleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Böylece, 1923-24 eğitim-öğretim yılından 1996-97 eğitim-öğretim yılına kadar geçen 73 yıllık Cumhuriyet döneminde:

- Yükseköğretim kurumu sayısı 1'den 69'a,
- Öğrenci sayısı 2.914'den 1.222.362'ye ,
- Yıllık mezun sayısı 321'den 146.309'a,
- Öğretim elemanı sayısı 307'den 54.744'e

yükselmiş olup, yaklaşık olarak öğrenci sayısında 420, yıllık mezun sayısında 450, öğretim elemanı sayısında ise 180 katlık artışların gerçekleştirildiği ve yükseköğretim kurumlarının İstanbul'dan Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmasının sağlandığı görülmektedir.

Zaman zaman içinde bulunulan olumsuz siyasi ve ekonomik şartlara rağmen, yer yer verilen büyük mücadeleler ve büyük fedakarlıklarla sağlanan bu gelişme Türkiye Cumhuriyeti'nin gurur tabloları ve çağdaş uygarlığı yakalama azim ve iradesinin önemli simgelerinden biridir.

3. YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ

3.1. İstatistiki Veriler

Ülkemizdeki çeşitli liselerden mezun olan öğrenci sayılarının yıllara ve lise türlerine göre değişimi Tablo 2'de gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, 1982-83 öğretim yılında 179.004 olan lise mezunu sayısı, 1996-97 ders yılında 663.612'ye yükselmiştir. 1996-97 ders yılı itibariyle imam-hatip lisesi kökenlilerin toplam mezunlar içindeki payı % 6,4, diğer mesleki ve teknik lise mezunlarının payı ise % 29,3'dür. Buna göre, genel lise mezunlarının toplam içindeki payı % 61,8'dir. Genel lise ve imam hatip lisesi mezunlarının toplam mezun sayısı içindeki payları 1995-96'da, sırası ile, % 59,1 ve % 9,1 idi.

Türk yükseköğretim sistemi üzerinde oluşan demografik baskının temel nedeni, genel lise mezunlarının herhangi bir yükseköğretim kurumuna giremedikleri takdirde geçimlerini sağlayabilecek bilgi ve beceriden büyük ölçüde yoksun olmalarıdır. Zira, ülkemiz iş dünyasında, işe yeni girenler için düzenlenen iş eğitimi programları yaygın olmadığı gibi, genel lise mezunlarımızın da eğitimleri itibarı ile bu tür programlara hazır olup olmadıkları tartışma konusudur.

Yükseköğretime giriş amacıyla ÖSYM tarafından düzenlenen *Öğrenci Seçme Sınavı* (ÖSS) ile *Öğrenci Yerleştirme Sınavı* (ÖYS) sonuçlarının son onbeş yıl içindeki dağılımı Tablo 3'de gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, 1983'de 361.158 olan aday sayısı 1997'de 1.398.595'e yükselmiştir. Aday sayılarında bir önceki yıla göre artış oranları son altı yıl içinde sırası ile % 12, % 18, % 8, % 1 ve % 11'dir. 1997'de ise artış hızı eksiyi geçmiştir. Başka bir deyişle, yükseköğretime başvurularda bir durağanlaşma eğilimi görülmektedir. Lise son sınıf öğrencilerinin toplam başvuru içindeki payı, 1983'deki % 52,2 değerinden sürekli azalarak 1995'de % 37,1'e düşmüş, 1996'da ise ilk kez bir önceki yıla göre artış göstererek % 39,1 değerinde gerçekleşirken 1997'de tekrar % 37,3'e düşmüştür.

TABLO 1
KURULUŞ TARİHLERİNE GÖRE ÜNİVERSİTELER

ÜNİVERSİTE VE BULUNDUĞU ŞEHİR	KURULUŞ TARİHİ
İstanbul Üniversitesi (İstanbul)	1933 yılı (21.04.1924)
İstanbul Teknik Üniversitesi (İstanbul)	1944 yılı
Ankara Üniversitesi (Ankara)	13.06.1946 gün ve 4936 sayılı kanun
Ege Üniversitesi (İzmir)	1955 yılı ve 6595 sayılı kanun
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Trabzon)	20.05.1955 gün ve 6594 sayılı kanun
Atatürk Üniversitesi (Erzurum)	31.05.1957 gün ve 6990 sayılı kanun
Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Ankara)	04.06.1959 gün ve 7307 sayılı kanun
Hacettepe Üniversitesi (Ankara)	06.07.1967 gün ve 692 sayılı kanun
Boğaziçi Üniversitesi (İstanbul)	12.09.1971 gün ve 1487 sayılı kanun
Anadolu Üniversitesi (Eskişehir)	30.11.1973 gün ve 1787 sayılı kanun
Çukurova Üniversitesi (Adana)	30.11.1973 gün ve 1786 sayılı kanun
Dicle Üniversitesi (Diyarbakır)	30.11.1973 gün ve 1785 sayılı kanun
Cumhuriyet Üniversitesi (Sivas)	09.02.1974 gün ve 1788 sayılı kanun
Fırat Üniversitesi (Elazığ)	11.04.1975 gün ve 1873 sayılı kanun
İnönü Üniversitesi (Malatya)	03.04.1975 gün ve 1872 sayılı kanun
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Samsun)	11.04.1975 gün ve 1873 sayılı kanun
Selçuk Üniversitesi (Konya)	11.04.1975 gün ve 1873 sayılı kanun
Uludağ Üniversitesi (Bursa)	11.04.1975 gün ve 1873 sayılı kanun
Erciyes Üniversitesi (Kayseri)	18.11.1978 gün ve 2175 sayılı kanun
Akdeniz Üniversitesi (Antalya)	20.07.1982 gün ve 41 SKHK (2809 S.K)
Dokuz Eylül Üniversitesi (İzmir)	20.07.1982 gün ve 41 SKHK (2809 S.K)
Gazi Üniversitesi (Ankara)	20.07.1982 gün ve 41 SKHK (2809 S.K)
Marmara Üniversitesi (İstanbul)	20.07.1982 gün ve 41 SKHK (2809 S.K)
Mimar Sinan Üniversitesi (İstanbul)	20.07.1982 gün ve 41 SKHK (2809 S.K)
Trakya Üniversitesi (Edirne)	20.07.1982 gün ve 41 SKHK (2809 S.K)
Yıldız Teknik Üniversitesi (İstanbul)	20.07.1982 gün ve 41 SKHK (2809 S.K)
Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Van)	20.07.1982 gün ve 41 SKHK (2809 S.K)
Bilkent Üniversitesi (Ankara)	12.12.1984 (84.71.1136,84.72.1156,84.74.1158 sayılı kararlar)
Gaziantep Üniversitesi (Gaziantep)	27.06.1987 gün ve 3389 sayılı kanun
Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Bolu)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Adnan Menderes Üniversitesi (Aydın)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Afyon Kocatepe Üniversitesi (Afyon)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Balıkesir Üniversitesi (Balıkesir)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Celal Bayar Üniversitesi (Manisa)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Çanakkale)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Dumlupınar Üniversitesi (Kütahya)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Gaziosman Paşa Üniversitesi (Tokat)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (İzmir)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Harran Üniversitesi (Şanlıurfa)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü (İzmir)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Kafkas Üniversitesi (Kars)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi (K. Maraş)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Kırıkkale Üniversitesi (Kırıkkale)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Kocaeli Üniversitesi (Kocaeli)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Mersin Üniversitesi (Mersin)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Muğla Üniversitesi (Muğla)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Mustafa Kemal Üniversitesi (Hatay)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Niğde Üniversitesi (Niğde)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Pamukkale Üniversitesi (Denizli)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Sakarya Üniversitesi (Sakarya)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Süleyman Demirel Üniversitesi (Isparta)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi (Zonguldak)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı kanun
Koç Üniversitesi (İstanbul)	07.03.1992 gün ve 3785 sayılı kanun
Osmangazi Üniversitesi (Eskişehir)	18.08.1993 gün ve 496 SKHK
Galatasaray Üniversitesi (İstanbul)	06.06.1994 gün ve 3993 sayılı kanun
Başkent Üniversitesi (Ankara)	15.01.1994 gün ve 3961 sayılı kanun
Fatih Üniversitesi (İstanbul)	07.06.1996 gün ve 4142 sayılı kanun
İstanbul Bilgi Üniversitesi (İstanbul)	07.06.1996 gün ve 4142 sayılı kanun
Işık Üniversitesi (İstanbul)	07.06.1996 gün ve 4142 sayılı kanun
Sabancı Üniversitesi (İstanbul)	07.06.1996 gün ve 4142 sayılı kanun
Yeditepe Üniversitesi (İstanbul)	07.06.1996 gün ve 4142 sayılı kanun
Kadir Has Üniversitesi (İstanbul)	30.05.1997'de 4263 sayılı kanun
Atılım Üniversitesi (Ankara)	10.07.1997 tarihi itibari ile
Beykent Üniversitesi (İstanbul)	10.07.1997 tarihi itibari ile
Çağ Üniversitesi (Tarsus)	10.07.1997 tarihi itibari ile
Çankaya Üniversitesi (Ankara)	10.07.1997 tarihi itibari ile
Doğuş Üniversitesi (İstanbul)	10.07.1997 tarihi itibari ile
İstanbul Kültür Üniversitesi (İstanbul)	10.07.1997 tarihi itibari ile
Maltepe Üniversitesi (İstanbul)	10.07.1997 tarihi itibari ile

TABLO 2

LİSELERDEN MEZUN OLAN ÖĞRENCİ SAYILARININ LİSE TÜRLERİNE VE YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

	YILLAR														
EĞİTİM TÜR VE KADEMESİ	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
GENEL LİSELER															
Lise	99729	122008	107007	121163	119645	131263	136393	144698	176463	192162	262551	247749	229951	279299	390259
Anadolu Lisesi	1830	2161	2822	2824	3159	3959	4498	4722	6640	7611	10799	10971	18300	14785	13292
Akşam Lisesi	1756	775	–	–	–	528	524	663	658	756	782	1120	1193	986	1486
Fen Lisesi	90	92	188	282	377	393	421	505	478	770	747	1132	1098	968	943
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	460	209
Anadolu Öğretmen Lisesi	2275	1791	2353	2588	3293	3250	2892	2565	2966	1348	2452	2967	3839	4256	4045
MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER															
Erkek Teknik Öğretim	26696	31823	35115	42500	47935	47118	48839	58419	68617	72991	94317	66512	75733	92109	98850
Kız Teknik Öğretim	9599	9212	8956	9277	10317	11146	11768	12130	12695	13132	16134	16008	28471	23879	30482
Ticaret ve Turizm Öğretimi	21327	22215	22772	21218	20382	24790	23661	30701	38783	41029	48637	42332	56350	53003	65233
İmam-Hatip Liseleri	10982	13573	13896	15727	15974	17574	17280	17060	18323	20658	26285	46137	41386	48480	42525
Resmi Liseler Toplamı	174284	203650	193109	215579	221082	240021	246276	271463	325623	350457	462704	434928	456321	518225	647324
Özel Liseler Toplamı	4720	4542	4711	5362	5371	6337	6867	7593	9921	11411	12278	13834	16517	13078	16288
GENEL TOPLAM	179004	208192	197820	220941	226453	246358	253143	279056	335544	361868	474982	448762	472838	531303	663612

Kaynak T.C. Milli Eğitim Bakanlığından alınan bilgiler.

TABLO 3

ÖSYM'CE DÜZENLENEN YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ SINAVLARININ YILLARA GÖRE SONUÇLARI (LİSANS VE ÖNLİSANS DÜZEYİNDEKİ PROGRAMLAR)

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
ÖSYS'ye Başvuru Sayısı	361158	436175	480633	503481	628089	693277	824128	892975	876633	979602	1154571	1249965	1265103	1399061	1398595
Lise Son Sınıf Düzeyinde Başvuru Sayısı	188536	199280	220162	229328	257858	277419	303077	336651	351941	375432	457476	486284	469245	547063	521114
Lise Son Sınıf Öğr.nin Top. Baş. İçindeki Payı, %	52.2	45.7	45.8	45.5	41.1	40.0	36.8	37.7	40.1	38.3	39.6	38.9	37.1	39.1	37.3
Lise Mezunu Sayısı	179004	206192	197820	220941	226453	246358	253143	279056	335544	361868	474962	448762	472838	531303	663612
Fakülte ve 4 Yıllık YO.'lara Yerleştirilenler	67881	72931	67916	68139	68202	70465	76484	78707	81335	87086	114388	130460	139744	137540	147850
2 Yıllık Meslek YO.'larına Yerleştirilenler	22373	27946	28515	28883	33065	36868	32338	34158	35633	40656	58658	74513	76602	89578	106158
Örgün Öğretime Yerleştirilenler Toplamı	90254	100877	96431	97022	101267	107333	108822	112865	116968	127742	173046	204973	216346	227118	254008
Açıköğretime Yerleştirilenler(Lisans)	14982	47999	60000	68911	73828	81356	85056	83388	82767	80917	130606	86472	82895	96732	106701
Açıköğretime Yerleştirilenler(Önlisans)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	51644	111080	79381	84733	88404	88664
Açıköğretime Yerleştirilenler Toplamı	14982	47999	60000	68911	73828	81356	85056	83388	82767	132561	241686	165853	167628	185136	193365
Toplam Yerleştirilenler	105236	148876	156431	165933	175095	188689	193878	196253	199735	260303	414732	370826	383974	412254	447373
AÖF'e Yerleştirilenlerin Toplam İçindeki Payı, %	14.2	32.2	38.4	41.5	42.2	43.1	43.9	42.5	41.4	50.9	58.3	44.7	43.7	44.9	43.2
Lise Son Sınıf Öğr.lerinin Toplam Yarış. İçindeki Payı, %	59.5	49.1	46.6	45.3	40.2	41.5	36.6	37.6	39.4	31.5	23.8	26.9	21.9	22.6	21.8
Toplam Yerleşenlerin Başvurulara Oranı, %	29.1	34.1	32.5	33.0	27.9	27.2	23.5	22.0	22.8	26.6	35.9	29.7	30.4	29.5	32.0
Toplam Yerleşenlerin Lise Mezunlarına Oranı, %	58.8	71.5	79.1	75.1	77.3	76.6	76.6	70.3	59.5	71.9	87.3	82.6	81.2	77.6	67.1

1983-1997 döneminde bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilen öğrenci sayısı 105.236'dan 421.453'e yükselmiş, açıköğretime yerleştirilenlerin toplam yerleştirilenler içindeki payı, 1993'te % 58,3'e yükseldikten sonra 1994'te % 44,7'ye, 1995'te % 43,7'ye, 1996'da % 44,9'a ve 1997'de ise % 42,4'e düşmüştür.

Yerleştirilen öğrencilerin başvurulara oranı 1983'de % 29,1 iken, 1989-1991 döneminde % 23 civarına düşmüş, 1995'de ise % 30,4'e yükseldikten sonra, 1996'da % 29,5'e düşmüş, ancak 1997'de tekrar % 32,0'a yükselmiştir.

1997 yılı rakamlarına bakıldığında iki yıllık önlisans ve dört veya daha çok yıllık lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına yerleştirilenlerin o yılki lise son sınıf öğrencilerinin % 49'una, açıköğretimle birlikte toplam yerleştirilenlerin ise o yılki lise son sınıf öğrencilerinden başvuranların % 86'sına karşı geldiği görülmektedir.

1983-1997 dönemindeki açıköğretim kontenjanları ile bu programlara yerleştirilen ve yerleştirildiği halde kaydolmayan öğrenci sayıları Tablo 4'de gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, açıköğretim kontenjanları 1992'de başlayarak büyük oranlarda artırılmış, buna karşılık açıköğretime olan talep bağıl olarak azalmıştır. Örneğin, 1995'de 979.595 açıköğretim kontenjanı ilan edilmesine karşılık, sadece 167.605 öğrenci yerleştirilmiş, bunların da ancak 114.404'ü kayıt yaptırmıştır.

1996 yılında önce 575.220 açıköğretim kontenjanı ilan edilmiş, daha sonra ek yerleştirme esnasında 409.375 kontenjan daha ilan edilmiştir. Buna karşılık, yukarıda da belirtildiği gibi, açıköğretime olan talebin azalmasından dolayı, ancak 185.136 öğrenci yerleştirilmiş, bunlardan da 138.356'sı kayıt yaptırmıştır.

1996 yılında yapılan sınav sonucunda, 421.419'u ilk yerleştirmede ve 25.954'ü ek yerleştirmede olmak üzere örgün öğretime ve açıköğretime yerleştirilen ve kaydolan öğrenci sayıları ile kaydolanların yerleştirilenlere oranı aşağıdaki gibidir:

	Yerleştirilen (Y)	**Kaydolan (K)**	**K/Y (%)**
ÖRGÜN ÖĞRETİM			
Lisans	137.540	132.462	96,3
Önlisans	89.578	70.588	78,8
TOPLAM	**227.118**	**203.050**	**89,4**
AÇIK ÖĞRETİM			
Lisans	96.732	73.847	76,3
Önlisans	88.404	64.509	73,0
TOPLAM	**185.136**	**138.356**	**74,7**
GENEL TOPLAM	**412.254**	**341.406**	**82,8**

Görüldüğü gibi, örgün öğretimdeki lisans programlarına yerleştirilen öğrencilerin büyük çoğunluğu kayıt yaptırmakta, örgün öğretimdeki önlisans programları ile açıköğretimde ise yerleştirilen öğrencilerin yaklaşık % 25'i kaydolmamaktadır.

TABLO 4

AÇIKÖĞRETİM KONTENJANLARI İLE YERLEŞTİRİLEN VE KAYDOLAN ÖĞRENCİ SAYILARI

YIL	KONTENJAN	YERLEŞTİRİLEN	KAYDOLAN	YER. HALDE KAYDOLMAYAN
1983	35000	14982	18898	--
1984	40000	47999	31003	16996
1985	50000	60000	40455	19545
1986	60000	68911	42722	26189
1987	55000	73828	54209	19619
1988	60000	81356	64289	17067
1989	65000	85056	69146	15910
1990	65000	83388	67022	16366
1991	65000	82767	66663	16104
1992	205917	132561	108730	23831
1993	616220	241686	139875	101811
1994	991661	165853	121383	44470
1995	979595	167605	114404	53201
1996	575220	185136	138356	46780
1997	580220	191294	VY	VY

Not: 1- 1996 kontenjanına ek kontenjan 409375'de eklendiğinde toplam kontenjan 984595 olur. 1993, 1994 ve 1995 yıllarına ek kontenjan dahil edilmiştir.

2- 1997 kontenjanına ek kontenjan dahil değildir.

VY: Veri Yok.

1997 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki beş üniversiteye 7.774, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi'ne ise 150 öğrenci yerleştirilmiştir. Türkiye'de faaliyette olan vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrencilerin üniversitelere göre dökümü ise aşağıdaki gibidir :

Üniversite	Öğrenci Sayısı
Bilkent	2.505
İstanbul Bilgi	2.082
Yeditepe	2.012
Fatih	1.432
Başkent	996
Işık	548
Koç	204
Yeni Kurulanlar	3.646
TOPLAM	**13.425**

Buna göre vakıf üniversitelerinin toplam örgün öğretime yerleştirilenler içindeki payı % 4,5'dir.

1997 yılında bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilenlerin % 64'ü genel lise, % 36'sı meslek lisesi çıkışlı; % 40'ı kız, % 60'ı ise erkektir.

3.2. Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi

Yükseköğretime girişte, 1981'den bu yana iki basamaklı bir sınav uygulanmaktadır. Birinci basamak olarak bilinen Öğrenci Seçme Sınavı'nda (ÖSS) adaylara sözel ve sayısal bölümlerden oluşan bir sınav uygulanmaktadır. Sözel bölüm Türkçe'yi kullanma gücü ve sosyal bilimlerdeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan, sayısal bölüm ise matematiksel ilişkilerden yararlanma gücünü ve fen bilimlerindeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan oluşmaktadır.

Birinci basamak sınavından (ÖSS) en az 120 puan alan öğrenciler, ikinci basamak sınavı olarak bilinen Öğrenci Yerleştirme Sınavı'na (ÖYS) girmeye hak kazanmaktadırlar. Öğrenciler, çeşitli alan bilgisi testlerinden oluşan ikinci basamak sınavı sonuçlarına göre lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına yerleştirilmektedir. Açıköğretim ve örgün öğretim önlisans programlarına ise ÖSS sınav sonuçlarına göre yerleştirme yapılmaktadır.

Yükseköğretime giriş için:

- Lise son sınıf öğrencileri (beklemeli ve dışardan bitirenler dahil),
- Daha önce girip de sınavı kazanamayanlar,
- Daha önce sınavı kazanıp da bir yükseköğretim programına yerleştirildiği halde tekrar sınava girenler (sınavı kazanıp kaydolmayan, öğrenimini sürdürmekte olan, mezun olan),

olmak üzere başlıca üç grup öğrenci ÖSYM'ne başvurmaktadır.

1997 yılındaki ÖSYM'ne başvuran 1.398.595 öğrenciden 1.349.559'u birinci basamak sınavına girmiştir. Sınava giren her bir aday grubundaki öğrenci sayısı aşağıdaki gibidir:

Aday Grubu	Sınava Giren
Lise son sınıf öğrencisi	501.114
Daha önce kazanamayan	580.854
Daha önce kazanan	267.591
TOPLAM	**1.349.559**

Sınava giren toplam 1.349.559 adayın % 38,4'ü kız, % 61,6'sı erkektir. Sınavda kız adayların %77.2'si, erkek adayların ise %71.7'si başarılı olmuştur. 1997 ÖSS'yi 105 ve daha yüksek puan alarak kazanan aday sayısı 996.188'dir. 120 ve daha yüksek puan alarak ÖYS'ye girme hakkı kazanan aday sayısı ise, 674.921'dir. Dolayısıyla toplam adaylardan % 48'i ÖYS'ye girme hakkı kazanmıştır.

Daha önce her iki basamağı da başararak bir yükseköğretim kurumuna girmeye hak kazanıp da, çeşitli nedenlerle tekrar başvuran adayların toplam sayısı 267.591, bu gruptaki adayların sınava giren toplam aday sayısına oranı ise % 19,8'dir. Başka bir deyişle, yükseköğretime daha önce girmeye hak kazanmış öğrencilerin yaklaşık olarak beşte biri girdikleri programdan çeşitli nedenlerle memnun kalmayarak tekrar sınava girmektedir.
1997 Öğrenci Yerleştirme Sınavı'na (ÖYS ikinci basamak) girmeye hak kazanan 647.921 adaydan 590.436'sı sınava girmiştir. Sadece birinci basamak sınavı sonucu ile yerleşmek isteyen adaylarla birlikte 768.265 aday ilk yerleştirme işlemine alınmıştır. İlk yerleştirme işlemi sonucunda 445.302 aday yerleştirilmiştir. Yukarıda sözü edilen her bir aday grubundan bir yükseköğretim programına yerleştirilen öğrenci sayısı, o aday grubundan sınava giren toplam aday sayısına bölündüğünde elde edilen başarı oranları aşağıdaki gibidir :

Aday Grubu	ÖSS'ye Giren	İlk Yerleştirmede Yerleşen	Başarı Yüzdesi
Lise son sınıf öğrencisi	501.114	96.966	19,4
Daha önce kazanamayan	580.854	246.426	42,5
Daha önce kazanan	267.591	101.834	38,0
TOPLAM	**1.349.559**	**445.226**	**32,9**

Görüldüğü gibi, nihai başarı oranına göre, ilk sırayı % 42,5 başarı oranıyla daha önceki yıllarda sınava girip kazanamayanlar almakta, bu grubu % 38 ile daha önceki yıllarda sınavı kazananlar izlemekte ve o yılki lise son sınıf öğrencileri % 19,4 başarı oranı ile en sonda gelmektedir. Gerek ilk basamak gerekse her iki basamak sonucunda ortaya çıkan sıralama, ortaöğretimle yükseköğretime giriş arasındaki kopukluğun açık göstergesidir.

Bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilen, yani iki basamak sonucunda sınavı kazanan öğrencilerin ait oldukları aday grubuna göre dağılımları ise şöyledir:

Aday Grubu	Yerleşenler İçindeki Yüzdesi
Lise son sınıf öğrencisi	21,8
Daha önce kazanamayan	55,3
Daha önce kazanan	22,9

Yukarıda sunulan istatistiki bilgiler ile sınava giren öğrenci grupları ve bunların başarı oranları gözönüne alındığında şu sonuçlar çıkmaktadır:

a) 0 yılki lise son sınıf öğrencilerinin sınavlara giren toplam öğrenci sayısına oranı % 30'lara kadar düşmüştür. Çok büyük sayıdaki öğrenci kitlesi sınava ilk kez deneme için girmekte ve mezun olduktan sonra en az bir yılı sınavlara hazırlanarak geçirmektedir.

b) 1983-1997 döneminde başvuru sayısında meydana gelen yaklaşık 3,5 misli artışın başlıca nedenleri, çağ nüfusundaki, yani lise son sınıf öğrencilerindeki 2,5 misli artışın yanında, daha önce sınavı kazanamayıp da tekrar girenler ile kayıtlı olduğu halde program değiştirmek isteyenlerin sayısındaki artıştır.

c) Açıköğretime olan talep bağıl olarak büyük ölçüde düşmüştür. Bunun başlıca nedeni, derece ve kademe ilerlemesi almak amacıyla açıköğretime başvuran devlet memurlarının bu talebinin zaman içinde karşılanmış olmasıdır.

d) 1983-1997 döneminde örgün öğretimde lisans düzeyindeki kontenjanlar yaklaşık 2, önlisans düzeyindeki kontenjanlar ise yaklaşık 3,5 misli artırılmıştır. Ancak, önlisans düzeyindeki programlar lisans düzeyindeki programlar kadar cazip değildir. Bunun muhtemel nedenleri ise meslek yüksekokulu mezunlarına yedek subaylık hakkı verilmemesi ve fakülte diplomasına atfedilen sosyal statüdür.

Yükseköğretime giriş için başvuran öğrenci sayısında son yıllarda bir durağanlaşma görüldüğüne yukarıda değinilmişti. Bunun yanında, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün aşağıda özetlenen projeksiyonlarına göre yükseköğretim çağ nüfusu da 1995'den itibaren azalma eğilimine girmiştir:

Yıl	Çağ Nüfusu (18-21Yaş)
1994	5.093.000
1995	5.228.000
1996	5.184.000
1997	5.142.000
1998	5.102.000
1999	5.063.000
2000	5.025.000

Buna karşılık, ortaöğretimdeki okullaşma oranı ise sürekli olarak artmaktadır. Bu oran 1985-86'da % 32 iken, 1995-96'da % 53'e, 1996-97'de ise % 54,2'ye yükselmiştir. Başka bir deyişle, yükseköğretime aday öğrenci sayısı artmaya devam edecektir.

Öte yandan, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün son bir yayınına göre (Türkiye Nüfusu, 1923-1994 Demografik Yapısı ve Gelişimi, 21. Yüzyıl Ortasına Kadar Projeksiyonlar), nüfus coğrafi olarak batıya kaydığı gibi, değer yargıları itibarı ile de batılılaşmaktadır.

Bu gelişme gerçekleştiği takdirde yükseköğretime olan talebin de nitelik değiştirerek, her ne şekilde olursa olsun diplomadan, istihdam potansiyeli yüksek alanlar ile bu alanlardaki kaliteli programlara kayması beklenmektedir. Toplam başvuru sayısındaki artışın lise mezunu sayısındaki artışın üzerinde seyretmesi bu eğilimin belki de ilk göstergesidir.

Nihayet, 1983-1997 döneminde Türk yükseköğretim sisteminin kontenjanlara göre örgün öğretimde 2,5, açıköğretimde ise yaklaşık 10 misli büyütülmesine rağmen, örgün öğretimdeki okullaşma oranı 1996'da ancak % 13,5'e 1997'de ise %14,6'ya, açıköğretim dahil toplam okullaşma oranı ise, 1996'da ancak % 22,4'e 1997'de ise % 23,6'ya yükseltilebilmiştir. Türkiye, örgün öğretimdeki okullaşma oranına göre rakibi olan ülkelerin halen oldukça gerisindedir. Bu bakımdan, Türk yükseköğretim sisteminin kalite ile istihdam ilişkisini öne çıkartmak kaydıyla büyümeye devam etmesi kaçınılmazdır.

Dolayısı ile sorun yükseköğretimin hangi yönde büyüyeceğidir. Açıköğretimi bugünkü hali ile büyüme alanı olarak görmek doğru değildir. Zira, yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi, açıköğretime olan talep bağıl olarak büyük ölçüde düşmüştür. Açıköğretim tedrici olarak asli işlevi olan yetişkinlerin teknolojik gelişmelere uyumlu bir biçimde sürekli ve tekrar eğitimine dönüştürülecektir.

Temel ilke, gençlerin büyük kitlesinin mümkün olan en kısa süre içinde iş hayatına hızla uyum sağlayabilecek bir formasyona sahip kılınmasıdır. Bu itibarla Türk yükseköğretim sisteminin doğal büyüme alanı, tüm ileri ülkelerde olduğu gibi, iki yıllık meslek yüksekokullarıdır. Bu alanda başlatılan çalışmalarla gerekli görülen yasal düzenlemeler 5.3. no'lu kısımda ele alınmıştır.

3.3. Yükseköğretime Giriş Sisteminde Yapılan Düzenlemeler ve Öneriler

Ülkemizde halen uygulanmakta olan yükseköğretime giriş sistemi sürekli eleştiri konusu olmaktadır. Bu eleştirilerin temelinde, uygulanmakta olan sınav sisteminin lise eğitimini neredeyse devreden çıkardığı, öğrencileri sınav stresine soktuğu ve sınava hazırlık kurslarının ailelere büyük bir mali yük getirdiği yatmaktadır.

Bu eleştirilerin bir kısmı geçerlidir. Ancak, yükseköğretime olan talep ile arz arasındaki büyük dengesizlik sürdükçe bu tür merkezi giriş sınav sisteminin uygulanmasının kaçınılmaz olduğu hususunda da birleşilmektedir.

Eğitimin temel amacı, bireyleri iyi insan ve iyi vatandaş olarak yetiştirmek ve yeteneklerine göre mümkün olan en kısa süre içinde, yaşamlarını sürdürebilecek bilgi ve becerilerle donatarak hayata hazırlamaktır. Bu hususlar göz önüne alınarak, geçen yıl yükseköğretime giriş sisteminde yapılan düzenlemelerle 1997 yılında ikinci basamak sınavına (ÖYS) girebilmek için gereken en düşük

birinci basamak (ÖSS) puanı 105'ten 120'ye yükseltilmiş; ancak, açıköğretim, meslek yüksekokulları ve özel yetenek sınavları ile öğrenci alınan lisans programlarına giriş için gereken en düşük ÖSS puanı ise 105 olarak muhafaza edilmişti.

1998 yılından itibaren geçerli olacak değişikliklerin anahatları ise aşağıda özetlenmiştir:

a) 1997 ve daha önceki ÖSS'lerde üç kez başarılı olma sınırının altında puan almış adaylar, 1998 ÖSYS'ye başvuramayacaklardır.

b) 1998 ÖSYS'de Ağırlıklı ÖSS ve ÖYS puanları hesaplanırken ortaöğretim başarı puanına verilen ağırlıklar aşağıdaki gibi olacaktır:

- Ortaöğretim kurumlarının son sınıflarında okumakta olan, beklemeli durumda bulunan ve okul dışından ortaöğretim kurumunu bitiren adaykarın ortaöğretim başarı puanları, ÖSS'de 0,2, ÖYS'de 0,6 ile; önceki yıllarda mezun olup yükseköğretim programına daha önce yerleştirilmemiş, bir yükseköğretim programına yerleştirilmiş ancak kayıt olmamış, bir yükseköğretim programında kayıtlı, bir yükseköğretim programından mezun, disiplin suçu dışındaki bir nedenle yükseköğretimden kaydı silinmiş olan ortaöğretim başarı puanları, ÖSS'de 0,13, ÖYS'de 0,4 ile; 1996 ve daha önceki yıllarda mezun olanların ortaöğretim başarı puanları ÖSS'de 0,03, ÖYS'de 0,1 ile çarpılarak test puanlarına eklenecektir.

- Bir mesleğe yönelik program uygulayan liselerden gelen adaylar, alanlarıyla ilgili bir yükseköğretim programına yerleştirilirken, ortaöğretim kurumlarının son sınıfında okuyan adayların ortaöğretim başarı puanları, ÖSS'de 0,25, ÖYS'de 0,4 ile; aynı liselerden gelen diğer adayların ortaöğretim başarı puanları, ÖSS'de 0,125, ÖYS'de 0,2 ile çarpılarak ağırlıklı puanlara eklenecektir. 1997 ÖSYS'de bir yükseköğretim programına yerleştirilen adaylar için yukarıda belirtilen katsayıların tümü yarıya düşürülecektir.

Bu değişikliklerle o yılki lise son sınıf öğrencilerine bir avantaj sağlanmakta ve öğrencilerin yükseköğretime giriş kapısı önünde gereğinden fazla zaman kaybetmeyerek, yeteneklerine göre mümkün olan en kısa süre içinde iş hayatına atılmaları hedeflenmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca Şubat 1997'de yayımlanan ***Milli Eğitimde Hedefler*** başlıklı kitapçıkta, Yükseköğretime Geçiş başlığı altında şu görüşlere yer verilmektedir:

> Ortaöğretim programlarıyla üniversite giriş sınavları arasında rehberlik ve yöneltme esasına dayalı etkin bir bağ kurulmasını, hem yükseköğretime geçişin sağlıklı ve tutarlı olması, hem de ortaöğretimde kazanılan bilgi ve becerilerin önemli bir bölümünün yükseköğretimde değerlendirilerek eğitimin bu kademesinde niteliğin yükseltilmesi bakımından gerekli görüyor, böyle bir uygulamaya geçmeyi hedefliyoruz.
>
> Ortaöğretimde okul ve öğretmen ağırlıklı bir model oluşturularak sistemde "okul"un odak noktası olması sağlanacaktır. Yüksek öğretimde yığılmaları önlemek için otaöğretimden yükseköğretime geçişte lise ikinci ve üçüncü sınıfta yarı olgunluk sınavını, üniversiteye girişte de bir yetenek sınavını öngören bir sistemi hedeflemekteyiz.

Böylece öğrencilerin üniversiteye girmek için dershaneye gitmelerine gerek kalmayacaktır. Ancak, dershanelerin eğitim sistemimiz içinde yer almaya devam etmesi gereken kurumlar olduğunu kabul ediyoruz. Bu kurumlarımızın özel okula dönüştürülmelerini veya mesleki becerilerin kazanıldığı kurslar olarak faaliyet göstermelerini öngörüyoruz.

Burada belirtilen hedeflere katılmamak mümkün değildir. Ancak, öncelikle ilgili olarak aşağıdaki hususların altının önemle çizilmesinde yarar vardır:

a) Önerilerin hazırlanması ve varsa uygulamaya ilişkin ayrıntıların tespitinde Bakanlık ile YÖK ve ÖSYM arasında bir işbirliği yapılmamıştır.

b) Sınav sayısının fiilen ikiden üçe çıkarılması ve ortaöğretim başarı puanının ağırlığının artırılması önerilmektedir.

c) Ortaöğretim programlarıyla üniversiteye giriş sınavları arasında rehberlik ve yöneltme esasına dayalı etkin bir bağın kurulması öngörülmektedir.

Açıkça görüldüğü gibi, önerilen sistemin arzu edilen hedeflere ulaşılmasında araç olabilmesi için ortaöğretimde köklü düzenlemeler yapılması kaçınılmazdır. Zira:

a) Ülkemizde mevcut bulunan 40 tür lisede okuyan öğrencilerin ortaöğretimdeki başarılarını ortak bir temel üzerinden ve amaca hizmet edebilecek şekilde ifade edilmesi çok zordur.

b) Ülkemizde etkin bir rehberlik ve yöneltme sistemi maalesef henüz kurulamamıştır. İlke olarak sınav sayısının artmasında bir sakınca görülmemektedir. Ancak, istenen sonucun alınabilmesi için ortaöğretimde aşağıdaki düzenlemelerin yapılmasında yarar görülmektedir.

- Coğrafi olarak birbirine yakın değişik türdeki liseler tek bir yönetim altında toplanarak ***çok programlı lise*** niteliğindeki ***ortaöğretim bölgeleri*** oluşturulmalıdır.

- Lisenin birinci yılı sonunda yapılacak sınav ile bilgi, beceri, yetenek ve bilinç düzeylerine göre, özellikle lisans düzeyindeki yükseköğretim programlarına aday olmaya hazır olan ve oluşturan kitle tespit edilmelidir.

- Bunun dışında kalan genel lise öğrencilerinin derslerinin bir kısmının aynı ortaöğretim bölgesi içindeki mesleki ve teknik liselerden almalarının özendirilmesi sureti ile, bu öğrencilere mümkün olan en kısa süre içinde bir mesleki beceri kazandırılmalıdır. Bu amaçla, özellikle genel liselerde etkin bir rehberlik ve yöneltme birimi kurulmalıdır.

- Lisenin ikinci yılı sonunda ilk iki yılın, üçüncü yılın sonunda da tüm yılların müfredatını kapsayan sınavlar yapılmalı ve her üç sınavın sonuçları ile ortaöğretim başarı puanları bellekte tutularak lisans düzeyindeki programlara yerleştirme işlemi yapılmalıdır.

- Mesleki ve teknik liseler en yakınlarındaki meslek yüksekokulları ile irtibatlandırılmalı ve hatta tercihen birleştirilmeli, sekiz yıllık temel eğitim sonunda mesleki ve teknik eğitim kulvarını seçen öğrenciler ile lisenin birinci yılı sonunda kısmen veya tamamen bu alana yöneltilen öğrencilere, irtibatlandırıldıkları meslek yüksekokulunun ilgili programına sınavsız giriş hakkı tanınmalıdır. Böylece isteyen öğrencilere, en geç lisenin birinci yılı sonunda, ilgili mesleki ve

teknik alanda öğrenimlerini başarı ile sürdürdükleri takdirde bir yükseköğretim diploması garanti edilmiş olacaktır.

Buraya kadar sadece yurtiçinde yükseköğretime giriş üzerinde durulmuştur. Yurtdışında yükseköğrenim görmekte olan öğrencilerimizin sayısı kısmi olarak bilinmemekle birlikte, bu sayının oldukça yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Ne yazıktır ki, bugüne kadar bu öğrencilerimize hiç bir danışmanlık hizmeti verilmemiştir. Bunun sonucunda halen karşı karşıya bulunulan başlıca sorunları şu şekilde özetlemek mümkündür:

a) İleri Batı ülkelerine giden öğrencilerimizin bir kısmı, bilgi eksikliği nedeniyle kalite düzeyi düşük yükseköğretim kurumlarına gitmektedir.

b) Sosyalist sistemden serbest pazar ekonomisine geçiş sürecini henüz tamamlamamış olan ülkelere giden öğrencilerin sayısı büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu ülkelerde temel fen bilimleri, güzel sanatlar, filoloji ve tarih gibi alanlarda büyük bir bilimsel birikim vardır. Ancak, tıp, eczacılık, diş hekimliği, hukuk, mühendislik, iktisat, işletme, öğretmenlik ve ilahiyat gibi alanlarda, sistem farklılıklarından kaynaklanan ciddi diploma denklik sorunları yaşanmaktadır.

Resmi Gazete'nin 3.2.1996 tarih ve 22543 sayılı nüshasında yayımlanan *Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği* uyarınca mesleki alanlarda yükseköğrenim gören öğrencilere diploma denkliği verilmesi için bir sınav sistemi getirilmiş ve 1997 yılında tıp, eczacılık, diş hekimliği ve mühendislik alanlarında diploma denkliği seviye tespit sınavları yapılmıştır.

Serbest pazar ekonomisine geçiş sürecini yaşamakta olan ülkelere gidecek öğrencilerin mesleki alanlar yerine, bu ülkelerin bilimsel olarak güçlü oldukları alanlara yönlendirilebilmesi için, bu ülkelerdeki bazı yükseköğretim kurumlarının ÖSYM sistemi içine alınmaları için temaslar 1997 yılında da sürdürülmüştür. 1996 yılında Moldova'daki Devlet, Teknik ve Komrat üniversiteleri ile yapılan anlaşmadan sonra 1997 yılında Azerbaycan ve Kırgızistan ile benzer anlaşmalar yapılmıştır.

4. LİSANS VE ÖNLİSANS DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİ VE ÖĞRETİM ELEMANI SAYILARI

4.1. Öğrenci Sayıları

Her yıl ÖSYM tarafından yayımlanan Yükseköğretim İstatistikleri'nden derlenmiş olan lisans ve önlisans düzeyindeki kayıtlı öğrenci ve mezun sayılarının yılları göre değişimi Tablo 5 ve 6'da, dört yıllık yüksekokullar ile iki yıllık meslek yüksekokullarının sayıları ile bu okullara kayıtlı öğrenci sayılarının gelişimi ise Tablo 7'de gösterilmiştir.

1996-97 eğitim-öğretim yılı itibarı ile ülkemizdeki diğer yükseköğretim kurumları dahil, 401 fakülte, 74 yüksekokul ve 388 meslek yüksekokulunda yürütülen lisans ve önlisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrencilerin dökümü aşağıdaki gibidir:

ÜNİVERSİTELER	
Örgün Öğretim	
• Fakülteler	478.105
• 4 Yıllık Yüksekokullar	26.095
• 2 Yıllık Meslek Yüksekokulları	138.680
• İkinci Öğretim	
Lisans	77.636
Önlisans	29.454
Açıköğretim	
• Lisans	275.345
• Önlisans	187.850
Üniversiteler Toplamı	1.213.165
DİĞER YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI	
• Lisans	8.282
• Önlisans	915
TÜRKİYE TOPLAMI	1.222.362

Bu öğrencilerden 18.420'si yabancı uyruklu olup bunların büyük çoğunluğu Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarından gelen öğrencilerdir.

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre ülkemizdeki 1997 yılı yükseköğretim çağ nüfusu 5.142.000'dir. Buna göre, ülkemizde yükseköğretimdeki toplam okullaşma oranı % 23,6, örgün öğretimdeki okullaşma oranı ise % 14,6'dır. Bu rakamlar, 1995-96 eğitim-öğretim yılında, sırası ile % 22,4 ve % 13,5 idi. Lisansüstü öğrenciler de dahil edildiğinde örgün öğretimdeki okullaşma oranı % 16,0'a yükselmektedir.

Örgün yükseköğretimdeki okullaşma oranı ABD'nde % 75, Kore'de % 46, Arjantin'de % 41, Japonya'da % 39, Singapur'da % 38, İsveç'te % 33, Almanya'da % 33, İsrail'de % 33, İspanya'da % 32, Yunanistan'da % 29, Filipinler'de % 27, Şili'de % 19, Portekiz'de % 17, Tayland'da % 16, Meksika'da % 14, Brezilya'da % 12, Malezya'da % 7'dir.

İki yıllık meslek yüksekokullarının ülkemizde örgün öğretimdeki payı % 22,4; toplam içindeki payı ise % 13,8'dir. Bu pay ileri ülkelerin çoğunda % 30'ların üzerindedir (Avustralya'da % 66, Singapur'da % 63, Japonya'da % 44 ve ABD'de % 37).

Açıköğretimin sistemdeki payı ülkemizde % 38,2'dir. Türkiye bu bakımdan dünya ülkeleri arasında Tayland (% 50) ve Ürdün'den (% 39) sonra üçüncü sırada olup, Türkiye'nin ardından % 30 ile Çin ve % 23 ile Namibya gelmektedir.

TABLO 5

ÜNİVERSİTELERDEKİ KAYITLI ÖĞRENCİ VE ÖĞRETİM ELEMANI SAYILARININ YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

	KAYITLI ÖĞRENCİ SAYISI					ÖĞRETİM ELEMANI SAYISI					
YIL	FAK.	4 YIL YO.	A Ö F	2 YIL. YO.	TOPLAM	PROF.	DOÇ.	Y.DOÇ.	DİĞER*	AR.GÖR.	TOPLAM
1983-84	233655	13231	40874	34560	322320	1823	2596	2407	5023	7908	19757
1984-85	271436	15793	65774	45182	398185	1891	2792	2503	6312	8451	21949
1985-86	280820	17017	99063	52514	449414	1877	2899	2484	6659	9049	22968
1986-87	284372	17679	124247	55302	481600	1911	3142	2714	7088	9527	24382
1987-88	288035	14830	133586	58730	495181	1970	3331	3384	7383	10543	26611
1988-89	294449	15665	175223	66381	551718	2772	2864	3469	7796	11213	28114
1989-90	311363	33964	228860	61642	635829	4433	2181	3555	8340	12681	31190
1990-91	328980	34967	260962	70801	695710	4678	2359	3683	8815	14117	33652
1991-92	342697	40580	289745	75828	748850	4738	3121	3632	8957	13832	34280
1992-93	397446	15173	347145	89056	848820	4932	3460	4089	9572	15527	37580
1993-94	433064	17359	516826	105063	1072312	5366	3432	4823	10309	17481	41411
1994-95	471495	21382	477315	125878	1096070	5831	3445	5414	10769	17644	43103
1995-96	518698	22988	459460	148991	1150137	6581	3571	6165	12390	20527	49234
1996-97	555741	26095	463195	168134	1213165	7028	3733	6783	13395	21805	52744

NOT: AÖF sayılarına, 1992-1993 Öğretim Yılından itibaren iki yıllık programlar da dahil edilmiştir.

* Öğretim Görevlisi, Okutman, Uzman, Çevirici, Eğitim Öğretim Planlamacısı.

TABLO 6

ÜNİVERSİTELERİN LİSANS VE ÖNLİSANS DÜZEYİNDEKİ PROGRAMLARINA KAYITLI ÖĞRENCİ VE MEZUN SAYILARI İLE AÇIKÖĞRETİMİN BUNLAR İÇİNDEKİ PAYI

	KAYITLI ÖĞRENCİ SAYISI							MEZUN ÖĞRENCİ SAYISI						
YIL	FAK.	4 YIL.YO.	2 YIL.YO.	Ö.Ö.TOP.	AÖF	TOPLAM	AÖF PAY,%	FAK.	4 YIL.YO.	2 YIL.YO.	Ö.Ö.TOP.	AÖF	TOPLAM	AÖF PAY,%
1983-84	233655	13231	34560	281446	40874	322320	12,7	29358	1652	8845	39855	25	39880	–
1984-85	271436	15793	45182	332411	65774	398185	16,5	31243	1729	10862	43834	30	43864	–
1985-86	280820	17017	52514	350351	99063	449414	22,0	36116	2609	14253	52978	4870	57848	8,4
1986-87	284372	17679	55302	357353	124247	481600	25,8	42615	2343	17347	62305	6255	68560	9,1
1987-88	288035	14830	58730	361595	133586	495181	27,0	46764	2483	17228	66475	5675	72150	7,9
1988-89	294449	15665	66381	376495	175223	551718	31,8	47581	8199	12321	68101	5493	73594	7,5
1989-90	311363	33964	61642	406969	228860	635829	36,0	46976	8880	14589	70445	8406	78851	10,7
1990-91	328980	34967	70801	434748	260962	695710	37,5	47568	8009	16570	72147	9638	81785	11,8
1991-92	342697	40580	75828	459105	289745	748850	38,7	55148	2012	18590	75750	9396	85146	11,0
1992-93	397446	15173	89056	501675	347145	848820	40,9	60136	2182	19327	81645	12428	94073	13,2
1993-94	433064	17359	105063	555486	516826	1072312	48,2	64179	2584	24464	91227	23085	114312	20,2
1994-95	471495	21382	125878	618755	477315	1096070	43,5	66893	2720	29310	98923	34039	132962	25,6
1995-96	518698	22988	148991	690677	459460	1150137	39,9	73998	3052	36321	113371	32938	146309	22,5
1996-97	555741	26095	168134	749970	463195	1213165	38,2	VY	VY	VY	VY	VY	VY	VY

VY: Veri yok

NOT: AÖF sayılarına, 1992-1993 Öğretim Yılından itibaren iki yıllık programlar da dahil edilmiştir.

TABLO 7

YÜKSEKOKULLAR VE BU OKULLARDA OKUYAN ÖĞRENCİ SAYILARININ YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

A. DÖRT YILLIK YÜKSEKOKULLAR (LİSANS)		
YIL	OKUL SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1983 - 84	35	13231
1984 - 85	40	15793
1985 - 86	41	17017
1986 - 87	43	17679
1987 - 88	39	14830
1988 - 89	42	15665
1989 - 90	69	33964
1990 - 91	70	34967
1991 - 92	74	40580
1992 - 93	36	15173
1993 - 94	52	17359
1994 - 95	56	21382
1995 - 96	59	22988
1996 - 97	69	26095

B. İKİ YILLIK MESLEK YÜKSEKOKULLARI (ÖNLİSANS)		
YIL	OKUL SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1983 - 84	77	34560
1984 - 85	83	45182
1985 - 86	88	52514
1986 - 87	95	55302
1987 - 88	106	58730
1988 - 89	118	66381
1989 - 90	108	61642
1990 - 91	125	70801
1991 - 92	132	75828
1992 - 93	171	89056
1993 - 94	235	105063
1994 - 95	320	125878
1995 - 96	370	148991
1996 - 97	381	168134

Not: B tablosuna iki yıllık tüm yüksekokullar (Adalet YO., Sağlık Hiz.Mes.Yo., v.b.) dahildir.

ÖĞRETİM ELEMANLARI İLE ÖRGÜN ÖĞRETİMDEKİ ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİM ALANLARINA GÖRE DAĞILIMI (1996-97)

	ÖNLİSANS PROGRAMLARI			LİSANS PROGRAMLARI				LİSANSÜSTÜ PROGRAMLARI			
ÖĞRETİM ALANI	ÖĞRENCİ	ÖĞ.ÜY.	ÖĞ.GÖ.+OKT.+UZM.	ÖĞRENCİ	ÖĞ.ÜY.	ÖĞ.GÖ.+OKT.+UZM.	ORAN*	Y.LİSANS	DOKT.	TIP.UZM.	ORAN**
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI	–	–	–	9411	189	197	50	943	389	–	7
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATI	–	–	246	13220	190	504	70	628	231	–	5
DİĞER	–	–	–	3801	82	1119	46	162	43	–	3
DİL VE EDEBİYAT TOPLAMI	**–**	**–**	**246**	**26432**	**461**	**1820**	**57**	**1733**	**663**	**–**	**5**
TEMEL SOSYAL BİLİMLER	–	12	60	12541	312	62	40	1625	518	–	7
TARİH	–	–	–	9199	208	236	44	1188	487	–	8
SANAT TAR. VE ARKEOLOJİ	–	–	–	4599	118	52	39	510	232	–	6
İLAHİYAT	877	10	11	12690	375	199	34	1956	721	–	7
İKTİSAT	–	–	2	30636	367	84	83	2463	626	–	8
SİY. BİL. VE KAMU YÖN.	1269	–	–	9295	158	33	59	140	66	–	1
ULUSLARARASI İLİŞ.	197	–	–	6019	71	20	85	812	269	–	15
İŞLETME	55153	33	303	43683	580	212	75	7487	1489	–	15
HUKUK	1723	3	5	19925	261	25	76	1383	459	–	7
DİĞER	3393	32	151	32398	440	190	74	4762	1072	–	13
SOSYAL BİLİMLER TOPLAMI	**62612**	**90**	**532**	**180985**	**2890**	**1113**	**63**	**22326**	**5939**	**–**	**10**
EĞİTİM BİLİMLERİ	–	–	–	7543	290	138	26	1362	409	–	6
ANAOKULU ÖĞRT.	–	–	–	1889	6	12	315	15	4	–	3
İLKOKUL ÖĞRT.	–	–	–	23559	65	248	362	49	–	–	1
FEN BİL. ÖĞRT.	–	–	–	19580	251	131	78	438	144	–	2
SOSYAL BİL. ÖĞRT.	–	–	–	9087	103	90	88	381	123	–	5
YABANCI DİL. ÖĞRT.	–	–	–	15672	143	364	110	649	149	–	6
TÜRK DİLİ EDB. ÖĞRT.	–	–	–	7171	99	74	72	198	90	–	3
SANAT EĞİTİMİ	–	–	–	6587	181	178	36	404	85	–	3
BEDEN EĞ. VE SPOR ÖĞRT.	–	–	–	14023	91	403	154	97	–	–	1
TEKNİK EĞİTİM	–	–	–	12544	110	258	114	724	221	–	9
MESLEKİ EĞİTİM	–	–	–	7176	85	142	84	187	33	–	3
DİĞER	–	–	–	775	72	118	11	13	1	–	–
EĞİTİM TOPLAMI	**–**	**–**	**–**	**125606**	**1496**	**2156**	**84**	**4517**	**1259**	**–**	**4**
MATEMATİK	–	–	–	15229	406	109	38	511	254	–	2
FİZİK	–	–	–	12425	458	89	27	666	370	–	2
KİMYA	–	–	–	11938	525	73	23	753	544	–	2
BİYOLOJİ	–	–	2	11317	408	73	28	785	432	–	3
DİĞER	–	–	–	5228	107	27	49	477	86	–	5
TEMEL FEN BİLİMLERİ TOPLAMI	**–**	**–**	**2**	**56137**	**1904**	**371**	**29**	**3192**	**1686**	**–**	**3**
TIP	–	–	1	33246	4232	681	8	1702	1558	5811	2
DİŞ HEKİMLİĞİ	497	–	–	5525	401	25	14	2	704	1	2

1996-97 ders yılı itibarıyla öğretim elemanları ile örgün öğretimdeki öğrencilerin öğretim alanlarına göre ve üniversiteler arasındaki dağılımları Tablo 8, 9 ve 10'da gösterilmiştir.

Bilkent Üniversitesi'nde 8.661, Başkent Üniversitesi'nde 1.041, Fatih Üniversitesi'nde 488, Işık Üniversitesi'nde 171, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde 758, Koç Üniversitesi'nde 800 ve Yeditepe Üniversitesi'nde 719 olmak üzere, vakıf üniversitelerindeki toplam öğrenci sayısının örgün öğretimdeki toplam öğrenci sayısına oranı ülkemizde % 1,7'dir. Bu oran Japonya'da % 81, Kore'de % 74, Hindistan'da % 60, ABD'de % 26, İspanya'da % 20, İsviçre'de ise % 10'dur.

Üniversitelere bağlı 400 fakülte ve 69 yüksekokulda yürütülen lisans programlarına (örgün) kayıtlı öğrencilerin 1996-97 döneminde öğretim alanlarına göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir:

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	26.432	4,6
Sosyal Bilimler	180.985	31,1
Uygulamalı Sosyal Bilimler	236.852	40,7
Matematik ve Fen Bilimleri	56.137	9,6
Sağlık Bilimleri	54.130	9,3
Teknik Bilimler	101.046	17,4
Ziraat ve Ormancılık	28.654	4,9
Sanat	8.846	1,5
TOPLAM	**581.836**	**100,0**

Üniversitelere bağlı 381 meslek yüksekokulunda yürütülen önlisans programlarına (örgün) kayıtlı öğrencilerin aynı dönemde öğretim programlarına göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

Öğretim Programı	Sayı	Yüzde
Sosyal Bilimler	877	0,5
Uygulamalı Sosyal Bilimler	61.735	36,7
Sağlık Bilimleri	17.926	10,7
Teknik Bilimler	74.414	44,3
Ziraat ve Ormancılık	8.166	4,8
Sanat	5.016	3,0
TOPLAM	**168.134**	**100,0**

TABLO 5 (Devamı)

ÖĞRETİM ELEMANLARI İLE ÖRGÜN ÖĞRETİMDEKİ ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİM ALANLARINA GÖRE DAĞILIMI (1996-97)

	ÖNLİSANS PROGRAMLARI			LİSANS PROGRAMLARI				LİSANSÜSTÜ PROGRAMLARI			
ÖĞRETİM ALANI	ÖĞRENCİ	ÖĞ.ÜY.	ÖĞ.GÖ.+OKT.+UZM.	ÖĞRENCİ	ÖĞ.ÜY.	ÖĞ.GÖ.+OKT.+UZM.	ORAN*	Y.LİSANS	DOKT.	TIP.UZM.	ORAN**
ECZACILIK	–	–	–	4737	276	39	17	360	263	–	2
VETERİNERLİK	1608	–	–	5598	357	32	16	179	941	–	3
DİĞER	15821	35	257	5024	163	38	31	611	190	–	5
SAĞLIK BİLİMLERİ TOPLAMI	**17926**	**35**	**258**	**54130**	**5429**	**815**	**10**	**2854**	**3656**	**5812**	**2**
İNŞAAT	12610	6	117	12904	345	91	37	1583	425	–	6
MAKİNE	18549	9	155	17081	483	112	35	1614	575	–	5
ELEKTRİK-ELEKTRONİK	23045	9	177	13306	283	83	47	1569	497	–	7
BİLGİSAYAR	6319	3	58	4145	137	41	30	676	175	–	6
KİMYA	960	–	–	5794	218	31	27	556	259	–	4
YER BİLİMLERİ	6200	4	46	14847	497	75	30	1363	658	–	4
METALURJİ	529	–	10	1960	79	19	25	415	137	–	7
MİMARLIK	532	2	3	9858	401	147	25	1883	558	–	6
DİĞER	5670	36	440	21151	550	203	38	2683	929	–	7
MÜHENDİSLİK TOPLAMI	**74414**	**69**	**1006**	**101046**	**2993**	**802**	**34**	**12342**	**4213**	–	**6**
ZİRAAT	8166	4	53	26117	1009	165	26	2871	1489	–	4
ORMAN	–	–	2	2537	105	6	24	378	124	–	5
ZİRAAT-ORMAN TOPLAMI	**8166**	**4**	**55**	**28654**	**1114**	**171**	**26**	**3249**	**1613**	–	**4**
SANAT	5016	5	36	8846	406	809	22	1107	398	–	4
DİĞER ALANLAR	–	**114**	**1057**	–	**257**	**1790**	–	–	–	–	–
TOPLAM	**168134**	**317**	**3192**	**581836**	**16950**	**9847**	**34**	**51320**	**19427**	**5812**	**5**
DİĞER EĞİTİM KURUMLARI											
SAĞLIK	915	–	60	1002	368	72	3	21	46	4200	12
DİĞER	–	–	–	7280	60	389	121	–	–	–	–
DİĞER EĞT. KUR.TOPLAMI	**915**	–	**60**	**8282**	**428**	**461**	**19**	**21**	**46**	**4200**	**12**
GENEL TOPLAM	**169049**	**317**	**3252**	**590118**	**17378**	**10308**	**34**	**51341**	**19473**	**10012**	**5**

*** ORAN: Öğrenci / Öğretim Üyesi**

****ORAN: Lisansüstü Programlardaki Öğrenci / Öğretim Üyesi**

NOT: 1) Sosyal Bilimlerden Felsefe, Coğrafya, Psikoloji, Davranış Bilimleri, Sosyoloji, Antropoloji ve Halk Bilimi(Folklor) Temel Sosyal Bilimler Alanında gösterilmiştir.

2) Mühendislik Bilimlerinden Jeoloji, Jeofizik, Maden, Petrol, Jeodezi ve Fotogrametri Yer Bilimleri Alanında gösterilmiştir.

3) Ev Ekonomisi ve Su Ürünleri Ziraat alanında gösterilmiştir.

4) Öğrenci sayılarına açıköğretim programları dahil edilmemiştir.

TABLO 9

ÖĞRENCİLERİN ÜNİVERSİTELER ARASINDAKİ DAĞILIMI (1996-97)

	LİSANS VE ÖNLİSANS				LİSANSÜSTÜ			
ÜNİVERSİTELER	2 YIL M.Y.O. (ÖNLİS.)	4 YIL YO. (LİS.)	FAK. (LİS.)	TOPLAM	Y.LİSANS	DOKTORA	TIPTA UZ.	TOPLAM
ABANT İZZET BAYSAL Ü.	(5)* 3659	(3) 424	(6) 3621	7704	(2) 161	24	–	185
ADNAN MENDERES Ü.	(6) 670	(1) 738	(4) 1261	2669	(3) 37	30	–	67
AFYON KOCATEPE Ü.	(16) 6846	–	(5) 3492	10338	(2) 147	34	–	181
AKDENİZ Ü.	(5) 3847	(2) 963	(5) 3008	7818	(3)** 124	53	185	362
ANADOLU Ü. (ÖRGÜN ÖĞRETİM)	(4) 1274	(5) 2080	(12) 13473	16827	(3) 1039	264	–	1303
ANADOLU Ü. (AÇIKÖĞRETİM)	–	–	463195	463195	–	–	–	–
ANKARA Ü.	(9) 4383	(2) 366	(14) 32062	36811	(4) 3657	2003	411	6071
ATATÜRK Ü.	(10) 3099	(2) 598	(12) 21307	25004	(4) 683	533	177	1393
BALIKESİR Ü.	(11) 3482	(1) 1005	(4) 4900	9387	(2) 162	46	–	208
BAŞKENT Ü.	(1) 569	(2) 92	(3) 380	1041	(2) 83	–	–	83
BİLKENT Ü.	(3) 1627	(2) 1526	(7) 5508	8661	(4) 472	178	–	650
BOĞAZİÇİ Ü.	(1) 687	(2) 325	(4) 7102	8114	(6) 1077	355	–	1432
CELAL BAYAR Ü.	(12) 1504	(2) 1060	(5) 5586	8150	(3) 163	44	–	207
CUMHURİYET Ü.	(8) 3767	(2) 540	(6) 6296	10603	(3) 304	140	162	606
ÇANAKKALE 18 MART Ü.	(9) 2307	(1) 114	(7) 3854	6275	(2) 252	–	–	252
ÇUKUROVA Ü.	(7) 2898	(2) 292	(9) 13372	16562	(3) 1430	609	205	2244
DİCLE Ü.	(9) 1756	–	(10) 8572	10328	(3) 127	79	200	406
DOKUZ EYLÜL Ü.	(5) 4280	(4) 803	(10) 24743	29826	(4) 1713	841	317	2871
DUMLUPINAR Ü.	(17) 4329	–	(5) 7652	11981	(2) 289	28	–	317
EGE Ü.	(8) 5868	(3) 1549	(10) 17960	25377	(3) 1791	880	348	3019
ERCİYES Ü.	(7) 5771	(2) 795	(11) 10313	16879	(3) 405	160	228	793
FATİH Ü.	–	(1) 8	(2) 480	488	–	–	–	–
FIRAT Ü.	(11) 3107	–	(7) 7771	10878	(3) 362	343	136	841
GALATASARAY Ü.	–	–	(4) 802	802	–	–	–	–
GAZİ Ü.	(6) 4304	(2) 1169	(17) 35853	41326	(3) 3513	943	319	4775
GAZİANTEP Ü.	(4) 1430	(1) 174	(4) 2583	4187	(3) 77	42	60	179
GAZİOSMANPAŞA Ü.	(9) 3008	(1) 151	(2) 2469	5628	(2) 98	34	–	132
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENS.	–	–	–	–	(1) 391	27	–	418

TABLO 9 (Devam)

ÖĞRENCİLERİN ÜNİVERSİTELER ARASINDAKİ DAĞILIMI (1996-97)

	LİSANS VE ÖNLİSANS				LİSANSÜSTÜ			
ÜNİVERSİTELER	2 YIL M.Y.O. (ONLIS.)	4 YIL YO. (LIS.)	FAK. (LIS.)	TOPLAM	Y.LİSANS	DOKTORA	TIPTA UZ.	TOPLAM
HACETTEPE Ü.	(2) 2935	(9) 4173	(9) 17655	24763	(7) 1934	1138	490	3562
HARRAN Ü.	(9) 2560	–	(6) 2824	5384	(3) 260	92	–	352
IŞIK Ü.	–	–	(2) 171	171	–	–	–	–
İNÖNÜ Ü.	(6) 2653	–	(6) 6905	9558	(3) 379	164	101	644
İSTANBUL Ü.	(6) 5826	(2) 805	(16) 54331	60962	(5) 9199	3426	959	13584
İSTANBUL BİLGİ Ü.	(1) 228	–	(3) 530	758	–	–	–	–
İSTANBUL TEKNİK Ü.	(1) 287	(1) 1080	(11) 14716	16083	(3) 4133	1411	–	5544
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENS.	–	–	–	–	(1) 108	10	–	118
KAFKAS Ü.	(3) 394	(1) 100	(3) 602	1096	(2) 7	20	–	27
K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM Ü.	(7) 2190	–	(6) 1323	3513	(2) 49	–	–	49
KARADENİZ TEKNİK Ü.	(12) 6639	–	(13) 17087	23726	(3) 1062	377	186	1625
KIRIKKALE Ü.	(2) 2343	–	(3) 927	3270	(2) 130	6	–	136
KOCAELİ Ü.	(8) 5179	–	(6) 6860	12039	(3) 668	96	–	764
KOÇ Ü.	–	–	(2) 808	808	(1) 101	–	–	101
MARMARA Ü.	(6) 4426	(3) 2109	(13) 31999	38534	(6) 5627	1445	160	7232
MERSİN Ü.	(7) 2990	(1) 663	(5) 1684	5337	(2) 156	11	–	167
MİMAR SİNAN Ü.	(1) 128	(1) 281	(3) 4182	4591	(2) 340	146	–	486
MUĞLA Ü.	(5) 1028	(1) 110	(2) 2142	3280	(2) 107	–	–	107
MUSTAFA KEMAL Ü.	(7) 3325	(1) 351	(6) 2309	5985	(2) 54	3	–	57
NİĞDE Ü.	(8) 3921	(2) 740	(6) 5934	10595	(2) 141	11	–	152
ONDOKUZ MAYIS Ü.	(12) 4063	–	(9) 18464	22527	(3) 375	245	218	838
ORTA DOĞU TEKNİK Ü.	(1) 236	–	(5) 15369	15605	(3) 2560	727	–	3287
OSMANGAZİ Ü.	(3) 485	–	(4) 5132	5617	(2) 305	191	67	563
PAMUKKALE Ü.	(3) 776	(1) 43	(5) 5704	6523	(3) 330	24	60	414
SAKARYA Ü.	(6) 4975	–	(5) 5024	9999	(2) 742	286	–	1028
SELÇUK Ü.	(24) 8478	(2) 607	(13) 26044	35129	(3) 670	615	191	1476
SÜLEYMAN DEMİREL Ü.	(11) 7005	–	(12) 8823	15828	(3) 421	115	69	605
TRAKYA Ü.	(20) 9351	(1) 261	(7) 8245	17857	(3) 564	256	185	1005

TABLO 9 (Devam)

ÖĞRENCİLERİN ÜNİVERSİTELER ARASINDAKİ DAĞILIMI (1996-97)

	LİSANS VE ÖNLİSANS				LİSANSÜSTÜ			
ÜNİVERSİTELER	2 YIL M.Y.O. (ONLIS.)	4 YIL YO. (LIS.)	FAK. (LIS.)	TOPLAM	Y.LİSANS	DOKTORA	TIPTA UZ.	TOPLAM
ULUDAĞ Ü.	(9) 4529	–	(8) 24577	29106	(3) 868	342	223	1433
YEDİTEPE Ü.	(1) 155	–	(8) 564	719	(1) 118	–	–	118
YILDIZ TEKNİK Ü.	(1) 979	–	(7) 12730	13709	(2) 1070	354	–	1424
YÜZÜNCÜ YIL Ü.	(11) 3281	–	(6) 5995	9276	(3) 223	192	55	470
ZONGULDAK KARAELMAS Ü.	(5) 2297	–	(5) 1661	3958	(1) 89	34	–	123
ÜNİVERSİTELER TOPLAMI	(381) 168134	(69) 26095	(400)1018936	1213165	(156)51320	19427	5812***	76559
DİĞER EĞİTİM KURUMLARI	(7) 915	(5) 7366	(1) 916	9197	(1) 21	46	4200****	4267
TÜRKİYE TOPLAMI	(388) 169049	(74) 33461	(401)1019852	1222362	(157)51341	19473	10012	80826

* Belirtilen dereceyi veren, Üniversiteye bağlı birim sayısı

** Üniversiteye bağlı enstitü sayısı

*** 26 Tıp ve 2 Diş Hekimliği Fakültesi, 1 Çocuk Sağlığı ve 1 Kardiyoloji Enstitüsü

**** 1 Tıp Fakültesi (GATA), 32 Hastene ve Tıp Merkezleri

TABLO 10

ÜNİVERSİTELERDEKİ ÖĞRENCİ / ÖĞRETİM ÜYESİ ORANLARI (1996-97 ÖRGÜN ÖĞRETİM)

		KAYITLI ÖĞRENCİ SAYISI			ÖĞRENCİ/ÖĞRETİM ÜYESİ ORANI		
ÜNİVERSİTELER	ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISI	LİSANS*	Y.LİSANS	DOKTORA	LISANS	Y.LİSANS	DOKTORA
ABANT İZZET BAYSAL Ü.	79	4045	161	24	51	2	1
ADNAN MENDERES Ü.	109	1999	37	30	18	1	1
AFYON KOCATEPE Ü.	32	3492	147	34	109	5	1
AKDENİZ Ü.	256	3971	124	53	16	–	1
ANADOLU Ü.	359	15553	1039	264	43	3	1
ANKARA Ü.	1394	32428	3657	2003	23	3	1
ATATÜRK Ü.	602	21905	683	533	36	1	1
BALIKESİR Ü.	107	5905	162	46	55	2	–
BAŞKENT Ü.	58	472	83	–	8	1	–
BİLKENT Ü.	176	7034	472	178	40	3	1
BOĞAZİÇİ Ü.	199	7427	1077	355	37	5	2
CELAL BAYAR Ü.	107	6646	163	44	62	2	1
CUMHURİYET Ü.	250	6836	304	140	27	1	1
ÇANAKKALE 18 MART Ü.	56	3968	252	–	71	5	–
ÇUKUROVA Ü.	507	13664	1430	609	27	3	1
DİCLE Ü.	228	8572	127	79	38	1	1
DOKUZ EYLÜL Ü.	569	25546	1713	841	45	3	1
DUMLUPINAR Ü.	60	7652	289	28	128	5	1
EGE Ü.	965	19509	1791	880	20	2	1
ERCİYES Ü.	299	11108	405	160	37	1	1
FATİH Ü.	22	488	–	–	22	–	–
FIRAT Ü.	328	7771	362	343	24	1	1
GALATASARAY Ü.	27	802	–	–	30	–	–
GAZİ Ü.	1039	37022	3513	943	36	3	1
GAZİANTEP Ü.	107	2757	77	42	26	1	1
GAZİOSMANPAŞA Ü.	68	2620	98	34	39	1	1
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENS.	32	–	391	27	–	12	1
HACETTEPE Ü.	1137	21828	1934	1138	19	2	1
HARRAN Ü.	59	2824	260	92	48	4	2
IŞIK Ü.	5	171	–	–	34	–	–
İNÖNÜ Ü.	134	6905	379	164	52	3	1
İSTANBUL Ü.	1672	55136	9199	3426	33	6	2

TABLO 10. (DEVAM)

ÜNİVERSİTELERDEKİ ÖĞRENCİ / ÖĞRETİM ÜYESİ ORANLARI (1996-97 ÖRGÜN ÖĞRETİM)

		KAYITLI ÖĞRENCİ SAYISI			ÖĞRENCİ/ÖĞRETİM ÜYESİ ORANI		
ÜNİVERSİTELER	ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISI	LİSANS*	Y.LİSANS	DOKTORA	LISANS	Y.LİSANS	DOKTORA
İSTANBUL BİLGİ Ü.	9	530	–	–	59	–	–
İSTANBUL TEKNİK Ü.	789	15796	4133	1411	20	5	2
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENS.	27	–	108	10	–	–	–
KAFKAS Ü.	45	702	7	20	16	1	–
K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM Ü.	48	1323	49	–	28	1	–
KARADENİZ TEKNİK Ü.	417	17087	1062	377	41	3	1
KIRIKKALE Ü.	53	927	130	6	17	2	–
KOCAELİ Ü.	202	6860	668	96	34	3	1
KOÇ Ü.	43	808	101	–	19	2	–
MARMARA Ü.	751	34108	5627	1445	45	7	2
MERSİN Ü.	66	2347	156	11	36	2	1
MİMAR SİNAN Ü.	240	4463	340	146	19	1	1
MUĞLA Ü.	46	2252	107	–	49	2	–
MUSTAFA KEMAL Ü.	40	2660	54	3	67	1	1
NİĞDE Ü.	51	6674	141	11	131	3	1
ONDOKUZ MAYIS Ü.	335	18464	375	245	55	1	1
ORTA DOĞU TEKNİK Ü.	608	15369	2560	727	25	4	1
OSMANGAZİ Ü.	283	5132	305	191	18	1	1
PAMUKKALE Ü.	161	5747	303	24	36	2	1
SAKARYA Ü.	144	5024	742	286	35	5	2
SELÇUK Ü.	535	26651	670	615	50	1	1
SÜLEYMAN DEMİREL Ü.	191	8823	421	115	46	2	1
TRAKYA Ü.	292	8506	564	256	29	2	1
ULUDAĞ Ü.	517	24577	868	342	48	2	1
YEDİTEPE Ü.	8	564	118	–	71	15	–
YILDIZ TEKNİK Ü.	342	12730	1070	354	37	3	1
YÜZÜNCÜ YIL Ü.	194	5995	223	192	31	1	1
ZONGULDAK KARAELMAS Ü.	65	1661	89	34	26	1	1
ÜNİVERSİTELER TOPLAMI VE ORANI	17544	581836	51320	19427	33	3	1

* Fakülteler ve dört yıllık yüksekokullar

Gerek lisans gerekse önlisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrencilerin 1995-96 ve 1996-97 dönemlerinde öğretim alanlarına göre dağılımları karşılaştırıldığında, iki dönem arasında bir fark bulunmadığı görülmektedir.

1993-94 eğitim-öğretim yılında başlatılan ve kamuoyunda *paralı gece öğretimi* olarak da bilinen ikinci öğretimdeki öğrenci sayılarının son üç yıldaki seyri şöyledir:

	1994-95	**1995-96**	**1996-97**
Lisans	34.786	56.082	77.636
Önlisans	15.788	22.583	29.454
TOPLAM	**50.574**	**78.665**	**107.090**

1996-97 eğitim-öğretim yılında lisans ve önlisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı toplam öğrenci sayısı bakımından en büyük ve en küçük beş üniversitemizdeki öğrenci sayıları aşağıda gösterilmiştir:

Üniversite	**Öğrenci Sayısı**
İstanbul	60.962
Gazi	41.326
Marmara	38.534
Ankara	36.811
Selçuk	35.129
Işık	171
Fatih	488
Yeditepe	719
İstanbul Bilgi	758
Galatasaray	802

1995-96 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizden mezun olan öğrenci sayılarının program düzeylerine göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

	Mezun Öğrenci Sayısı
Fakülteler	73.998
Yüksekokullar	3.052
Meslek Yüksekokulları	36.321
Açıköğretim	32.938
GENEL TOPLAM	**146.309**

Açıköğretim mezunlarının toplam içindeki payının % 22,5 olmasına karşılık, aynı ders yılında açıköğretimin toplam kayıtlı öğrenci içindeki payı % 39,9 idi. Ancak, açıköğretimin toplam kayıtlı öğrenci içindeki payının geçen yıldan bu yıla % 38,2'ye düşmesi ile, bu öğretim türünün toplam mezunlar içindeki payına yaklaşması olumlu bir gelişmedir.

4.2. Öğretim Elemanı Sayıları

Üniversitelerimizin çeşitli unvan kademelerinde görev yapan öğretim elemanı sayılarının son iki eğitim-öğretim yılındaki karşılaştırmaları aşağıda gösterilmiştir:

	1995-96	1996-97
Profesör	6.581	7.028
Doçent	3.571	3.733
Yardımcı Doçent	6.165	6.783
Araştırma Görevlisi	20.527	21.805
Diğer Öğretim Elemanları	12.390	13.395
GENEL TOPLAM	**49.234**	**52.744**

Diğer eğitim kurumlarındaki 459 öğretim üyesi, 62 araştırma görevlisi ve 540 diğer öğretim elemanı ile birlikte 1996-97 ders yılında ülkemizdeki toplam öğretim elemanı sayısı 53.805'dir. Öğretim üyelerinin 84'ü, diğer öğretim elemanlarının ise 447'si yabancı uyrukludur.

Böylece 1995-96'dan 1996-97'ye, üniversitelerimizdeki toplam öğrenci sayısı 1.150.137'den 1.213.165'e, örgün öğretim öğrencisi sayısı 690.677'den 749.970'e yükselirken, toplam öğretim elemanı sayısının 49.234'den 52.744'e, öğretim üyesi sayısının ise 16.317'den 17.544'e yükseldiği görülmektedir. Buna göre, üniversiteler genelinde 1995-96 ders yılında 34 olan örgün öğretim öğrencisi/öğretim üyesi oranı, 1996-97 ders yılında aynı değerde sabit kalmıştır.

1996-97 ders yılında lisans düzeyindeki programlardaki öğretim üyeleri ile örgün öğretim öğrencisi/öğretim üyesi oranları öğretim alanlarına göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir:

	Öğretim Üyesi Sayısı	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı	
		1994-95	1995-96
Dil ve Edebiyat	461	58	57
Sosyal Bilimler	2.890	62	63
Eğitim	1.496	91	84
Temel Fen Bilimleri	1.904	29	29
Sağlık Bilimleri	5.429	10	10
Mühendislik	2.993	33	34
Ziraat-Orman	1.114	28	26
Sanat	406	21	22
Diğer Alanlar	257	-	-
TOPLAM (GENEL ORAN)	**16.950**	**34**	**34**

1995-96'dan 1996-97'ye, öğrenci/öğretim üyesi oranında, gerek alanlar, gerekse üniversiteler geneli itibarı ile herhangi bir gelişme sağlanmadığı görülmektedir. Bu oran, sağlık bilimleri dışındaki tüm alanlarda, ileri ülkeler ortalamalarının önemli ölçüde üzerindedir. Sağlık bilimlerinde ise öğretim üyelerinin belirli merkezlerde yığılmış olmasından kaynaklanan ve geçmişten gelen bir dağılım sorunu vardır.

Alt alanlara inildiğinde nitelikli öğretim üyesi sayısının yetersizliği daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bazı alt alanlardaki öğrenci/öğretim üyesi oranları aşağıda gösterilmiştir:

Alan	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı
İlkokul Öğretmenliği	362
Anaokul Öğretmenliği	315
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	154
Teknik Eğitimi	114
Yabancı Dil Öğretmenliği	110
Mesleki Eğitim	84
Sosyal Bilimler Öğretmenliği	88
Fen Bilimleri Öğretmenliği	78
İktisat	83
İşletme	75
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	72
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	47
İnşaat Mühendisliği	37
Makina Mühendisliği	35
Malzeme-Metalurji Mühendisliği	25
Bilgisayar Mühendisliği	30

Türkiye, başta öğretmen yetiştirme olmak üzere, iktisat ve işletme ile kritik ileri teknoloji alanlarında çok ciddi bir nitelikli öğretim üyesi açığı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Önlisans programlarındaki ders veren öğretim elemanı (öğretim üyesi+öğretim görevlisi+okutman+uzman) sayıları ile ders veren öğretim elemanı başına örgün öğretim öğrencisi sayıları aşağıda gösterilmiştir:

	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci/Öğretim Elemanı Sayısı	
		1994-95	1995-96
Dil ve Edebiyat	246	_	_
Sosyal Bilimler	532	96	118
Sağlık Bilimleri	258	76	69
Teknik Bilimler	1.006	69	74
Ziraat-Orman	55	157	148
Sanat	36	156	139
Diğer Alanlar	1.057	_	_
TOPLAM (GENEL ORAN)	**3.190**	**49**	**49**

Görüldüğü gibi, diğer öğretim elemanları dahil edildiği halde önlisans programlarındaki genel oran, lisans düzeyindeki genel oranın bile çok üzerindedir.

Öğretim üyesi sayısı bakımından en büyük ve en küçük beş üniversitemiz aşağıda gösterilmiştir:

Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı
İstanbul	1.672
Ankara	1.394
Hacettepe	1.137
Gazi	1.039
Ege	965
Işık	5
Yeditepe	8
İstanbul Bilgi	9
Fatih	22
Galatasaray	27

1992'de kurulan devlet üniversitelerinin son iki ders yılındaki öğretim üyesi sayıları ile lisans düzeyindeki öğrenci/öğretim üyesi oranları şöyledir:

Üniversite	1995-96		1996-97	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Abant İzzet Baysal	73	48	79	51
Adnan Menderes	88	21	109	18
Afyon Kocatepe	23	105	32	109
Balıkesir	52	105	107	55
Celal Bayar	96	58	107	62
Çanakkale Onsekiz Mart	32	99	56	71
Dumlupınar	33	173	60	128
Galatasaray	18	33	27	30
Gaziosmanpaşa	52	42	68	39
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	19	_	32	_
Harran	44	52	59	48
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	22	_	27	_
Kafkas	31	19	45	16
Kahraman Maraş Sütçü İmam	34	25	48	28
Kırıkkale	51	13	53	17
Kocaeli	170	32	202	34
Mersin	59	31	66	36
Muğla	28	73	46	49
Mustafa Kemal	31	136	40	67

Üniversite	1995-96		1996-97	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Osmangazi	255	20	283	18
Pamukkale	143	32	161	36
Sakarya	125	27	144	35
Süleyman Demirel	162	97	191	46
Zonguldak Karaelmas	52	25	65	26
TOPLAM	**1.693**		**2.107**	

Görüldüğü gibi, son kurulan 24 devlet üniversitemizdeki toplam öğretim üyesi sayısı, geçen ders yılından bu ders yılına % 56 oranında artışla, 1.053'den 1.639'a yükselmiştir. Bu artış, yükseköğretimin ülke sathına yayılması bakımından küçümsenmemesi gereken bir gelişmedir.

Lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrencisi/öğretim üyesi oranının en düşük ve en yüksek olduğu beşer üniversite aşağıda gösterilmiştir.

Üniversite	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı
Başkent	8
Akdeniz	16
Osmangazi	18
Hacettepe	19
Ege	20
Niğde	131
Dumlupınar	128
Afyon Kocatepe	109
Çanakkale Onsekiz Mart	71
Mustafa Kemal	67

4.3. Öğretim Üyesi Yetiştirme Faaliyetleri

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte, hızla büyümeye ve Anadolu'ya yayılmaya başlayan yükseköğretim sistemimizin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması üzerinde önemle durulmaya başlanmıştır. Bu amaçla yapılan ilk düzenleme, 16 Kasım 1983 tarihli "Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik"in çıkarılmasıdır. Bu yönetmelikle, gelişmekte olan üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacının, bu tür üniversitelerin araştırma görevlilerine gelişmiş üniversitelerde doktora yaptırmak sureti ile karşılanması hedeflenmiştir.

Söz konusu yönetmeliğin yürürlüğe girişinden bu yana geçen süre içinde bu yönetmelik hükümlerine göre yurtiçinde yetiştirilen öğretim üyesi sayısı 723'tür. Sayının bu kadar düşük kalmasının üç temel nedenini şu şekilde özetlemek mümkündür:

a) Araştırma görevlilerine gelişmiş üniversitelerimizin bulunduğu büyük şehirlerde barınma imkanı sağlanamadığından dolayı program cazip hale getirilememiş ve bir çok öğrenci doktora çalışmalarını kısa süreli, geçici görevlendirmelerle yürütmek zorunda kalmıştır;

b) Araştırma görevlilerinin doktora tezlerinin giderleri bunların projelendirilmesi sureti ile sağlam mali kaynaklara dayandırılmadığından, bu tür faaliyetler uluslararası düzeydeki bilim adamlarımız bakımından da cazip hale getirilememiştir;

c) Gelişmekte olan üniversitelerin araştırma görevlilerinin gerek bilimsel, gerekse yabancı dil eksikliklerinin giderilmesi için gereken hazırlık programları düzenlenmemiştir.

Öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla yurtdışına öğrenci gönderme işlemleri, 1987 yılına kadar 1416 sayılı Kanun kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 1987 yılında 2547 sayılı Kanun'un 33. Maddesinde değişiklik yapılarak, üniversitelerin de yurtdışına öğrenci göndermeleri sağlanmıştır. Üniversiteler tarafından yurtdışına gönderilecek öğrenci sayıları, Maliye Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu arasında yapılan görüşmeler sonucunda yılda yaklaşık 200 öğrenci olarak belirlenmiştir. Ancak, 1992 yılında kurulan 23 yeni üniversitenin öğretim üyesi gereksinimini karşılamak amacıyla 3837 sayılı Kanun'a geçici 24. Madde eklenmiş ve aşağıda belirtilen sayıda öğrencinin, lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışına gönderilmesi planlanmıştır.

Yıl	Kontenjan
1993	1.380
1994	700
1995	700
1996	700
1997	700
1998	700
1999	620
2000	620

Bu öğrencilerin bir kısmı 1416 sayılı Kanun, bir kısmı ise 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca yurtdışına gönderilmektedir.

Lisansüstü eğitim amacıyla 2547 sayılı Kanun hükümleri uyarınca yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin yıllar itibariyle ülkelere göre dağılımı Tablo 11'de, ülkelerine göre üniversiteler bazında dağılımları Tablo 12'de, üniversitelere göre yıllar itibari ile dağılımı ise Tablo 13'de gösterilmiştir.

Lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin başarı durumları ile ilgili istatistiksel bilgiler Tablo 14'de gösterilmiştir.

TABLO 11

ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİNİN ÜLKELERE GÖRE YILLAR İTİBARİ İLE DAĞILIMI

ÜLKELER	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997				GENEL TOPLAM
											1997	1996kont. Mülakat	1997kont. Mülakat	1997 TOPLAM	
ABD	67	138	55	66	67	60	745	64	169	85	16	2	8	26	1542
ALMANYA	7	17	4	13	13	13	44	2	11	5	4	-	1	5	134
AVUSTRALYA						1	14	1		1	1	-	-	1	18
AVUSTURYA	2	2	1	3	3	2	3		1	1		-	1	1	19
AZERBAYCAN						1								0	1
BELÇİKA		2					1			1				0	4
DANİMARKA					1		1							0	2
FİNLANDİYA								1		1				0	2
FRANSA	5	12	7	4	8	3	13	5	9	2	2			2	70
HOLLANDA		1		2	1		3	1	1	1				0	10
İNGİLTERE	38	208	112	127	110	74	446	52	93	57	8	-	5	13	1330
* İSRAİL											2			2	2
İSVEÇ				2							2	-		2	4
İSVİÇRE	6	1	2	3	1	1	2							0	16
İTALYA			1	1		1								0	3
JAPONYA				2	1		1	3	1		1	-		1	9
K. İRLANDA										1				0	1
KANADA	24	17	3	3		2	6	1		4				0	60
KAZAKİSTAN							1							0	1
MACARİSTAN			1			1								0	2
NORVEÇ		1	1											0	2
RUSYA					3		2			2				0	7
Y.ZELLANDA										1				0	1
YUNANİSTAN								1						0	1
														0	0
TOPLAM	149	399	187	226	208	159	1282	131	285	162	36	2	16	63	3241

* Bir yıllığına burslu olarak gönderilenler.

TABLO 12

ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİNİN ÜNİVERSİTELERE GÖRE YILLAR İTİBARİ İLE DAĞILIMI

ÜNİVERSİTELER	ABD	ABD	İNGİLTERE	İNGİLTERE	ALMANYA	ALMANYA	AVUSTRALYA	AVUSTURYA	AVUSTURYA	FRANSA	HOLLANDA	JAPONYA	FİNLANDİYA	YUNANİSTAN	KANADA	İSVİÇRE	BELÇİKA	DANİMARKA	RUSYA	KAZAKİSTAN	AZERBAYCAN	İTALYA	MACARİSTAN	İSVEÇ	İSRAİL	NORVEÇ	İRLANDA	İZELLANDA	TOPLAM
ABANT İZZET BAYSAL	46		12		2																								60
ADNAN MENDERES	31		24		3		2																						60
AFYON KOCATEPE	36		26							1																			63
AKDENİZ	6		4			1																							11
ANADOLU	72		21		2			3		6									2										106
ANKARA	41	2	56		3			1		6	2		1	1			2	1	2				1	1	1				121
ATATÜRK	40		30		2					4									3										79
BALIKESİR	39	1	27		3																								70
BOĞAZİÇİ	23	1	15					1							1														41
CELAL BAYAR	42		14		1					1		1																	59
CUMHURİYET	6		34		1					1	1																		43
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART	38		21		3		1	1							1														65
ÇUKUROVA	15		51		3			2		2	1	1				2									1	1			79
DİCLE			28		7		1	1		5																			42
DOKUZ EYLÜL	34		26		6					4					1	1						1				1			74
DUMLUPINAR	46		14		1							2																	63
EGE	34		23		6					1	3					1		1				1							70
ERCİYES	14		29		2					1		1																	47
FIRAT	6		28																										34
GALATASARAY										6																			6
GAZİ	32		55		3				1				1		1														93
GAZİANTEP	1		33												2														36

TABLO 12 (DEVAM)

ÜNİVERSİTELER	ABD	İ.ABD	İNGİLTERE	İNGİLTERE	ALMANYA	İ.ALMANYA	AVUSTRALYA	AVUSTURYA	AVUSTURYA	FRANSA	HOLLANDA	JAPONYA	İRLANDİYA	YUNANİSTAN	KANADA	İSVİÇRE	BELÇİKA	DANİMARKA	RUSYA	KAZAKİSTAN	AZERBAYCAN	İTALYA	MACARİSTAN	İSVEÇ	İSRAİL	NORVEÇ	K.İRLANDA	İ.ZELLANDA	TOPLAM
GAZİOSMANPAŞA	46		20		4																								70
GEBZE YÜK.TEK.ENST.	59		5																										64
HACETTEPE	30		51		4			1		6					3	2								1				1	99
HARRAN	31		18		3					1					1														54
İNÖNÜ	11		41		1											2				1									56
İSTANBUL	46		32		12					7		2			2	2						1	1	1					108
İSTANBUL TEKNİK	30		30		2										2	1	1							1					67
İZMİR YÜK. TEK. ENST.	61	1																											62
KAFKAS	25		32		2		2			1																			62
K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM	33		22		2					1																			58
KARADENİZ TEKNİK	36		31		1										20														88
KIRIKKALE	31		24		2					1					1		1												60
KOCAELİ	56		12		1						2																		71
MARMARA	28		35		8	1				2					2	2													78
MERSİN	34		16		3		4			2					1														60
MİMAR SİNAN	6		13		1			1		1																			22
MUĞLA	41	1	19		2		1																				1		65
MUSTAFA KEMAL	32		23		4		1																						60
NİĞDE	39		22	1	2			1																					65
ONDOKUZ MAYIS	6		47		4					1					1														59
ORTA DOĞU TEKNİK	42		30	2						1		1			2														78
OSMANGAZİ	31		4									1			4														40

TABLO 12 (DEVAM)

ÜNİVERSİTELER	ABD	ABD	İNGİLTERE	İNGİLTERE	ALMANYA	ALMANYA	AVUSTRALYA	AVUSTURYA	AVUSTURYA	FRANSA	HOLLANDA	JAPONYA	İNLANDİYA	YUNANİSTAN	KANADA	İSVİÇRE	BELÇİKA	DANİMARKA	RUSYA	KAZAKİSTAN	AZERBAYCAN	İTALYA	MACARİSTAN	İSVEÇ	İSRAİL	NORVEÇ	KIBRIS	İZELLANDA	TOPLAM
PAMUKKALE	38	1	14		5																								58
SAKARYA	31		42		1																								74
SELÇUK	4		33		9		3								3														52
SÜLEYMAN DEMİREL	38		22		1		1																						62
TRAKYA	5		22		2					1																			30
ULUDAĞ	13		32		2					3	1				8														59
YILDIZ TEKNİK	11		20		4			6		2					3														46
YÜZÜNCÜ YIL	15		16		2					2						3					1								39
ZONGULDAK KARAELMAS	22		28				2								1														53
TOPLAM	1535	7	1327	3	132	2	18	18	1	70	10	9	2	1	60	16	4	2	7	1	1	3	2	4	2	2	1	1	3241

NOT 1 :*1997 YILI KONTENJANINIDAN MÜLAKAT YOLU İLE YURT DIŞINA GİDENLER

NOT 2 :+1996YILI KONTENJANINIDAN MÜLAKAT YOLU İLE YURT DIŞINA GİDENLER

TABLO 13

ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİNİN ÜNİVERSİTELERE GÖRE YILLAR İTİBARİ İLE DAĞILIMI

ÜNİVERSİTELER	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	TOPLAM
ABANT İZZET BAYSAL							46	4	8	1	1	60
ADNAN MENDERES							49	2	6	3	-	60
AFYON KOCATEPE							52		10	1	-	63
AKDENİZ		1		3	2	2			1	1	1	11
ANADOLU	6	41	6	8	7	7	12	8	7	4	-	106
ANKARA	10	34	10	10	13	8	10	9	4	7	6	121
ATATÜRK		23	12	5	15	4	11	1	3	4	1	79
BALIKESİR			2*		3*	1*	48	1	10	3	2	64
BOĞAZİÇİ	11	12	4	1	2	4	2		1	3	1	41
CELAL BAYAR							53	1	5		-	59
CUMHURİYET	1	1	1	8	14	6	5	1	2	4	-	43
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART							50	1	8	6	-	65
ÇUKUROVA	4	25	5	13	10	7	4	2	5	3	1	79
DİCLE	3		2	7	12	8		5	2	3	-	42
DOKUZ EYLÜL	1	10	10	6	7	8	12	7	7	3	3	74
DUMLUPINAR							51	1	7	4	-	63
EGE	8	15	12	10	8	5	4	2	2	4	-	70
ERCİYES		2	8	12	7	7	4		3	2	2	47
FIRAT		1	2	7	8	9	4	2	1		-	34
GALATASARAY									6		-	6
GAZİ	5	56	9		2	5	8		3	3	2	93
GAZİANTEP		8	5	10	9	1	1			2	-	36
GAZİOSMANPAŞA				3*	3*	1*	53		8	2	-	63
GEBZE YÜK. TEK. ENST.							50	5	5	3	1	64
HACETTEPE	2	30	22	7	5	6	8	5	6	5	3	99
HARRAN				1*			44		7	2	-	53
İNÖNÜ		14	11	7	5	2	2	3	9	2	1	56
İSTANBUL	6	13	12	36	6	7	10	7	4	5	2	108
İSTANBUL TEKNİK	4	13	5	7	7	8	5	3	8	3	4	67
İZMİR YÜK. TEK. ENST.							50	4	4	3	1	62
KAFKAS			1*	2*	2*		48*	1	6	2	-	9
K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM							49		3	6	-	58
KARADENİZ TEKNİK	64	8	2	1			7	2	4		-	88
KIRIKKALE							45	1	10	4	-	60
KOCAELİ	1*			1*			51		6	6	-	63
MARMARA	12	23	1	6	2	9	10	3	8	2	2	78
MERSİN					1*	1*	43	3	8	4	-	58
MİMAR SİNAN		5	3	2	1	1	3	2	1	3	1	22
MUĞLA							49	5	4	5	2	65
MUSTAFA KEMAL							48	3	5	4	-	60
NİĞDE					1*		49	3	5	4	3	64
ONDOKUZ MAYIS		12	2	7	11	6	8	2	6	3	2	59
ORTA DOĞU TEKNİK		16	10	5	10	9	6	6	6	5	5	78
OSMANGAZİ		14*	3*			1*	1	6	9	5	1	22
PAMUKKALE			1				42	1	10	3	1	58
SAKARYA		2*	6*				53	1	8	3	1	66
SELÇUK	2	3	2	13	8	7	9	1	5	1	1	52
SÜLEYMAN DEMİREL			3*	5*	2*		39	3	7	3	-	52
TRAKYA		1	3	4	5	6	4	1	3	2	1	30
ULUDAĞ	1	10	7	10	4	5	9	4	6	2	1	59
YILDIZ TEKNİK	8	5	1	2	3	3	9	3	5	7	-	46
YÜZÜNCÜ YIL		1	4	6	12	5	5		6		-	39
ZONGULDAK KARAELMAS				1*	1*		47		2	2	-	51
TOPLAM	149	399	187	226	208	159	1282	131	285	162	53	3241

*

NOT : 11.07.1992 tarihinde 3837 sayılı Kanun ile kurulan üniversitelerimize mevcut üniversitelerden aktarılanlar: Aktarmalar aşağıdaki üniversiteler arasından yapılmıştır.

Akdeniz Üniversitesinden Süleyman Demirel Üniversitesine
Anadolu Üniversitesinden Osmangazi Üniversitesine
Atatürk Üniversitesinden Kafkas Üniversitesine
Cumhuriyet Üniversitesinden Gaziosmanpaşa Üniversitesine
Çukurova Üniversitesinden Mersin Üniversitesine
Dicle Üniversitesinden Harran Üniversitesine
Dokuz Eylül Üniversitesinden Pamukkale Üniversitesine
Hacettepe Üniversitesinden Zonguldak Karaelmas Üniversitesine
İstanbul Teknik Üniversitesinden Sakarya Üniversitesine
Selçuk Üniversitesinden Niğde Üniversitesine
Uludağ Üniversitesinden Balıkesir Üniversitesine
Yıldız Teknik Üniversitesinden Kocaeli Üniversitesine

TABLO 14.

ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİNİN BAŞARI DURUMLARI

ÜNİVERSİTELER	Master Yapıp Dönenler	Doktora Yapıp Dönenler	Master+ Doktora Yapıp Dönenler	Eğitimini Tamamlayıp Dönenlerin **Toplamı** (Master+ doktora+ lisansüstü eğitimi yapıp dönenler)	Başarısızlık Nedeni ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Sağlık Nedeni ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Diğer Nedenler ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Geri Dönmeyenler ve Müstafi Sayılanlar	Halen Eğitimi Devam Edenler		İstifa Eden	GENEL TOPLAM
									Stn.ve Kont. İle Gön. Hal.Eğit Yapan	Söz.St n. ile Gön. Hal.Eğt. Yapan		
Abant izzet Baysal	-	-	-	-	6	1	1	-	51	1S	-	60
Adnan Menderes	4	-	-	4	-	-	-	-	56	-	-	60
Afyon Kocatepe	5	-	-	5	1	2	-	1	54	-	-	63
Akdeniz	-	4	-	4	-	-	-	3	4	-	-	11
Anadolu	55	23	1	79	8	1	3	-	15	-	-	106
Ankara	3	39	2	44	1	-	1	20	49	-	-	121
Atatürk	10	32	3	45	2	-	7	3	21	-	-	78
Balıkesir	2	5	-	7	2	1	-	-	59	1S	-	70
Boğaziçi	6	19	-	25	3	-	-	1	11	-	-	41
Celal Bayar	9	-	-	9	-	-	-	-	50	-	-	59
Cumhuriyet	-	-	11	11	-	3	1	-	28	-	-	43
Çanakkale 18 Mart	5	-	-	5	1	2	-	-	56	1	-	65
Çukurova	1	48	1	50	-	-	1	1	26	-	-	79
Dicle	2	4	-	6	1	1	-	-	30	-	4***	42

TABLO 14. (DEVAM)

ÜNİVERSİTELER	Master Yapıp Dönenler	Doktora Yapıp Dönenler	Master+ Doktora Yapıp Dönenler	Eğitimini Tamamlayıp Dönenlerin **Toplamı** (Master+ doktora+ lisansüstü eğitimi yapıp dönenler)	Başarısızlık Nedeni ile *Eğitimini* Tamamlamadan Dönenler	Sağlık Nedeni ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Diğer Nedenler ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Geri Dönmeyenler ve Müstafi Sayılanlar	Halen Eğitimi Devam Edenler		İstifa Eden	GENEL TOPLAM
									Sın.ve Kont. İle Gön. Hal.Eğit Yapan	Söz.Sın. ile Gön. Hal.Eğt. Yapan		
Dokuz Eylül	2	31	2	35	-	-	4	1	31	-	-	74
Dumlupınar	-	-	-	-	1	2	-	-	58	28	-	63
Ege	6	45	-	51	1	2	6	2	8	-	-	70
Erciyes	5	16	1	22	-	1	-	2	20	-	-	47
Fırat	-	10	-	10	1	-	-	-	23	-	-	34
Galatasaray	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	6
Gazi	10	36	-	46	5	-	4	9	19	-	8**	93
Gaziantep	1	23	1	23	3	-	1	3	4	-	-	36
Gaziosmanpaşa	1	4	1	6	1	3	-	-	60	-	-	70
Gebze Yük.Tek.E.	1	-	-	1	2	-	4	1	56	-	-	64
Hacettepe	3	44	2	49	-	1	1	9	36	-	-	99
Harran	-	1	-	1	1	-	-	3	49	-	-	54
İnönü	1	16	10	27	7	2	1	-	18	-	-	56
İstanbul	2	66	1	69	3	1	8	2	23	-	-	108
İstanbul Teknik	2	19	2	23	1	-	6	2	31	-	-	67

TABLO 14. (DEVAM)

ÜNİVERSİTELER	Master Yapıp Dönenler	Doktora Yapıp Dönenler	Master+ Doktora Yapıp Dönenler	Eğitimini Tamamlayıp Dönenlerin **Toplamı** (Master+ doktora+ lisansüstü eğitimi yapıp dönenler)	Başarısızlık Nedeni ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Sağlık Nedeni ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Diğer Nedenler ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Geri Dönmeyenler ve Mülstafi Sayılanlar	Halen Eğitimi Devam Edenler		İstifa Eden	GENEL TOPLAM
									Sın.ve Kont. İle Gön. Hal.Eğit Yapan	Söz.Sın. ile Gön. Hal.Eğt. Yapan		
İzmir Yük.Tek.E.	-	-	-	-	3	-	-	-	59	-	-	62
Kafkas	7	-	-	7	2	-	-	3	50	-	-	62
K. Sütçü İmam	2	-	-	2	4	-	-	-	52	-	-	58
Karadeniz Teknik	1	-	40	41	18	-	-	16	13	-	-	88
Kırıkkale	4	-	-	4	1	-	-	1	52	2S	-	60
Kocaeli	3	1	-	4	-	-	-	-	64	3S	-	71
Marmara	2	32	3	37	4	3	10	6	18	-	-	78
Mersin	2	1	-	3	1	1	-	2	52	1S	-	60
Muğla	11+8 (*)	-	-	11+8 (*)	5	-	1	2 (*)	33(8*)	2S	1	65
Mimar Sinan	1	1	-	2	1	-	9	-	9	-	-	22
Mustafa Kemal	-	-	-	-	1	-	1	5	53	-	-	60
Niğde	4	1	-	5	3	-	-	-	57	-	-	65
Ondokuz Mayıs	1	27	3	31	1	-	2	-	25	-	-	59
Orta Doğu Teknik	-	27	-	27	1	1	-	5	38	-	1	78

TABLO 14. (DEVAM)

ÜNİVERSİTELER	Master Yapıp Dönenler	Doktora Yapıp Dönenler	Master+ Doktora Yapıp Dönenler	Eğitimini Tamamlayıp Dönenlerin *Toplamı* (Master+ doktora+ lisansüstü eğitimi yapıp dönenler)	Başarısızlık Nedeni ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Sağlık Nedeni ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Diğer Nedenler ile Eğitimini Tamamlamadan Dönenler	Geri Dönmeyenler ve Müstafi Sayılanlar	Halen Eğitimi Devam Edenler		İstifa Eden	GENEL TOPLAM
									Sın.ve Kont. İle Gön. Hal.Eğt Yapan	Söz.Sın. ile Gön. Hal.Eğ. Yapan		
Osmangazi	-	-	15	15	3	-	1	-	18	3S	-	40
Pamukkale	1	-	-	1	2	-	-	2	52	1S	-	58
Sakarya	1	7	-	8	-	-	-	4	61	1S	-	74
Selçuk	3	14	-	17	-	-	17	-	17	-	-	52
Süleyman Demirel	1	3	-	4	3	-	2	3	44	-	-	62
Trakya	-	7	-	7	1	1	1	1	18	-	-	30
Uludağ	-	18	3	21	3	2	-	3	30	-	-	59
Yıldız Teknik	-	11	-	11	6	1	4	-	24	-	-	46
Yüzüncü Yıl	-	11	1	12	-	2	1	2	22	-	-	39
Z.Karaelmas	1	2	-	3	4	-	1	-	44	1S	-	53
GENELTOPLAM	**189**	**648**	**103**	**937**	**118**	**34**	**99**	**118**	**1865**	**20**	**14**	**3241**

(*) *Muğla Üniversitesi* Rektörlüğünce 8 kişi halen eğitim yapmakta iken; "Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Yurtdışında Görevlendirilmelerine İlişkin Esaslar"ın geri çağırılmaya ilişkin (16.) maddesinin (b) fıkrasına göre, Yüksek lisans eğitimi süresi dolunca doktora eğitimine başlamadan Türkiye'ye dönmeleri *istenmiştir.*

** Gazi Üniversitesi istifa edenlerde gözüken 8 kişinin bir kısmı göreve başladıktan sonra nakleri gitmiş ve bir kısmı başka kuruluşa gitmiş, bunlar eğitimini tamamlayıp dönmüşler.

*** Dicle Üniversitesinde 4 kişi üniversiteden ayrılmış gözüküyor.

S : 1996 yılında sözlü sınav ile yurtdışına gönderilenler.

Ayrıca 17.06.1997 tarihi itibariyle Milli Eğitim Bakanlığı kanalıyla yurtdışında öğrenim gören lisansüstü öğrencilerin ülkelere, öğrenim seviyelerine ve dallarına göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir:

Ülke	Yüksek Lisans		Doktora		Genel Toplam
	Fen	Sosyal	Fen	Sosyal	
ABD	414	224	224	51	913
İngiltere	25	29	58	39	151
Almanya	14	23	8	16	61
Fransa	1	1	_	4	6
İsviçre	_	_	1	_	1
Avusturya	_	_	2	_	2
TOPLAM	**454**	**277**	**293**	**110**	**1.134**

Yurtdışına burslu öğrenci gönderme işlemine Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra başlanmış ve bu şekilde öğrenim gören elemanlar ülkemizin kalkınmasına büyük katkılarda bulunmuşlardır. Ancak, son yıllarda büyük oranda artan ve nitelik itibari ile de giderek karmaşıklaşan eleman ihtiyacı karşısında, bu alanda kalıcı bir politika oluşturulamamış, kurumlar arası koordinasyon sağlanamamış ve yurtiçindeki imkanlar yeterince değerlendirilememiştir. Örneğin, şu anda gerek 2547 gerekse 1416 sayılı Kanun hükümlerine göre halen yurtdışında bulunan öğrenciler hakkında gerekli ayrıntıları içeren bir veri tabanı henüz hazırlanabilmiş değildir. Bu konuda Yükseköğretim Kurulu bünyesinde çalışmalara başlanmış olup, sağlıklı veri tabanının oluşturulması ile ilgili faaliyetler sürdürülmektedir.

Yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerine, 22955 sayılı ve 5.04.1997 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 1416 Sayılı Kanun ve Buna Bağlı Yönetmelik Uyarınca Yurtdışında Lisans ve Lisansüstü Öğrenim Yapan Öğrencilere 1997 Mali Yılında Yapılacak Ödemelere Dair Esaslarla İlgili Tebliğ uyarınca yapılan aylık ödemeler aşağıda gösterilmiştir.

Ülke	Yabancı Para
Almanya	1.875 DM
Amerika Birleşik Devletleri	1.100 $
Avusturya	13.200 AŞ
Avustralya	1.250 A$
Belçika	33.000 FB
Danimarka	6.000 DK
Fransa	6.900 FRF
Hollanda	2.100 HFL
İngiltere	725 [illegible]
İsviçre	2.300 FS
İtalya	1.300.000 LİT
İsveç	5.800 KS
Norveç	5.650 KN
Finlandiya	4.800 FM
Kanada	1.300 C$
Japonya	160.000 JY
Türk Cum.ve Bağımsız Devletler Top.	450 $
Diğer Ülkeler	850 $

Bu araştırma görevlilerinin kitap ve kırtasiye bedelleri ile diğer eğitim ve öğretim giderlerini karşılamak için her yıl bir aylık burs tutarı, iki eşit taksit halinde Mart ve Eylül aylarında ek ödenek olarak verilmektedir. Ayrıca bu araştırma görevlilerine, yurtiçi aylık ve diğer her türlü ödemelerin kanuni kesintilerden sonra kalan net tutarının % 60'ı da ödenmektedir.

Yükseköğretim Kurulu, öğretim üyesi ve araştırıcıların yurtiçinde ve yurtdışında yetiştirilmesi için gerekli çalışmaların uyum ve bütünlük içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla, Öğretim Üyesi ve Araştırıcı Yetiştirme Kurulu'nu oluşturmuş ve bununla ilgili yönetmelik 22543 sayılı ve 3 Şubat 1996 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Öğretim Üyesi ve Araştırıcı Yetiştirme Kurulu :

a) Milli Eğitim Bakanlığı'nca görevlendirilecek bir,
b) Yükseköğretim Kurulu Başkanı'nca, Yükseköğretim Yürütme Kurulu Üyeleri arasından görevlendirilecek bir,
c) Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nca görevlendirilecek bir,
d) Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Başkanı'nca görevlendirilecek bir,
e) Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanı,
f) Yükseköğretim Kurulu Başkanı'nca Yükseköğretim Kurulu'nun ve rektörlerin görüşleri alınarak, öğretim üyesi ve araştırıcı yetiştirme konusunda deneyim sahibi, akademik çalışmaları ile temayüz etmiş halen görevde veya emekli olan öğretim üyeleri arasından seçilecek on,

olmak üzere onbeş üyeden oluşur. 1 Nisan 1996 tarihinden itibaren çalışmalarına başlayan bu kurulda görev alan üyeler şunlardır:

Prof.Dr. İsmail Tosun (Başkan) - YÖK
Prof.Dr. Ersin Onulduran (Başkan Yardımcısı) - Ankara Üniversitesi
Prof.Dr. İsmail Çakmak - Çukurova Üniversitesi
Prof.Dr. M. Cengiz Dökmeci - İTÜ
Prof.Dr. Zafer Ertürk - KTÜ
Bahaettin Gülgör - DPT
Prof.Dr. Zeki Hafizoğulları - Ankara Üniversitesi
Prof.Dr. Yalçın Mengi - ODTÜ
Prof.Dr. Şevket Ruacan - Hacettepe Üniversitesi
Dr. Fethi Toker - ÖSYM
Ali Sungurtekin - Milli Eğitim Bakanlığı
Prof.Dr. Macit Toksoy - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof.Dr. Alev Topuzoğlu - TÜBİTAK
Prof.Dr. Ersin Yurtsever - Koç Üniversitesi

Öğretim Üyesi ve Araştırıcı Yetiştirme Kurulu'nun görevleri şunlardır:

1. Ülkemizin hangi alanlarda öğretim üyesi ve araştırıcılara ihtiyaç duyduğunu tespit ederek bunların yurtiçinde ve yurtdışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli plan ve programlar hazırlayarak ilgili kurum ve kuruluşlara önermek,
2. Hazırlanan plan ve programlar çerçevesinde tamamen yurtiçi, yurtdışı, kısmen yurtiçi kısmen yurtdışı bütünleşik veya yurtiçindeki yükseköğretim kurumları arasında bütünleşik lisansüstü programlar düzenleyerek ilgili kuruluşlara önermek,

3. İhtiyaç duyulan alanlardaki öğretim üyesi ve araştırıcıların yetiştirilmesi için gerekli kontenjanları tespit ederek ilgili kurum ve kuruluşlara önermek,
4. Tespit edilen kontenjanlar dahilinde yurtdışında öğretim üyesi ve araştırıcı olarak yetiştirilecek öğrencilerin seçimi için sınavlar düzenlemek,
5. Seçilen öğrencileri izlemek
5. Seçilen öğrencileri izlemek, yurtiçindeki ve yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarına yerleştirmek, gerektiğinde yurtdışına giderek öğrencileri izlemek, başarısız öğrencileri tespit ederek gereken işlemlerin yapılması hususunda ilgili kuruluşlara önermek,
6. Öğretim üyesi ve araştırıcı yetiştirilmesi için kaynak sağlayan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak,
7. Yurtiçinde ve yurtdışında eleman yetiştirilmesi için kaynak sağlayan özel kuruluş ve gerçek veya tüzel kişilerin istekleri halinde gereken işlemleri yürütmek,
8. Görev alanlarına giren konularda ilgili kurum ve kuruluşlar ile kişilere ve kamuoyuna düzenli raporlar sunmak,
9. İlgili kurum ve kuruluşlarca görev alanına giren konularda verilen diğer görevleri yapmak,

Maliye Bakanlığı tarafından Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsis edilen kontenjanların rakamsal olarak üniversitelere dağılımı, Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu tarafından tahsis edilen kontenjanlar, üniversiteler tarafından mevcut ve yakın gelecekteki ihtiyaçlar gözönüne alınarak anabilim dallarına dağıtılmakta ve üniversite yönetim kurulu kararı ile Yükseköğretim Kurulu'nun onayına sunulmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'na 1996 yılı içinde tahsis edilen 500 kontenjanın üniversitelere göre dağılımı ve alanların belirlenmesi, Öğretim Üyesi ve Araştırıcı Yetiştirme Kurulu tarafından yapılmıştır. Lisansüstü eğitim yaptırılacak alanların belirlenmesinde üniversitelerin ve ülkemizin gereksinimlerinin yanısıra, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun belirlediği hedefler gözönüne alınmıştır.

TÜBİTAK Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi, 7 öncelikli atılım projesi önermiştir:

- Ulusal enformasyon şebekesi ile telematik hizmetler ağının kurulması,
- Esnek üretim/esnek otomasyon teknolojilerine ülke sanayinin uyarlanması,
- Demiryolu sisteminin hızlı tren teknolojileri bazında yenilenmesi ve şehiriçi ulaşımda raylı sistemlerin geliştirilmesi,
- Uzay ve havacılık sanayileriyle savunma sanayinde, alan ve ürün seçiminin itmesine dayalı bir sınai yatırım ve gelişme stratejisi izlenmesi,
- Gen mühendisliği ve biyoteknolojide AR+GE üzerinde odaklanma, GAP v.b. projeleri baz alan açılımlar,
- Çevre dostu teknolojiler, enerji tasarrufu sağlayıcı teknolojiler ve çevre dostu enerji teknolojileri üzerinde odaklanma ve uygulama alanları ülke çapında hızla geliştirip/ genişletme,
- İleri malzeme teknolojilerinde, diğer atılım alanlarını destekleyici yönde AR+GE ve uzantısındaki sınai yatırımlar.

Öğretim Üyesi ve Araştırıcı Yetiştirme Kurulu, 1996 yılı kontenjanlarının belirlenmesinde yukarıda belirtilen alanlardan biyoteknoloji, malzeme ve enformasyon teknolojilerine ağırlık vermiştir.

Burada belirtilen yüksek teknoloji alanlarının pahalı donanım yatırımı gerektirmesi nedeniyle, bu konuda uzmanlaşacak kişilerin altyapısı gelişmiş belirli üniversitelere toplanmasına dikkat edilmiştir.

Güçlü bir fen fakültesinin üniversitede lokomotif görevi göreceği gözönüne alınarak, yeni kurulan üniversitelerin temel bilimler (matematik, fizik, kimya, biyoloji) bölümlerinin gereksinimlerine önem verilmiştir.

Önem verilen diğer bir alan ise Avrupa Birliği mevzuatı ile ilgili hukuk ve uluslararası hukuk alanlarıdır.

1992 yılından sonra, 3837 sayılı Kanun çerçevesinde kurulan yeni üniversitelere tahsis edilen Yükseköğretim Kurulu kontenjanları ile Milli Eğitim Bakanlığı kontenjanlarından yararlanarak lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışına gönderilecek adayların seçimi, ÖSYM tarafından yapılan Yurtdışı Lisansüstü Sınavı (YLS) ile belirlenmektedir.

1992 yılından önce kurulan eski üniversitelere tahsis edilen Yükseköğretim Kurulu kontenjanlarından yararlanarak lisansüstü eğitim amacıyla kimlerin yurtdışına gönderileceği, üniversiteler tarafından belirlenmekte ve onay için Yükseköğretim Kurulu'na gönderilmektedir.

Gerek yeni, gerekse eski üniversiteler adına yurtdışına gönderilecek adayların başvuru ve seçilme koşulları ile Yurtdışı Lisansüstü Sınavı'nın niteliği 1996 yılı içinde değiştirilmiştir.

1996 yılına kadar çoktan seçmeli alan sınavı olarak yapılan Yurtdışı Lisansüstü Sınavı (YLS), 1996 yılında sözel ve sayısal bölümlerden oluşan yetenek sınavı olarak yapılmıştır. Sınavda lisansüstü eğitimdeki başarıda etkili olan sözel, sayısal ve mantıksal akıl yürütme (muhakeme) becerilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Yurtdışına gönderilecek öğrencilerin daha nitelikli adaylar arasından seçilmesini sağlamak amacıyla bu sınava başvurabilmek için 1996 yılı içinde değiştirilen koşullar aşağıda belirtilmiştir:

1. TC vatandaşı olmak,
2. Lisans derecesine sahip adayların en fazla 25 (eski uygulamada 26) yaşında, yüksek lisans derecesine sahip adaylar ile askerliğini yapmış erkek adayların en fazla 27 (eski uygulamada 28) yaşında olmaları (Hazırlık sınıfı hariç normal öğretim süresi 4 yıldan fazla olan yükseköğretim programlarından mezun olanlar için her fazla yıla karşılık yaş sınırına 1 yıl ilave edilir. Her ne nedenle olursa olsun, 18 yaşından sonra yaş düzeltmesi yaptırmış olanların yaşlarının hesabı düzeltmeden önceki doğum tarihine göre yapılır.),
3. Yükseköğrenimi sırasında kınama cezasından daha ağır bir disiplin cezası almamış olmak,
4. Yükseköğrenimde normal öğrenim programını en fazla bir yıl gecikmeli tamamlamış olmak (yeni getirilen koşul),
5. Erkek adaylar için askerlikle ilişkisi bulunmamak,
6. Sağlık durumu yurtdışında öğrenim görmeye elverişli olmak,
7. Tercih edeceği programın ait olduğu alanda en az dört yıllık bir fakülte veya yüksekokul mezunu olmak,

8. Lisans öğrenimi ile ilgili genel akademik ortalaması "dört üzerinden 2,80" (eski uygulamada 2,50), "on üzerinden 7" (eski uygulamada 6,5), "yüz üzerinden 70" (eski uygulamada 65) veya daha yukarı olmak.

Bu sınava başvuran ve kazanan adaylar ile ilgili bilgiler aşağıda gösterilmiştir.

Yıl	Başvuru Sayısı	Sınavı Kazanan Sayısı			YÖK Açık Kontenjanı
		YÖK	MEB	Toplam	
1993	6.897	1.318	_	1.318	62
1994	8.231	284	651	935	16
1995	6.047	125	561	686	25
1996	1.717	29	117	146	48

1997 Yükseköğretim Kurumlarının Öğretim Elemanı ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarının uzman personel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yurtdışına lisansüstü öğrenim görmek üzere gönderilecek adayların seçme sınavında 1.076 kontenjana karşılık 610 aday yerleştirilmiştir.

Bu sınava katılan adayların yabancı dil bilgileri, 1996 yılına kadar Yurtdışı Lisansüstü Sınavı içinde verilen yabancı dil sınavı ile ölçülmekte, ancak bu sınavdan alınan notun adayın başarısı üzerinde herhangi bir katkısı bulunmamaktaydı. 1996 yılında burada da değişikliğe gidilmiş ve adayların yabancı dil bilgileri Kamu Personeli Yabancı Dil Sınavı (KPDS) ile ölçülmüştür. Bursa hak kazanabilmek için, adayların yetenek sınavının yanı sıra KPDS'ye Almanca, Fransızca veya İngilizce'den girmeleri ve 100 üzerinden en az 40 puan almaları koşulu getirilmiştir.

YLS'de başarılı olmak bir üniversitenin araştırma görevlisi kadrosuna atanan adayların yurtdışına gönderilmeleri için uymaları gerekli kurallar 1996 yılı içinde değiştirilmiş olup, aşağıda belirtilmiştir:

1. Adaylar yurtdışında dil eğitimine gönderilmeyeceklerdir (1993 yılına kadar yurtdışına gönderilen öğrencilerin yabancı dil bilgisine bakılmamakta, yabancı dil bilgisi yetersiz olanlara yurtdışında 1 yıla kadar yabancı dil eğitimine izin verilmekteydi. 1994 yılından sonra bu süre en fazla 1 dönem olarak belirtilmiştir). Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde lisansüstü eğitime gönderilecek adayların TOEFL sınavından en az 550 (eski uygulamada 475), İngiltere'de lisansüstü eğitime gönderilecek adayların IELTS sınavından en az 6,0 (eski uygulamada 4,5) almaları; diğer dillerin söz konusu olduğu ülkelere lisansüstü eğitim için gönderilecek adayların ise, ilgili ülkede lisansüstü eğitimi takip edebilecek düzeyde dil bilgisine sahip olduğuna dair bir belgeyi, ilgili ülkelerin kültür merkezlerinden veya eşdeğer kuruluşlarından getirmeleri gerekmektedir. Adayların bu şartları en geç bir yıl içinde sağlamaları zorunludur. Aksi takdirde bu adaylar yurtdışına gönderilme hakkını kaybederler ve lisansüstü eğitimlerine, Yükseköğretim Kurulu'nca öngörülen yurtiçi yükseköğretim kurumlarında başlarlar.

2. Yabancı dil koşulunu sağlayan ve yurtdışında doktora eğitimi görecek adaylardan:

- Yükseklisans derecesine sahip olanların, yine en geç bir yıl içinde Yükseköğretim Kurulu'nca öngörülen yurtdışı üniversitelerden doktora programına kesin kabul belgesi sağlamaları zorunludur. Aksi takdirde bu adaylar yurtdışına gönderilme hakkını kaybederler ve doktor öğrenimlerine Yükseköğretim Kurulu'nca öngörülen yurtiçi yükseköğretim kurumlarında başlarlar.
- Lisans derecesine sahip olanlardan en geç bir yıl içinde Yükseköğretim Kurulu'nca öngörülen yurtdışı üniversitelerden doğrudan doktora programına kesin kabul belgesi sağlayanlar ilgili ülkeye gönderilirler. Yüksek lisans derecesine sahip olmadıkları için doktora eğitimi akseptansı alamayan adaylar ise, Yükseköğretim Kurulu tarafından öngörülen yurtiçi yükseköğretim kurumlarında yüksek lisans eğitimine başlarlar (eski uygulamada adaylar yüksek lisans derecesi için de yurtdışına gönderilmekteydi). Bu adayların yurtdışında doktora eğitimine gönderilebilmeleri için, yüksek lisans eğitimlerini en geç iki yıl içinde tamamlamaları ve bu süre içinde Yükseköğretim Kurulu'nca öngörülen yurtdışı üniversitelerden doktora programına kesin kabul belgesi sağlamaları zorunludur. Aksi takdirde bu adaylar yurtdışına gönderilme hakkını kaybederler ve doktora eğitimlerine Yükseköğretim Kurulu'nca öngörülen yurtiçi yükseköğretim kurumlarında başlarlar.

1992 yılından sonra kurulan üniversitelere tahsis edilen Yükseköğretim Kurulu kontenjanları ile Milli Eğitim Bakanlığı kontenjanlarından faydalanarak lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışına gönderilecek adayların seçimi, daha önce de belirtildiği gibi YLS ile belirlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nan tabi olduğu 1416 sayılı Kanun gereğince bu sınava katılacak adayların lisans derecesine sahip olmaları gerekmektedir. Son sınıfta bulunan öğrencilerin de bu sınava katılabilmelerini sağlamak amacıyla, 1996 yılında sınav tarihinin tüm üniversitelerin kapanma tarihinden sonra yapılması kararlaştırılmıştır. ÖSYM'nin Ağustos ayı içinde çok yoğun olması nedeniyle sınavın Eylül ayından sonra yapılması kararlaştırılmıştır. Yurtdışındaki üniversitelerin bu tarihten önce eğitime başlamaları, yabancı dil sorunu olmayan ve tanınmış üniversitelerden akseptans sağlamış adayların dönem kaybına yol açmaktadır. Bu durumu önlemek için yurtdışındaki bir yükseköğretim kurumundan doktora eğitimine yönelik olarak kesin akseptans temin eden adayların seçimi, ilk kez Haziran 1996 yılında sözlü sınavla yapılmıştır. Son başvuru tarihi 14 Haziran 1996 olarak belirtilen ilana toplam 175 aday başvurmuştur. Sözlü sınava çağrılması uygun görülen 61 adaydan 60'ı sözlü sınava girmiştir. Sözlü sınavda başarılı bulunan 28 adaydan 5 tanesi yapılan teklifi kabul etmemiş, 23 tanesi ise araştırma görevlisi kadrosuna atanarak yurtdışına gönderilmiştir.

1996 yılına kadar eski üniversitelere tahsis edilen kontenjanlar için adayların seçiminde, üniversitelerin uymak zorunda olduğu ölçütler bulunmamaktaydı. Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 20.11.1996 tarihli toplantısında, 3837 Sayılı Kanun dan önce kurulmuş olan üniversiteler adına 33. madde kapsamında 01.01.1997 tarihinden itibaren yurtdışına lisansüstü eğitim amacıyla gönderilecek adaylarda aşağıda belirtilen şartların aranmasına karar verilmiştir:

1. TC vatandaşı olmak,
2. Lisans derecesine sahip adayların en fazla 25 yaşında; yüksek lisans derecesine sahip adaylar ile askerliğini uzun süreli yapmış erkek adayların en fazla 27 yaşında olmaları (Hazırlık sınıfı hariç normal öğretim süresi 4 yıldan fazla olan yükseköğretim programlarından mezun olanlar için, her fazla yıla karşılık yaş sınırına 1 yıl ilave edilir. Ortaöğretim ve yükseköğretimde iki ayrı yabancı dilde hazırlık sınıfı veya zorunlu 2 yıllık yabancı dil hazırlık sınıfı okumuş olanlar için,

yaş sınırına bir yıl ilave edilir. Her ne nedenle olursa olsun, 18 yaşından sonra yaş düzeltmesi yaptırmış olanların yaşlarının hesabı, düzeltmeden önceki doğum tarihine göre yapılır.)

3. Yükseköğrenimi sırasında kınama cezasından daha ağır bir disiplin cezası almamış olmak,
4. Lisans öğrenimini dönem kaybetmeden tamamlamış olmak (Ailevi, sağlık ve benzeri nedenlerle alınan dönem izinleri hariç). Yatay geçişle yapılan program değişikliği nedeniyle dönem uzaması durumunda, değerlendirme Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılır.
5. Lisans öğrenimi ile ilgili genel akademik ortalamanın en az "dört üzerinden 2,80", "on üzerinden 7", "yüz üzerinden 70" olması (Yüksek lisans öğrenimi ile ilgili akademik ortalaması gözönüne alınmayacaktır) veya lisans öğrenimini bölüm birincisi, ikincisi veya üçüncüsü olarak bitirmesi (bu durumu belirten Rektörlük yazısı gerekmektedir).
6. Yükseköğretim Kurulu'nca uygun görülen yurtdışındaki üniversitelerden, doktoraya yönelik bir programa kesin kabul belgesi sağlamış olmak,
7. Yurtdışında öğrenim görmeye elverişli olduğunu sağlık raporu ile belgelemek,
8. Adaylar yurtdışında dil eğitimine ve yüksek lisans eğitimine gönderilmeyeceklerdir (mimarlık, güzel sanatlar ve benzeri konularda yurtdışında doktora programı olmaması durumunda bunların değerlendirilmesi Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılır.
9. Amerika Birleşik Devletleri'nde lisansüstü eğitime gönderilecek adayların TOEFL sınavından en az 550, İngiltere'de lisansüstü eğitime gönderilecek adayların IELTS sınavından en az 6,0 almaları gerekmektedir. Ancak, adayların kabul belgesi için başvurdukları üniversitelerin yabancı dil puanı ile ilgili koşullarının bu puanların üzerinde olması durumunda, adayların bu koşulları sağlaması zorunludur. Almanya'da lisansüstü eğitime gönderilecek adayların KMK II sınavından başarılı olmaları; diğer dillerin sözkonusu olduğu ülkelere lisansüstü eğitim için gönderilecek adayların ise, ilgili ülkede lisansüstü eğitimi takip edebilecek düzeyde dil bilgisine sahip olduğuna dair bir belgeyi ilgili ülkelerin kültür merkezlerinden veya eşdeğer kuruluşlarından getirmeleri gerekmektedir.

1996 yılına kadar yurtdışına gönderilen öğrencilerin ülke ve üniversite seçimlerinde oldukça toleranslı davranılmış ve fazla bir seçicilik gözetilmemiştir. 1996 yılı içinde, özellikle çok fazla sayıda öğrencinin bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri ile İngiltere'deki kaliteli üniversitelerin alan bazında sıralaması yapılarak üniversite rektörlüklerine dağıtılmış ve listede adı bulunmayan üniversitelerde halen yüksek lisans eğitimi yapmakta olan araştırma görevlilerine, bu eğitimlerini tamamlamaları durumunda doktora, eğitimleri için kaliteli üniversitelerden akseptans temin etmeleri, aksi takdirde Türkiye'ye geri çağırılacakları bildirilmiştir.

Üniversitelerin sıralanmasında Amerika Birleşik Devletleri için *National Research Council* tarafından yayınlanan *Research Doctorate Programs in the United States,* İngiltere için ise *Higher Education Funding Councils for England, Scotland and Wales* tarafından yapılan değerlendirme sonuçları baz olarak alınmıştır.

Öğretim Üyesi ve Araştırıcı Yetiştirme Kurulu, 1996 yılından itibaren öğrencilere üniversite seçimi ve akseptans temini konularında yardımcı olmaya başlamıştır.

Belirtilen programlara başlanılmasının ilk adımı olarak, İTÜ, Ankara Üniversitesi, ODTÜ, Atatürk Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi kampuslarında araştırma görevlilerinin ikameti için yurt ve stüdyo apartman kompleksleri inşası amacıyla 1996 yılı bütçesine 1 trilyon TL ödenek konmuş ve inşaatlar için gerekli ihale izinleri alınmıştır. İnşaatlarla ilgili bilgiler Tablo 17'de verilmiştir.

5. PROGRAM GELİŞTİRME FAALİYETLERİ

Üniversitelerimize bağlı 400 fakülte ve 69 yüksekokulda lisans düzeyinde 2.681'i örgün öğretim, 7'si açıköğretim olmak üzere toplam 2688 program yürütülmektedir. Program türü sayısı ise 229'dur; yani üniversitelerimizce lisans düzeyinde bu sayıda değişik diploma verilmektedir.

Gelişmiş ülkelerin aksine, üniversitelerimizce verilen diplomalar aynı zamanda bu diplomalarda belirtilen mesleklerin icra edilmesine ehliyet ve ruhsat niteliği de taşımaktadır. Bu husus üniversitelerimizde yerleşik, çoğu kez birbiri ile karıştırılan ve yanlış yorumlanan özerklik ve akademik hürriyet anlayışı ile birleşince, üniversitelerimizde zaman içinde fevkalede statik, değiştirilmesi oldukça güç bir program ve müfredat yapısı oluşmuştur.

Günümüzde diplomaya yönelik programlar ile bunların içeriklerinin oluşturulması ve yükseköğretimle istihdam arasındaki ilişkinin kurulmasında belirleyici unsur teknolojik gelişmelerdir. İçinde bulunduğumuz ve görünür gelecekte geçerliliğini koruyacak olan sosyoekonomik ve teknolojik konjonktürün gerektirdiği yükseköğretim mezunu kişilerde aranan temel nitelikleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Disiplinlerarası proje gruplarında çalışabilme yeteneği,
- Kendi dilinde ve en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü iletişim yeteneği,
- Bilgisayar "okur-yazarlığı"
- Bir mesleki alanda derinlik yanında ilgili bir yan alan ile değişik bir alanda genişlik (örnek: bir makina mühendisliği öğrencisinin çevre veya yazılım gibi ilgili bir yan alan ile, örneğin iktisat gibi değişik bir alanda dersler alması gibi).

Bu nedenlerle ileri ülkelerdeki lisans programları sürekli olarak değiştirilmekte ve öğretim üyeleri bu değişiklikleri uygulamakla yükümlü kılınmaktadır. Söz konusu değişikliklerin ana hatlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Programların ana dal (major) ve en az bir yan dal (minor) şeklinde düzenlenmesi,
- Müfredatlar ve ders içeriklerinde grup çalışmasını içeren proje ve tasarımların ağırlığının artırılması,
- Bilgisayar uygulamalarının her dersin içeriğindeki ağırlığının artırılması,
- Alanlar ve disiplinler arasındaki ortak derslerin artırılması, hatta diplomaların genelleştirilmesi.

Ülkemiz üniversitelerinde bu yönde değişiklikler yapılması oldukça, zordur. Zira, bu yöne gidilmesi halinde birçok bölümün kapanması gerekecek ve çok sayıda öğretim üyesinin verebileceği ders kalmayabilecektir.

Yukarıda özetlenen gelişmeler ışığında ve de ülkemize özgü zorluklara rağmen, önem taşıyan dört alandaki program geliştirme çalışmaları aşağıda özetlenmiştir.

TABLO 15

İNŞAATI DEVAM EDEN YURTLARLA İLGİLİ BİLGİLER

Üniversite	Toplam İnşaat Alanı (m^2)	Blok Sayısı	Toplam Oda Sayısı	Bitirilen İnşaat Alanı (m^2)	Hizmete Alım Tarihi
Ankara	3.082	1	20- Çift kişi 34-Tek kişi	Kaba İnşaat	1997
Atatürk	4.800	3	102	-	1998
Boğaziçi	6.000	2	310	Kaba İnşaat	1998
Çukurova	4.000	2	95	Subasman Seviyesi	1998
Dokuz Eylül	3.000	2	72	-	-
Hacettepe	4.000	2	122	4.000	1997
İstanbul Teknik	8.750	4	244	2.200	1998
Orta Doğu Teknik	4.352	2	208	4.352	1997

5.1 Öğretmen Yetiştirme

Ülkemizde öğretmenlerin kaynağı, 36 eğitim, 10 teknik eğitim, 2 mesleki eğitim fakültesi ve beden eğitimi ve spor yüksekokulları ile çeşitli üniversitelerde yürütülen pedagojik formasyon vermeye yönelik sertifika programlarıdır. 1996-97 eğitim-öğretim yılında bu fakülte ve yüksekokullardaki lisans programlarına kayıtlı öğrencilerin sayısı 125.606 olup, bu programlardan 1995-96 ders yılında mezun olan öğrenci sayısı 18.256'dır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı'nın (UNDP) verilerine göre, Türkiye'deki yirmibeş yaş üstü nüfusun ortalama eğitim süresi 3,6 yıldır. Bu süre erkek nüfusumuzda 4,2, kadın nüfusumuzda ise 2,4 yıldır. Başka bir deyişle, ülkemizdeki ortalama işgücü ilkokul mezunu dahi değildir.

Eğitimdeki diğer önemli bir darboğaz okul öncesi eğitimdir. Ülkemizdeki 0-6 yaş grubu sekiz milyon çocuğun sadece % 7,6'sı bu tür eğitimden yararlanmaktadır. Ülkemizin bu kademedeki okullaşma oranı ileri ülkelerin çok gerisindedir.

Hal böyle iken, eğitim fakültelerimizin bugünkü yapısı sekiz yıllık temel eğitimin gerektirdiği formasyona sahip öğretmenlerin yetiştirilmesine imkan vermemektedir. Mevcut yapı içinde esas olarak beş yıllık ilkokul sınıf öğretmeni ve ortaöğretim (lise) branş öğretmenleri yetiştirilmektedir.

Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında öğretmen yetiştirme konusunda işbirliği yapılması gereklidir. Böylece, sekiz yıllık temel eğitim öğretmeni yetiştirilmesinin yanında, ortaöğretim branş öğretmenleri anaokulu, ilkokul, Türk Dili, İngilizce ve ortaokul Fen Bilgisi öğretmenliği alanlarında daha rasyonel bir planlama yapılması mümkün olacaktır.

Eğitim alanındaki programlara kayıtlı öğrencilerin Tablo 8'de gösterilen alt alanlar arası dağılımına bakıldığında bu çarpıklık daha açık görülmektedir. Tablo 8'de görüldüğü gibi, ilkokul öğretmenliği programına kayıtlı öğrenciler, toplamın sadece % 19'unu oluşturmakta, bu oran anaokulu öğretmenliğinde ise ancak % 1,5 düzeyinde kalmaktadır.

Diğer önemli bir eksiklik ise, ilkokul öğretmenliği ile liselerin branş öğretmenliği arasında kalan bugünkü ortaokul öğretmenliği veya olması gereken hali ile, sekiz yıllık temel eğitimin branş öğretmenliği konusundaki boşluktur.

Ülkemiz öğretmen yetiştirme konusunda gerçekten çok ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Sorunun ulaşmış olduğu boyutlarla ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca Şubat 1997'de yayımlanan "Milli Eğitimde Hedefler" başlıklı kitapçıkta aynen şu ifadelere yer verilmiştir.

"Öğretmenlerin yetiştirilmesi ve niteliklerinin artırılması, tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de üzerinde en çok durulan ve tartışılan konuların başında gelmektedir.

Eğitimin kalitesinde sürekliliğin sağlanması ve kalitenin artırılabilmesi için öğretmen yetiştiren kurumların çağdaş yönetim biçimini benimseyen ve etkin eğitim veren kurumla haline getirilmesi yönünde çalışmalarımızı yoğunlaştırmış bulunmaktayız.

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının 1982 yılından itibaren üniversiter bir yapıya kavuşturulması öğretmenin niteliğinin artırılması konusunda atılmış önemli bir adımdır.

Ancak, öğretmen yetiştiren yükseköğrenim kurumlarıyla öğretmenin işvereni durumunda bulunan Bakanlığımız arasında özellikle 1991 yılından itibaren gerçekleştirilen ***"Öğretmen Yetiştirmede Koordinasyon ve İşbirliği"*** *toplantılarına rağmen istenilen düzeyde başarı sağlanamamıştır.*

Bunun sonucu olarak, orta ve uzun vadede sağlıklı bir ***"Öğretmen İhtiyaç Planlaması"*** *yapılmamış, arz-talep dengesi bozulmuş ve Bakanlığımız büyük sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Nitekim, başta sınıf öğretmenliği olmak üzere çeşitli branşlarda öğretmen açığı görülmüş ve bu açık pedogojik esaslara uygun olmayan geçici tedbirlerle giderilmeye çalışılmıştır.*

Bu satırlarda da belirtilmiş olduğu gibi, 1991 yılından başlayarak bu alanda kaybedilmiş olan zamanı daha fazla gecikmeden telafi edebilmek amacıyla eğitim fakültelerimizin ülke ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden yapılandırılması Yükseköğretim Kurulu'nun 7 Şubat 1997 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.
Uzun süredir çalışmaları sürdürülen 8 yıllık temel eğitime 1997-98 eğitim-öğretim yılında 55. Hükümet döneminde geçilmiş ve 8 yıllık temel eğitime öğretmen yetiştirilmesi için üniversitelerimize bağlı eğitim fakültelerinde ihtiyaca cevap verebilecek şekilde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir.

1998-99 eğitim-öğretim yılından itibaren Eğitim Fakültelerinde yapılan yeni düzenlemeler çerçevesinde bu fakültelerde kurulacak yeni bölümler ile anabilim dallarınca yürütülecek olan, Tablo 16'da belirtilen, lisans ve öğretmen yetiştirme tezsiz yüksek lisans programlarına (3.5 + 1.5 ve 4 + 1.5), Şekil 1'de gösterilen modele göre öğrenci alınacaktır.

Bu düzenlemelere göre uygulama aşağıdaki şekilde yapılacaktır:

1. Bu çerçevede, eğitim fakültelerinde açılacak lisans, tezli ve tezsiz yüksek lisans ve doktora programları için öngörülen 1998-1999 dönemi öğrenci kontenjanı Tablo 17'de belirtilmiştir.

2. Eğitim Fakültesi öğretim elemanları tarafından yürütülecek olan öğretmen yetiştirme tezsiz Yüksek Lisans programları ile eğitimin çeşitli alanlarındaki Tezsiz Yüksek Lisans, Tezli Yüksek Lisans ve Doktora programları, bünyesinde Eğitim Bilimleri Enstitüsü bulunan üniversitelerde bu enstitü altında yürütülecektir. Bünyesinde Eğitim Bilimleri Enstitüsü bulunmayan üniversitelerde ise yukarıda adıgeçen lisansüstü programlar şimdilik mevcut Fen Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü altında sürdürülecektir. Ancak, Yükseköğretim Kurulu tarafından devam eden hazırlık çalışmaları tamamlanıp yeni yasa yürürlüğe girdikten sonra sözkonusu lisansüstü programları, Eğitim Fakültesi bulunan her üniversitelerde kurulacak olan Eğitim Bilimleri Enstitüleri altında yürütülmeye devam edecektir.

3. Eğitim Fakültelerinde uygulanacak öğretmenlik programlarında yer alacak dersleri, bu derslerin tanımlarını, kredilerini ve okutulacağı dönemleri belirten doküman Ocak 1998 ayı içerisinde fakültelere gönderilecektir. Bu dokümanda, Tablo 16'da sunulan programların öğretmenlik formasyonu dersleri yeniden düzenlenecek ve ve uygun dönemlere yerleştirilecektir. Yaz Okulu uygulaması bulunan üniversitelerde, 3 yarıyıl süreyi kapsayan

ŞEKİL 1

EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

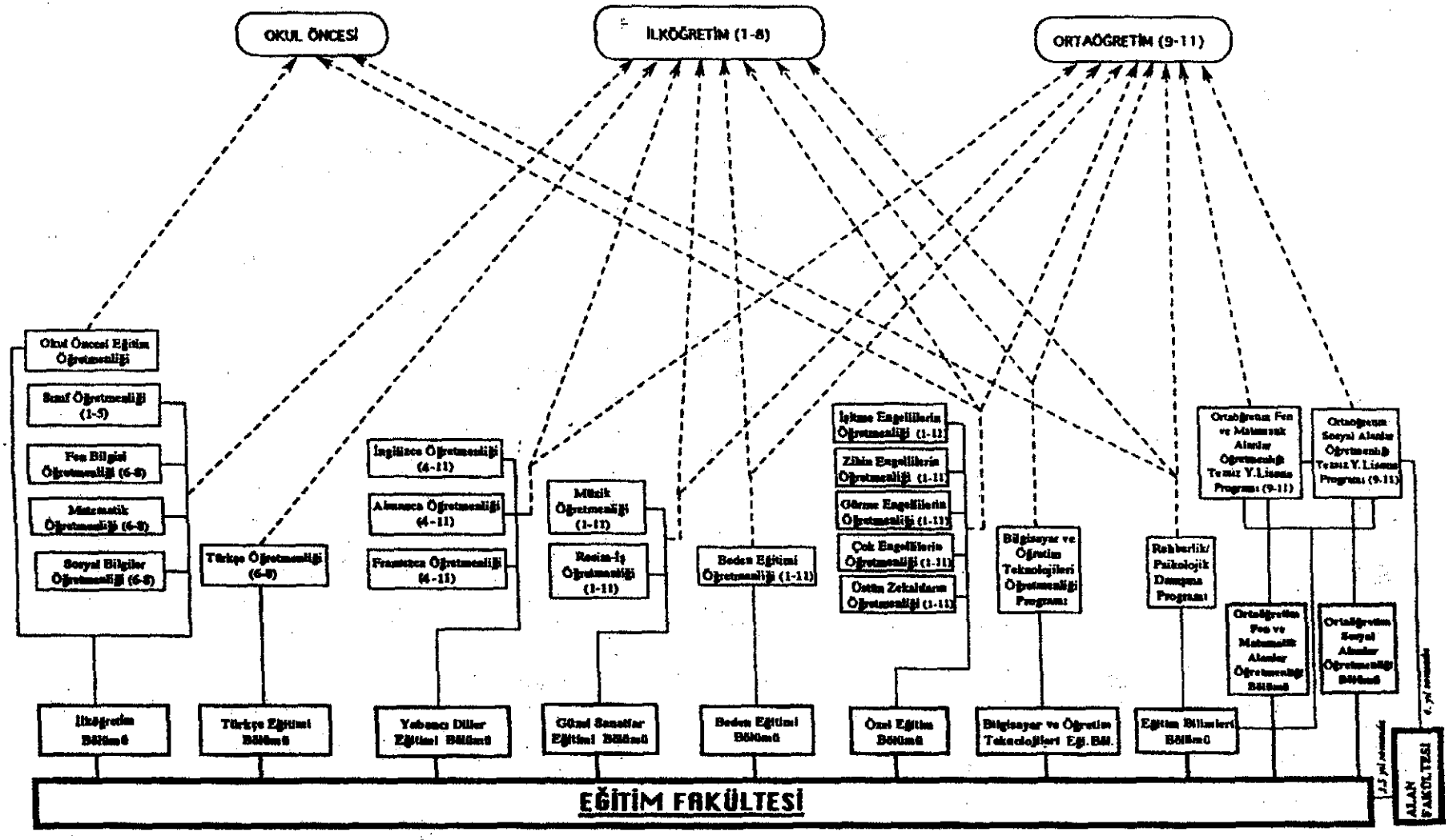

Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programının, yaz döneminde başlatılması öngörülmektedir.

4. Gerek lisans gerekse tezsiz yüksek lisans programlarında yer alan derslerde kullanılmak üzere YÖK/Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi çerçevesinde geliştirilen kaynak materyaller fakültelere gönderilmiştir. Yine aynı proje çerçevesince sözkonusu derslerde kullanılması öngörülen ek kitap ve diğer materyaller en kısa zamanda temin edilerek fakültelere gönderilecektir.

5. Mevcut kadroların yeni bölüm ve anabilim dallarına dağılımı dekanlıklar tarafından, açılacak programların gerektirdiği ihtiyaçlar gözönüne alınarak yapılacak ve Rektörlükler kanalıyla Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na gönderilecektir.

6. Yeni düzenleme yürürlüğe girdiğinde öğrenimlerine devam eden öğrenciler, takip ettikleri mevcut programı tamamlayacaklar ve bu programların öngördüğü ünvanları alarak mezun olacaklardır.

7. Mevcut programlara kayıtlı öğrencilerin statükoları korunacak, onlarla ilgili idari ve akademik işler yeni yapılanmada önerilen ilgili bölümler tarafından yürütülecektir. (Örnek: Mevcut Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü altında Fizik Öğretmenliği Programındaki öğrencilerden Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Öğretmenliği Bölümü sorumlu olacaktır.)

8. Mevcut programlara kayıtlı öğrenciler, takip ettikleri programın gerekliliklerini yerine getirerek mezun olmaya hak kazanacaklardır.

9. Programlara öğrenci kabulü ise:

   a) Öğretmen yetiştiren lisans programlarına öğrenci kabulü merkezi yerleştirme sınavı ÖYS ile yapılacaktır.

   b) Ortaöğretime öğretmen yetiştirmek üzere 3.5 + 1.5 bütünleştirilmiş tezsiz yüksek lisans programları Eğitim Fakültesi altında yer alacak ve bu programlara öğrenci kabulü yine merkezi yerleştirme sınavı ÖYS ile yapılacaktır.

   c) Ortaöğretime öğretmen yetiştirmek üzere ilgili enstitünün anabilim dallarında yürütülen 4 + 1.5 tezsiz yüksek lisans programlarına öğrenci kabulü ilgili alan fakülte mezunları arasından Lisansüstü Eğitim Sınavı (LES) sonucu ve mezuniyet ortalaması gözönüne alınarak yapılacaktır. Bununla ilgili asgari başvuru şartları ile 4 + 1.5 tezsiz yüksek lisans programına hangi alan mezunlarının başvurabileceğine dair bilgiler kamuoyuna ve ilgili fakültelere daha sonra duyurulacaktır.

10. Öğretmenlik formasyonu dersleri arasında yer alan Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması gibi dersler için her fakültenin öğrenci sayısına göre tespit edeceği ilk ve ortaöğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulama okulu olarak belirlenecektir. Bu okullarla fakülteler arasında güçlü bir işbirliği kurulması esastır. Bu işbirliği çerçevesinde, fakültelere uygulama ve araştırma okulu olarak hizmet veren bu okullardaki öğretmenlerin ve yöneticilerin hizmetiçi eğitim ihtiyacı ve diğer akademik hizmetler fakülteler tarafından karşılanacaktır. Bu kapsamda, öğretmen adaylarının uygulama etkinlikleri sırasında, okullarda kendilerine rehberlik yapacak olan uygulama öğretmenlerinin fakültelerde açılacak

Özel Öğretim Yöntemleri ve diğer ilgili derslerde ek görevli olarak görevlendirilmeleri öngörülmektedir. Uygulama öğretmenleri arasından fakültelerde lisansüstü çalışma yapmak isteyenler için üniversiteler tarafından harç muafiyeti gibi teşvik tedbirleri alınması gerekli görülmektedir.

11. Doçentlik bilim dalları yeni yapılanma çerçevesinde program adları olarak yeniden düzenlenecek ve Üniversitelerarası Kurul'a gönderilecektir.

12. Yeni düzenleme 1998-99 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başladıktan sonra mevcut Öğretmenlik Sertifikası programları uygulamasına tedrici olarak son verilecektir ve ihtiyaç duyulan alanlar dışında bu programlar açılmayacaktır. Bu alanlar, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenecektir.

13. Yeni düzenleme Eğitim Fakültelerinin işlevlerinden biri olan öğretmen yetiştirme ile ilgilidir. Eğitim Fakültelerindeki mevcut lisansüstü programlar edecek ve öğretim elemanları lisansüstü etkinliklerde bulunmayı sürdüreceklerdir.

14. Eğitim Fakültelerindeki öğretim elemanları yeni düzenlemeden etkilenmeyeceklerdir. Esas olarak Eğitim Fakültesi öğretmen yetiştirme programlarında yer alan, alan derslerini Fen-Edebiyat Fakültesi kodu ile verilmesi öngörülmektedir. Ancak Fen-Edebiyat Fakültelerinin bulunmadığı veya yeterli olmadığı durumlarda alan dersleri Eğitim Fakülteleri öğretim elemanları tarafından da verilebilecektir.

15. Tezsiz Yüksek Lisans Programı diplomasına sahip olanlar ilgili alanlardaki doktora programına başvurabileceklerdir.

16. Akreditasyon, öğretmen eğitimi programlarının denetlenmesi ve değerlendirmesi, yeni öğretmen yetiştirme programlarının açılması, öğretmen eğitiminde kısa ve uzun vadeli planlama, öğretmen ihtiyacının belirlenmesi ve buna göre kontenjanların belirlenmesi konularında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na önerilerde bulunmak üzere bir **Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi** kurulmuştur.

5.2. Yaygın Bilgisayar Eğitimi

1996-97 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizden bilgisayar bölümlerine kayıtlı toplam öğrenci sayısı 4.145, bu bölümlerin 1995-96'da verdiği toplam mezun sayısı ise sadece 437'dir. Bu sayının yazılım şirketlerinin mühendis ihtiyacını karşılaması mümkün değildir.

Yaygın bilgisayar eğitimi ise en gelişmiş üniversitelerimizde dahi esas olarak bilgisayar programlamaya giriş düzeyinde bir ders ile, eğer ilgilenen öğretim üyeleri varsa, öğrencinin okuduğu alandaki bilgisayar uygulamalarını kapsayan bir dersten ibarettir.

Halbuki, olaya artık sadece bilgisayar programcılığı olarak değil, bilginin işlenmesi, depolanması, iletimi ve bilgiye ulaşım olarak tanımlanan enformatik adlı yeni bir alan olarak bakılmaktadır. Mühendislikten, tıbba, hukuka kadar tüm disiplinlerdeki öğrencilerin bu ileri teknoloji alanında "okur-yazar" olmaları artık mezunlarda aranan temel niteliklerin başında gelmektedir.

TABLO 16
EĞİTİM FAKÜLTELERİNDE YENİ DÜZENLEMELERE GÖRE KURULACAK OLAN BÖLÜMLER ANABİLİM DALLARI VE PROGRAMLAR

BÖLÜM	ANABİLİM DALI	PROGRAM
İlköğretim Bölümü	Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalı	Okulöncesi Öğretmenliği Programı
	Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı	Sınıf Öğretmenliği Programı
	Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı	Fen Bilgisi Öğretmenliği Programı
	Matematik Eğitimi Anabilim Dalı	İlköğretim Matematik Öğretmenliği Programı
	Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı
Türkçe Eğitimi Bölümü	Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı	Türkçe Öğretmenliği Programı
Yabancı Diller Eğitimi Bölümü	İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı	İngilizce Öğretmenliği Programı
	Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı	Almanca Öğretmenliği Programı
	Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı	Fransızca Öğretmenliği Programı
	Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı	Arapça Öğretmenliği Programı
	Japon Dili Eğitimi Anabilim Dalı	Japonca Öğretmenliği Programı
Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü	Müzik Eğitimi Anabilim Dalı	Müzik Öğretmenliği Programı
	Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı	Resim-İş Öğretmenliği Programı
Beden Eğitimi ve Spor Bölümü	Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı	Beden Eğitim ve Spor Öğretmenliği
Özel Eğitim Bölümü	İşitme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı	İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı
	Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı	Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı
	Görme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı	Görme Engelliler Öğretmenliği Programı
	Çok Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı	Çok Engelliler Öğretmenliği Programı
	Üstün Zekalılar Eğitimi Anabilim Dalı	Üstün Zekalılar Öğretmenliği Programı
Eğitim Bilimleri Bölümü	Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı	—
	Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı	—
	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı	—
	Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Programı
Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Bölümü	Matematik Eğitimi Anabilim Dalı	Matematik Öğretmenliği Programı (3.5+1.5 ve 4+1.5)
	Fizik Eğitimi Anabilim Dalı	Fizik Öğretmenliği Programı (3.5+1.5 ve 4+1.5)
	Kimya Eğitimi Anabilim Dalı	Kimya Öğretmenliği Programı (3.5+1.5 ve 4+1.5)
	Biyoloji Anabilim Dalı	Biyoloji Öğretmenliği Programı (3.5+1.5 ve 4+1.5)
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü	Tarih Eğitimi Anabilim Dalı	Tarih Öğretmenliği Programı (3.5+1.5 ve 4+1.5)
	Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı	Coğrafya Öğretmenliği Programı (3.5+1.5 ve 4+1.5)
	Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalı	Felsefe Grubu Öğretmenliği Programı (3.5+1.5 ve 4+1.5)
	Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı (3.5+1.5 ve 4+1.5)

TABLO 17

1998-1999 ÖĞRETİM YILI EĞİTİM FAKÜLTELERİ KONTENJANLARI

PROGRAM	KONTENJAN
Sınıf Öğretmenliği	12.680
Okul Öncesi Öğretmenliği	1.250
Fen Bilgisi Öğretmenliği	2.490
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	2.200
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	2.680
Türkçe Öğretmenliği	2.670
İngilizce Öğretmenliği	2.290
Almanca Öğretmenliği	490
Fransızca Öğretmenliği	390
Japonca Öğretmenliği	30
Arapça Öğretmenliği	40
Resim-İş Öğretmenliği	1.340
Müzik Öğretmenliği	710
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	1.655
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	690
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	500
Zihinsel Engelliler Öğretmenliği	170
İşitme Engelliler Öğretmenliği	50
Görme Engelliler Öğretmenliği	40
Matematik Öğretmenliği	530
Fizik Öğretmenliği	420
Kimya Öğretmenliği	460
Biyoloji Öğretmenliği	430
Tarih Öğretmenliği	345
Coğrafya Öğretmenliği	310
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	410
Felsefe Grubu Öğretmenliği	150
TOPLAM	35.420

Diğer yandan, bilgisayar bölümü mezunları sistem mühendisi veya sistem yazılımcısı formasyonuna sahiptirler. Belirli bir alanda, örneğin hukukta veya makina mühendisliğinde, o alandaki belirli bir probleme yönelik uygulama yazılımlarının hazırlanabilmesi için, o alandaki kişilerin yazılım konusuna, bir sistem yazılımı mühendisiyle birlikte çalışabilecek düzeyde aşina olmaları gerekmektedir.

Halen yıllık dünya yazılım pazarının hacmi 150 milyar dolar civarındadır. Gelişmekte olan, hatta az gelişmiş bazı ülkeler bu pazardan pay kapabilmek için önemli atılımları gerçekleştirmişlerdir. Örneğin, Hindistan'ın yıllık yazılım ihracatı 1 milyar doları aşmıştır.

Bilgisayar yazılımlarında yıllar son iki hane ile, yani 97, 98, 99 şeklinde ifade edilmektedir. 2000 yılına gelindiğinde bu iki hanede yer alacak 00 rakkamlarının yaratacağı sorunların düzeltilmesinin maliyetinin toplam 600 milyar dolara ulaşacağı ileri sürülmektedir. Buna göre, önümüzdeki üç yıl içinde yıllık dünya yazılım pazarı ortalama olarak 150 milyardan 350 milyara çıkacaktır. Hindistan bu ek pazar hacmini kullanarak yıllık yazılım ihracatını 2003 yılında 50 milyar dolara yükseltmeyi hedeflemektedir.

Ülkemizde gerek sistem mühendisliği, gerek yaygın enformatik eğitimi, gerekse uygulama yazılımı konusundaki çok büyük eksikliği zaman içinde gidermek amacıyla ODTÜ'nde Enformatik Enstitüsü kurulmuştur. Bu enstitüde diğer üniversitelerimizin elemanları yetiştirilecek ve programlar geliştirilecektir. Enstitüdeki çalışmalara başlangıç desteği olarak Dünya Bankası kredilerinin dağıtılmamış kısmından 250.000 dolarlık bir fon sağlanmıştır.

Her üniversitemizde, üniversite genelinde yaygın bilgisayar eğitimi ile ilgili derslerin verilmesini temin ve koordine etmek amacıyla, rektörlüğe bağlı disiplinlerarası destek bölümü niteliğinde bir enformatik bölümü kurulması için çalışmalar sürdürülmektedir. özellikle gelişmekte olan üniversitelerimizin bu alanda ihtiyaç duyduğu elemanlar, yukarıda sözü edilen enformatik enstitüsü ile diğer gelişmiş üniversitelerimizin ilgili birimlerinde yetiştirilecektir.

Diğer yandan, uygulama yazılımı konusunda üniversite-sanayi işbirliğini kurmak ve yeni mezunlara bu alanda iş sahaları yaratmak amacıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı (UNDP) ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı'ndan (TTGV) sağlanan 1.5 milyon ABD doları tutarındaki bir fonla ODTÜ, İTÜ, Boğaziçi Üniversitesi vakıfları ile İzmir Teknopark A.Ş. ve TTGV'nin ortak olacağı bir anonim şirket kurulma aşamasındadır.

5.3. Meslek Yüksekokulları

Üniversitelerimize bağlı 381 meslek yüksekokulundaki iki yıllık önlisans programlarına kayıtlı toplam örgün öğretim öğrenci sayısı 1996-97 eğitim-öğretim yılında 168.134, bu okullardan 1994-95 döneminde mezun olan öğrenci sayısı ise 36.297'dir. Örgün öğretimdeki önlisans program sayısı 1918'dir. Açıköğretimdeki 7 önlisans programına kayıtlı öğrenci sayısı ise 187.850 olup, 1995-96 döneminde bu programlardan 21.235 öğrenci mezun olmuştur. Ülkemizde 111 tür önlisans programı vardır, yani 111 değişik alanda mesleki eğitim yapılmaktadır.

Tablo 7'de görüldüğü gibi, 1983-1997 dönemi içinde örgün öğretimdeki meslek yüksekokulları gerek okul gerekse öğrenci sayısı bakımından beş kat büyümüştür. Bu artışlar gelişen Türkiye endüstrisinin kaliteli ve beceri sahibi ara insangücüne olan ihtiyacının açık bir göstergesidir.

Türkiye'de sanayinin ihtiyaç duyduğu ara insangücünü yetiştiren meslek yüksekokullarının halihazır durumu aşağıda özetlenmiştir:

i) Fiziki imkanlar

Mevcut 366 meslek yüksekokulunun bazılarının kendilerine ait binaları bulunmamaktadır. Bir kısmı devlet dairelerinin kullandığı binalarda görev yapmakta, bazıları ise lise düzeyindeki okullarla aynı binayı paylaşmaktadırlar. Oysa pratik uygulama ağırlıklı olan bu okulların uyguladıkları müfredat programlarının özel tasarımı yapılmış binalarda eğitim-öğretimi sürdürmeleri eğitimin kalitesi yönünden büyük önem taşımaktadır.

Sanayinin ihtiyaç duyduğu standartlarda bir eğitim gerçekleştirebilmek için bu okulların iyi teçhiz edilmiş, laboratuvar ve atelyelerin sanayinin uyguladığı teknolojiye uygun donatılmış olması gerekmektedir. Ancak sayıları artan meslek yüksekokullarında maliyeti yüksek olan bu donanımların eksik olduğu bilinmekte hatta bunların büyük bir bölümü kendilerine alt yapı teşkil eden mesleki ve teknik liselerden tesis, araç ve gereç bakımından daha düşük düzeyde bulunmaktadır.

ii) Öğretim elemanı ve öğrenci durumu

Türk yükseköğretiminin genelinde olduğu gibi Meslek yüksekokullarında da öğretim elemanı sıkıntısı vardır. Artan öğrenci sayıları öğretim elemanı ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bugün Türkiye'deki meslek yüksekokullarında 1 öğretim elemanına 45 öğrenci düşmektedir. UNESCO standartlarına göre 1/12 olması gereken bu oran eğitim-öğretim kalitesini önemli ölçüde etkilemektedir.

iii) Meslek yüksekokullarına gelen öğrenci profilleri

Türk eğitim sisteminin önemli çarpıklıklarından biri, ortaöğretimdeki mesleki ve teknik eğitim ile meslek yüksekokulları arasındaki irtibatsızlıktır. Mesleki ve teknik liselerdeki öğrenci maliyetleri genel liselerdeki maliyetlerin çok üstündedir. Hal böyle iken, ortaokuldan sonra sınavla girilen mesleki ve teknik liselerin mezunları, yükseköğretime girişte ikinci bir sınavla bambaşka alanlara yönelmektedir. Halihazırda meslek yüksekokullarına giren öğrencilerin ancak % 30'u meslek ve teknik lise mezunu olup geri kalan büyük bir bölümü genel lise kökenli öğrencilerdir.

1995-96 eğitim-öğretim yılında çeşitli tür mesleki ve teknik liselerdeki okul ve öğrenci sayıları aşağıdaki gibidir:

	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Erkek teknik Öğretim Okulları	923	390.806
Kız Teknik Öğretim Okulları	601	98.617
Ticaret ve Turizm Okulları	603	224.489
İmam-Hatip Liseleri	601	192.727
TOPLAM	**2.728**	**906.639**

Mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğrencilerin meslek yüksekokullarına girişlerinin yönlendirilmesi ve kolaylaştırılması hususunda bir dizi proje başlatılmıştır. Bunların realize edilmesi sonucunda yukarıda belirtilen olumsuzluğun büyük ölçüde giderileceği tahmin edilmektedir. halihazırda 2 yıllık meslek yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 13 olup, çok düşüktür. Gelişmiş ülkelerde bu oran en az % 30'dur. Alınması planlanmış olan tedbirlerle önümüzdeki 3-5 yıl içinde bu alanda önemli mesafeler katedileceği değerlendirilmektedir.

iv) Staj/Endüstriye dayalı öğretim

Bütün meslek yüksekokullarında ve tüm programlarda staj veya endüstriye dayalı öğretim uygulaması vardır. Bireyin gelecekteki çalışacağı iş ortamına uygun koşullarda öğrenim görmesine fırsat veren ve okullardaki eğitimi tamamlayan bir uygulama olarak bu konunun üzerinde önemle durulmaktadır. İş başında veya işle bütünleşik eğitimi sağlayan staj veya endüstriye dayalı öğrenimin kuvvetlenmesi için okul sanayi işbirliğinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Mesleki/Teknik eğitimdeki kaynak sıkıntıları ve endüstrinin talebi doğrultusunda hızla artan ara insangücü ihtiyacının geliştirilmesi Endüstriyel Eğitim Projelerinin başlatılmasına neden olmuştur. Dünya Bankası kredisi kullanılarak geliştirilen projelerde yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınmış ve bu doğrultuda çalışmalar 1984 yılından bugüne süregelmiştir.

Meslek yüksekokullarının amaçlarına yönelik, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu ara insangücünün niteliğini ve niceliğini arttırmak ve bu okulları uluslararası standartlara ulaşabilmek için 32.7 milyon ABD doları tutarında Dünya Bankası kredisi kullanılarak 1985 yılında I. Endüstriyel Eğitim Projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamına alınan 8 meslek yüksekokulunda tamamen yeni bir yapılanmaya gidilmiş, programları geliştirilmiş, öğretim üyelerinin sayıları arttırılarak bunlardan 199'u yurtdışında eğitilmiş ve laboratuvarları en son teknrolojiyi içeren teçhizatla donatılmıştır. Tamamlanmış olan birinci proje kapsamındaki 8 meslek yüksekokulu batıdaki emsalleri düzeyindedir.

1989 yılında II. Endüstriyel Eğitim Projesi için Dünya Bankası'ndan 102.8 milyon ABD doları tutarındaki kredi sağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından 50 milyon dolar inşaat harcamaları için taahhüt edilmiş ve 22 meslek yüksekokulunun fiziksel imkanları, program bazında hazırlanan standart tasarım ilkeleri doğrultusunda projelendirilmiş ve inşaatlar tamamlanmıştır. Halen sürmekte olan bu proje kapsamında bulunan meslek yüksekokullarının atölye ve laboratuvarları son teknolojiye sahip teçhizat ile donatılmaktadır. Bu okulların kadroları genişletilmiş ve öğretim elemanlarından 533'ü yurtdışında eğitilmiştir.

II. Endüstriyel Eğitim Projesinin diğer bir amacı ise mesleki ve teknik öğretmen ihtiyacını karşılamaktır. Bu doğrultuda Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm, Gazi Üniversitesi yaygın eğitim, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim ve Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakülteleri proje kapsamına alınmıştır ve öğretim elemanlarının yurtiçi ve yurtdışı eğitimi verilmiştir. Bu amaçla 234 öğretim elemanı yurtdışında eğitimini tamamlamıştır. Laboratuvar ve atölyelerin donatımı çalışmaları sürdürülmektedir.

Proje kapsamında yapılan çalışmalardan bir diğeri de meslek yüksekokullarında uygulanan stajı endüstriye dayalı öğretim (EDÖ) adı altında geliştirmek ve okul sanayi işbirliğini kuvvetlendirici

çalışmaları arttırmak olmuştur. Bu çalışmaların başında EDÖ yönetmeliği gelmektedir. 12 haftaya çıkarılan EDÖ uygulaması bütün proje kapsamında bulunan okullar tarafından uygulanmaktadır. Diğer bir çalışma İstanbul Sanayi Odası (İSO) ile yapılan işbirliğidir. Halen protokol aşamasında olan bu işbirliğinin zaman içerisinde İzmir, Ankara ve Çukurova Sanayi Odaları ile protokole bağlanması planlanmaktadır.

Yürürlükte olan 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında uygulanan staj yönetmeliği sadece meslek ve teknik liseler için geçerli olmasına rağmen meslek yüksekokullarını kapsamamaktadır. Bu eksikliği gidermek için Yükseköğretim öğrencilerinin Yurtiçi ve Yurtdışı Staj Kanun tasarısı ilk kez 1983 yılında hazırlanmış, 1996 yılında yenilenerek TBMM'ne sunulmuştur. Bu yasanın yürürlüğe girmesi ile endüstriye dayalı öğrenim ve okul-sanayi işbirliği çalışmalarında büyük mesafe katedilmiş olacaktır.

Özetle, ülkemizde halen faal olan toplam 366 meslek yüksekokulundan teknik programlara sahip 286 meslek yüksekokulu bulunmaktadır ve bu okulların sadece 30'u dünya standartlarına uygun hale getirilmiştir. Yaklaşık % 10'luk bir gelişmişlik henüz mesleki teknik eğitim için yeterli değildir. Türkiye genelinde üçüncü bir meslek yüksekokulları projesine daha ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda gerekli girişimler Hazine Müsteşarlığı'na sunulmuştur.

5.4. Uzaktan Öğretim Teknolojileri

2000 yılında ülkemizdeki yükseköğretim çağ nüfusunun 5.025.000 olacağı tahmin edilmektedir. Buna göre, önümüzdeki beş yıl içinde örgün öğretimde halen % 13,5 olan okullaşma oranımızın, ileri ülkelere kıyasla mütevazi bir oran olan % 20 düzeyine yükseltilmesi ve ülke genelindeki örgün öğretimdeki öğrenci/öğretim üyesi oranının bugünkü 42 değerinden 30'a düşürülmesinin hedeflenmesi halinde, 2000 yılına kadar ülkemizde öğretim üyesi sayısının yaklaşık bir misli artırılması gerekmektedir.

Kısacası, üniversitelerimizden mezun olacak olan doktora öğrencileri ile yurtdışında lisansüstü öğrenim görmekte olan araştırma görevlilerinin tümü önümüzdeki beş yıl içinde öğretim üyesi olarak üniversitelerimizde görev alsalar dahi, nitelikli öğretim üyesi sayısı, yükseköğretimdeki okullaşma oranımızın artırılması ve istenen kalite düzeyine ulaşılmasındaki başlıca darboğazlardan birini oluşturmaya devam edecektir.

Diğer yandan, ileri telekomünikasyon teknolojileri hızla gelişip yaygınlaşmakta ve her alanda toplumların hayat tarzını değiştirmektedir. Bu tür teknolojilere dayalı yeni ve ileri uzaktan öğretim yöntemleri de hızla yaygınlaşmaktadır.

Yukarıda belirtilen iki husus gözönüne alınarak, ülkemiz sathında ileri teknolojilere dayalı uzaktan öğretim ağının kurulması konusunda alternatif sistem tasarılarını kapsayan bir fizibilite etüdünün yapılabilmesi için Eğitim Geliştirme Projesi'nin dağıtımı yapılmamış fonlarının bir kısmının kullanılması için Hazine Müsteşarlığı ve Dünya Bankası nezdindeki girişimlerimiz olumlu karşılanmıştır. İşlemler tamamlanmış ve iş TÜBİTAK Bilgi Teknolojileri Enstitüsü'ne verilmiştir. Etüd, bu enstitünün bünyesinde İTÜ'den iki, ODTÜ, Boğaziçi ve Anadolu üniversitelerinden birer öğretim üyesinden oluşan bir ekip tarafından yapılacaktır.

5.5. İlahiyat Fakültesi ile İlgili Yeni Düzenlemeler

Türk Milleti'nin, binlerce yıllık şanlı tarihi boyunca engin hoşgörüye dayalı gelenekleri içinde yoğrularak günümüze gelmiş olan yüce dinimiz İslamiyeti, kendine özgü yaşama tarzı vardır. Günümüzde İslamiyetin en iyi ve çağdaş biçimde yaşandığı ülke Türkiye'dir. Türk Milleti'nin bu bakımdan başkalarından öğrenmesi gereken hiç bir husus yoktur.

Diyanet hizmetlerinin daha üst düzeyde görülebilmesi, İslamiyetin gençlerimize daha iyi öğretilebilmesi ve gençlerimizin laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşı ve Türk Milleti'nin bir ferdi olmaktan gurur duyan ve **eğer bu ülkede ezan sesi duyuluyorsa, şanlı Türk bayrağı dalgalanıyorsa, bunu Cumhuriyeti kuran Ulu Önder Atatürk ile onun silah ve siyaset arkadaşlarına borçlu olduğumuzun** bilincinde olan kişiler olarak yetiştirilmeleri için bazı yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler ve uygulamaları aşağıdaki gibidir:

1. **Temel Öğretim (İlkokul/Ortaokul) Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği:**

   İlköğretimin 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin öğretmenleri, bünyelerinde aynı zamanda güçlü eğitim fakülteleri bulunan Atatürk, Çukurova, Dicle, Dokuz Eylül, Erciyes, İstanbul, Marmara, Ondokuz Mayıs, Selçuk ve Uludağ Üniversite'leri İlahiyat Fakültelerinde, halen yürütülen İlahiyat Lisans Programı'na ek olarak açılacak dört yıllık lisans düzeyindeki İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği programlarında yetiştirileceklerdir. 1998-1999 ders yılından itibaren bu programlara ÖSS-ÖYS sistemi ile öğrenci alınacaktır.

   Ayrıca, öğretmen açığı olan yerlerde sınıf öğretmenlerinden yararlanılabilmesi için eğitim fakültelerinde yürütülen sınıf öğretmenliği programlarında "Din ve Ahlak Bilgisi Dersi"nin de yer alması sağlanacaktır.

2. **Lise Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği için Tezsiz Yüksek Lisans Programı I:**

   Ortaöğretimin, yani liselerin müfredatındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin öğretmenleri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nce, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde kurulacak olan "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği I" Anabilim Dalı çerçevesinde yürütülecek, Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin Ek 1. maddesinin (b) bendi uyarınca açılacak olan, Tezsiz Yüksek Lisans programında yetiştirileceklerdir. Bu programa 1998-1999 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenecek kontenjana göre tüm İlâhiyat Fakülteleri mezunları arasından merkezi sınavla öğrenci alınacaktır. Programın süresi 3 yarıyıla eşdeğer bir süreyi kapsayacak ve yaz okulu uygulaması ile 2 yarıyılda tamamlanabilecektir.

3. **İmam-Hatip Meslek Dersleri Öğretmenliği için Tezsiz Yüksek Lisans Programı II:**

   İmam-Hatip liselerinin meslek derslerini verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi için, yukarıda zikredilen, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kurulacak enstitü anabilim dalı çerçevesinde İmam-Hatip liseleri Meslek Dersleri Öğretmenliği adı ile ikinci bir tezsiz yüksek

lisans programı açılacaktır. Bu programa da 1998-1999 ders yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirlenecek kontenjana göre İlahiyat Fakültesi Lisans programlarını tamamlamış ve öğretmen olmak isteyenler arasından merkezi sınavla öğrenci alınacaktır. Programın süresi 3 yarıyıl olup yaz okulu uygulaması ile 2 yarıyılda tamamlanabilecektir. Daha çok mesleki ağırlıklı bu programdan Diyanet İşleri Başkanlığı da üst düzey eleman seçme imkanı bulabilecektir.

4. Bu programların başlangıcından bir yıl sonra, yani 1999-2000 eğitim yılından itibaren İlahiyat Fakültelerinde yürütülmekte olan "Öğretmenlik Formasyon Programları" kapatılacaktır. Ayrıca, İlâhiyat Fakülteleri lisans programları 4 yıl olarak düzenlenecektir. Mevcut programlardaki pedagojik formasyon dersleri çıkarılınca Arapça hazırlık sınıfı genel program içerisine yerleştirilecek, 4 yılda mesleki formasyon sahibi öğrenciler yerleştirilecektir.

5. **Açıköğretim İki Yıllık İlahiyat Önlisans Programı:**

İmam-Hatip Lisesi mezunu olup da halen Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı yurtiçi ve yurtdışındaki tüm birimlerde çalışanlara yönelik olarak Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi bünyesinde iki yıllık ilahiyat önlisans programı açılacak ve bu program en geç 31 Aralık 1997 tarihine kadar başlatılacaktır. Böylece, diyanet hizmetlerini yürütenlerin tümünün kısa bir süre içinde yükseköğrenim görmüş olmaları sağlanacaktır.

Programa öğrenci kabulü Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nce yapılacak Giriş Sınavı ile gerçekleştirilecek ve 1997-1998 öğretim yılında bu programa 40.000 öğrenci alınacaktır. Programa kabul edilen öğrenciler azami 4 yıl içinde programı tamamlamak zorunda olacaklardır. Öğrenim giderleri öğrencilerden Anadolu Üniversitesi'nce alınacak, eğitim-öğretime ilişkin sınavlar, Açıköğretim Fakültesi Dekanlığı'nın belirleyeceği esaslar çerçevesinde yapılacak ve başarı notu 70 ve üzerinde olan önlisans mezunları ilahiyat lisans tamamlama programına katılabileceklerdir. Bu programa ilişkin olarak bir koordinatör ve bilim kurulu Açıköğretim Fakültesi Dekanlığı tarafından belirlenecektir

Yeni düzenlemelere göre başlatılacak olan din görevlileri için eğitim programı çerçevesinde, iki yıllık Açıköğretim programının yanısıra, İmam-Hatip ve Kur'an kursu öğretmenleri yetiştirecek olan İlahiyat Meslek Yüksek Okulu'nun öğretim süresi 4 yıla çıkartılacaktır.

6. Yukarıda adı geçen ilköğretim ve ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenliği ile İmam Hatip Liseleri Meslek Dersi Öğretmen Yetiştirme programları koordine etmek üzere, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde tanınmış İlahiyat profesörlerinden bir Bilim Kurulu oluşturulacaktır. programların gerçekleştirilmesi ve yürütülmesi amacı ile, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde bir "Bilim Kurulu" oluşturulacaktır. Bilim Kurulu üyeleri aşağıdaki isimlerden teşekkül edilecektir:

1.Prof. Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI
2.Prof. Dr. Mehmet S. HATİPOĞLU
3.Prof. Dr. M.Sait YAZICIOĞLU
4.Prof. Dr. Beyza BİLGİN
5.Prof. Dr. Mehmet AYDIN
6.Prof. Dr. Abdülkadir ŞENER
7.Prof. Dr. Yaşar Nuri ÖZTÜRK
8.Prof. Dr. Erdoğan FIRAT
9.Prof. Dr. Mustafa FAYDA
10. Prof. Dr. Hüseyin ATAY

6. LİSANSÜSTÜ EĞİTİM VE ARAŞTIRMA FAALİYETLERİ

Üniversitelerin temel işlevlerinden biri, lisansüstü düzeydeki eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri ile yeni bilgi üreterek bilime uluslararası düzeyde katkı yapmaktır.Bu nedenle, üniversitelerdeki araştırma faaliyetlerinin değerlendirilmesinde gözönüne alınması gereken temel çıktılar, lisansüstü öğrenci sayıları ve uluslararası düzeydeki bilimsel dergilerde yayınlanan makale sayılarıdır.

Üniversitelerimize bağlı toplam 148 enstitüde yürütülen yüksek lisans, sanatta yeterlik ve doktora programları ile tıp fakültelerinde yürütülen tıpta uzmanlık programlarındaki öğrenci ve mezun sayılarının yıllara göre değişimi Tablo 18'de gösterilmiştir.

1983-1997 yılları arasındaki dönemde yüksek lisans öğrencisi sayısı 9.059'dan 51.320'ye, doktora öğrencisi sayısı (sanatta yeterlik dahil) 4.336'dan 19.427'ye, tıpta uzmanlık öğrencisi sayısı ise 2.364'den 5.812'ye yükselmiştir. Böylece, üniversiteler dışındaki, diğer eğitim kurumlarındaki 34 yüksek lisans, 45 doktora ve 442 tıpta uzmanlık öğrencisi ile birlikte, 1996-97 ders yılında ülkemizdeki toplam lisansüstü öğrenci sayısı 76.559'a yükselmiştir.

Yüksek lisans öğrencilerinin 685'i, doktora öğrencilerinin 437'si, tıpta uzmanlık öğrencilerinin ise 294'ü olmak üzere, toplam 1.416 lisansüstü öğrenci yabancı uyrukludur.

Yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrencilerin alanlara göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir:

	Yüksek Lisans		Doktora	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	1.733	3,4	663	3,4
Sosyal Bilimler	22.326	43,5	3.939	30,6
Eğitim	4.517	8,8	1.259	6,5
Temel Fen Bilimleri	3.192	6,2	1.686	8,7
Sağlık Bilimleri	2.854	5,6	3.656	18,8
Mühendislik	12.342	24,0	4.213	21,7
Ziraat-Orman	3.249	6,3	1.613	8,3
Sanat	1.107	2,2	398	2,0
TOPLAM	**51.320**	**100,0**	**17.427**	**100,0**

TABLO 18

ÜNİVERSİTELERDEKİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

	YENİ KAYIT SAYISI			KAYITLI ÖĞRENCİ SAYISI			MEZUN ÖĞRENCİ SAYISI		
YIL	Y.LİSANS	DOKTORA	TIP UZM.	Y.LİSANS	DOKTORA	TIP UZM.	Y.LİSANS	DOKTORA	TIP UZM.
1983 - 84	4516	932	–	9059	4336	–	1473	805	595
1984 - 85	4832	934	644	11215	5577	2364	1831	522	502
1985 - 86	6997	1616	833	12285	5443	2850	2184	504	648
1986 - 87	7198	2257	929	14078	6702	2711	3449	812	557
1987 - 88	8200	2684	1148	16884	7732	3705	3397	626	530
1988 - 89	8164	2774	1080	18171	8887	4197	3327	787	671
1989 - 90	9329	2856	873	22456	10593	4280	3839	1006	792
1990 - 91	9279	2723	1059	25006	11705	4340	4189	1437	973
1991 - 92	11971	3150	1160	30615	12838	4330	4318	1351	795
1992 - 93	11255	3293	1348	33442	13949	4664	4611	1358	711
1993 - 94	12940	3269	1336	35797	14752	4961	5051	1456	811
1994 - 95	15097	3757	1358	41012	16025	5410	5409	1614	801
1995 - 96	16628	4032	1495	49853	19673	6251	8050	2094	1122
1996 - 97	15865	4707	1413	51320	19427	5812	VY	VY	VY

VY: Veri yok

Lisansüstü öğrencilerin % 8,2'si tıpta uzmanlık öğrencilerinden oluşmaktadır. Ancak, her yıl Tıpta Uzmanlık Sınavı'na (TUS) başvuranların sadece küçük bir bölümü bu programlara yerleştirilebilmektedir. Bu nedenle, aile hekimliği kurumlaştırılarak açıkta kalan nitelikli tıp mezunlarına bu alanda lisansüstü eğitim imkanı sağlanmalı, böylece ülke genelinde sağlık hizmetlerinin verim ve niteliği de yükseltilmelidir.

Büyük öğretim üyesi açığı bulunan anaokulu ve ilkokul öğretmenliğinde doktora öğrencisi yoktur. Bilgisayar mühendisliğindeki toplam doktora öğrencisi sayısı 162, elektrik-elektronik mühendisliğinde 472, matematikte ise 235'dir.

Üniversitelerimize bağlı 148 enstitüde, 380'i sağlık bilimleri, 375'i sosyal bilimler, 524'ü fen bilimleri ve 29'u diğer uzmanlık enstitülerinde olmak üzere, toplam 1.308 doktora programı yürütülmektedir. Doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayısına göre en büyük ve en küçük beş üniversitemiz aşağıda gösterilmiştir:

Üniversite	Doktora Öğrenci Sayısı
İstanbul	3.426
İstanbul Teknik	2.003
Ankara	1.445
Marmara	1.411
Hacettepe	1.138
Mustafa Kemal	3
Kırıkkale	6
Mersin	11
Niğde	11
Kafkas	20

Sadece Başkent, Onsekiz Mart, Galatasaray, Kırıkkale, Koç ve Muğla Üniversitelerinde doktora programı yoktur.

Lisansüstü öğrencilerin toplam öğrenci sayısına oranı ülkemizde % 5,7'dir. Bu oran İsrail'de % 21,1, ABD'nde % 21,4, Birleşik Krallık'da % 18,8, Fransa'da % 14,1, İsveç'de % 13,9, İtalya'da % 4,5, Japonya'da ise % 3,9'dur.

Üniversitelerimizdeki lisansüstü eğitim ve bununla ilgili araştırma faaliyetlerinin başlıca gelir kaynakları ve bu kaynaklardan 1997 yılında sağlanacağı tahmin edilen gelirler aşağıdaki gibidir:

Kaynak	Miktar (Milyar TL)
Makina-Teçhizat Ödenekleri	15.331
Dış Krediler	3.518
Araştırma Fonuna Katma Bütçeden Ayrılan Pay	1.465
Teknolojik Araştırmalar Sektöründen Ayrılan Pay	1.919
Kütüphane Ödenekleri	1.737
TÜBİTAK Tarafından Sağlanan Proje Desteği	1.364
TOPLAM	25.334

1996'dan 1997'ye, üniversitelerimizin araştırma ile ilgili ödeneklerinde yaklaşık % 164 oranında bir artış sağlanmıştır. Ancak, toplam rakamın % 60'ını oluşturan makina-teçhizat ödenekleri ile dış kredilerin önemli bir kısmının lisans düzeyindeki eğitimde, özellikle tıp fakültelerinde harcanmakta olduğu göz önüne alındığında, üniversitelerimizdeki araştırma harcamalarının ileri ülkelere kıyasla son derece kısıtlı olduğu görülmektedir.

Üniversitelerimizde 1996 yılı içinde yürütülen çeşitli projelerle ilgili bilgiler Tablo 18'de verilmiştir.

Ülkelerin bilimsel ve teknolojik gelişmişliğini ölçmek için kullanılan çeşitli göstergelerden biri, Uluslararası Atıf Endekslerinde (Science Citation Index, Social Science Citation Index, Arts and Humanities Citation Index) yayınlanan makale sayısıdır. Uluslararası düzeyde kabul gören hakemli bilimsel dergileri kapsayan bu endekslerde yayınlanan Türkiye kaynaklı makale sayıları ile ülkemizin bu yayınlar itibariyle dünya sıralamasındaki yeri aşağıda belirtilmiştir.

	1985		1996	
	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra
Science Citation Index	493	43	3.774	29
Social Science Citation Index	31	43	1.360	37
Arts and Humanities Citation Index	8	45	23	35
TOPLAM MAKALE SAYISI	532		5.157	

Buradan görüldüğü gibi, fen bilimleri (temel bilimler, mühendislik bilimleri, sağlık bilimler, tarım-orman-hayvancılık alanları) alanındaki yayın sayısı ile sosyal bilimler (sosyal bilimler, beşeri bilimler, sanat alanları) alanındaki yayın sayıları arasında önemli bir fark bulunmaktadır.

1991-95 yılları itibariyle, Fen/Sosyal bilimler yayın sayısı oranlarının ülkelere ve ülke türlerine göre dağılımı Tablo 20'de verilmiştir.

Son beş yılın yıllık ortalaması gözönüne alındığında, Türkiye'deki fen bilimlerindeki yayın sayısı, sosyal bilimler toplamının 18.6 katıdır. Ancak, eldeki uluslararası verilerin incelenmesiyle bu farka her ülkede rastlanıldığı ve anadili İngilizce olan ülkelerle olmayan ülkeler arasında büyük bir fark olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu oranlar arasındaki farklılıklar,

a) Endeksler tarafından taranan dergilerin tümünün değil ama büyük çoğunluğunun İngilizce yapılması,

b) Anadili İngilizce olmayan ülkelerde sosyal bilimcilerin İngilizce yayın yapmalarının yanısıra, başka dillerde de (Fransızca, Almanca, v.b) uluslararası yayın yapmayı tercih etmelerinden,

kaynaklanmaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, sosyal bilimler alanlarındaki yayın değerlendirmelerinin atıf sistemi gözönüne alınarak yapılmasının sakıncalı olacağı görüşüne varılmış ve Türkiye'de üretilen yayın sayılarının diğer ülkelerle karşılaştırılmasında Science Citation İndex'de (SCI) yeralan yayınlar gözönüne alınmıştır.

SCI veri tabanı, astronomi, bilgisayar bilimleri, bitki bilimleri, biyokimya, biyoloji, biyoteknoloji, cerrahi, çevre bilimleri, farmakoloji, fizik, immünoloji, genetik, gıda bilimleri, kimya, malzeme bilimi, matematik, mühendislik, nöro bilimler, onkoloji, pediatri, psikiatri, tarım, tıp, veterinerlik bilimleri, yer bilimleri ve zooloji konularını kapsamaktadır. Bu veri tabanına göre, Türkiye kaynaklı makalelerin sayısı ve bu makaleler itibariyle Türkiye'nin dünyadaki yeri aşağıda gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, 1986 yılında 44. sırada bulunan Türkiye, 1994 yılına kadar istikrarlı bir yükselme göstererek 34. sıraya ulaşmıştır. 1996 yılında ise Türkiye, uluslararası alanda yayınladığı bilimsel makale sayısında büyük bir yükselme sergilemiş ve dünya bilim sıralamasında 5 ülkeyi birden geride bırakarak 29. sıraya yerleşmiştir.

Yıl	Sayı	Sıra
1980	390	41
1981	344	42
1982	350	44
1983	395	45
1984	380	44
1985	493	43
1986	520	44
1987	591	43
1988	660	42
1989	815	41
1990	925	40
1991	1.080	39
1992	1.354	38
1993	1.492	37
1994	1.789	34
1995	2.333	34
1996	3.774	29

TABLO 19

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARIMIZDA 1996 YILI İÇİNDE BAŞLATILAN PROJELER

ÜNİVERSİTE	ARAŞTIRMA FONU PROJELERİ		TÜBİTAK		DPT	
	PROJE SAYISI	PROJE BÜTÇESİ (MİLYON TL)	PROJE SAYISI	PROJE BÜTÇESİ (MİLYON TL)	PROJE SAYISI	PROJE BÜTÇESİ (MİLYON TL)
ABANT İ. BAYSAL	12	3.249	3	4.409	-	-
ADNAN MENDERES	30	4.450	2	300	1	1.400
AFYON KOCATEPE	9	23.574	-	-	4	19.600
AKDENİZ	35	14.920	9	2.607	-	-
ANADOLU	24	42.500	2	1.260	6	7.000
ANKARA	56	58.363	51	18.264	25	35.000
ATATÜRK	80	37.852	-	-	3	2.800
BALIKESİR	15	1.980	2	595	1	1.400
BOĞAZİÇİ	81	51.000	13	16.383	21	163.000
CELAL BAYAR	4	4.930	1	150	1	2.400
CUMHURİYET	245	6.000	-	-	-	-
ÇANAKKALE 18 MART	8	3.500	-	-	-	-
ÇUKUROVA	264	60.000	10	3.852	14	21.000
DİCLE	9	16.600	2	579	3	1.400
DOKUZ EYLÜL	119	63.000	6	6.130	4	8.800
DUMLUPINAR	-	2.037	-	-	2	1.400

TABLO 19 (Devam)

EGE	159	37.250	19	6.803	5	14.000
ERCİYES	171	20.000	3	1.480	3	9.800
FIRAT	45	9.570	3	255	5	7.000
GALATASARAY	-	2.665	-	-	-	-
GAZİ	11	62.660	20	6.582	17	36.000
GAZİANTEP	14	46.956	-	-	5	7.000
GAZİOSMANPAŞA	21	4.650	-	-	1	1.400
GEBZE YÜK. TEK.ENST.	29	20.000	1	3.675	1	5.000
HACETTEPE	153	152.790	41	20.904	28	42.000
HARRAN	31	2.500	-		-	-
İNÖNÜ	39	8.600	3	617	3	2.800
İSTANBUL	44	126.000	23	33.104	7	11.200
İSTANBUL TEKNİK	150	257.000	20	21.351	41	106.400
İZMİR YÜK. TEK.ENST.	7	4.106	-	-	1	4.200
KAFKAS	15	3.899	-	-	1	1.400
K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM	25	5.000	1	400	-	-
KARADENİZ TEKNİK	171	29.000	1	100	4	2.800
KIRIKKALE	4	1.988	-	-	-	-
KOCAELİ	21	5.520	5	4.234	2	1.400
MARMARA	121	60.435	9	3.231	7	24.400
MERSİN	17	3.759	-	-	4	7.000
MİMAR SİNAN	1	6.160	1	100	1	5.000

TABLO 19 (Devam)

MUĞLA	5	6.510	-	-	-	-
MUSTAFA KEMAL	40	6.500	1	300	6	5.600
NİĞDE	4	5.442	-	-	1	1.400
ONDOKUZ MAYIS	102	28.122	2	640	2	2.800
ORTA DOĞU TEKNİK	97	130.550	57	51.686	33	72.800
OSMANGAZİ	46	9.200	2	305	5	4.200
PAMUKKALE	11	45.000	-	-	3	5.600
SAKARYA	9	16.880	-	-	3	11.200
SELÇUK	110	12.392	3	1.060	1	9.800
SÜLEYMAN DEMİREL	26	5.550	2	780	1	2.100
TRAKYA	37	13.116	4	4.585	1	2.100
ULUDAĞ	27	16.250	7	1.411	9	14.000
YILDIZ TEKNİK	130	17.061	2	285	8	14.000
YÜZÜNCÜ YIL	56	5.000	5	1.199	3	4.200
Z.KARAELMAS	21	3.572	1	250	4	2.800
TOPLAM	2.961	1.585.608	337	219.866	301	706.600

TABLO 20

1991-1995 YILLARI İÇİN, FEN/SOSYAL YAYIN SAYISI ORANLARININ ÜLKELERE VE ÜLKE TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI

ÜLKE	YILLIK YAYINLAR (Bin Olarak) FEN	SOSYAL	FEN/SOSYAL ORANI	KİŞİ BAŞINA FEN YAYIN SAYISI (*0.00001 olarak)
A. Anadili İngilizce Olan Ülkeler:				
ABD	280	92	3,0	106
İngiltere	58	18	3,2	99
Kanada	35	10,4	3,3	123
Avusturya	17,2	4,5	3,8	94
Ortalama			3,1	
B. Diğer Gelişmiş Ülkeler:				
Japonya	58	1,3	44,6	46
Almanya	54	6,2	8,7	66
Fransa	42	3,3	12,8	72
İtalya	25	1,6	16,0	43
Hollanda	17	2,3	7,4	110
İspanya	15	1,0	15,0	38
Ortalama			13,4	
C. Gelişmekte Olan Ülkeler:				
Hindistan	15,5	0,8	20,5	1,7
Tayvan	5,3	0,2	24,1	24
Güney Kore	3,9	0,14	27,3	8,5
Meksika	2,5	0,3	8,6	2,7
Arjantin	2,5	0,12	20,8	7,3
Türkiye	2,0	0,108	18,6	3,2
Mısır	2,0	0,05	40,0	3,2
Bulgaristan	1,6	0,08	20,0	18
Portekiz	1,4	0,9	15,5	13
Ortalama			19,4	

NOT : Her alt kümedeki ülkeler FEN dalındaki yayın miktarlarına göre sıralanmışlardır.

ŞEKİL 2

TÜRKİYE KAYNAKLI MAKALE SAYILARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI

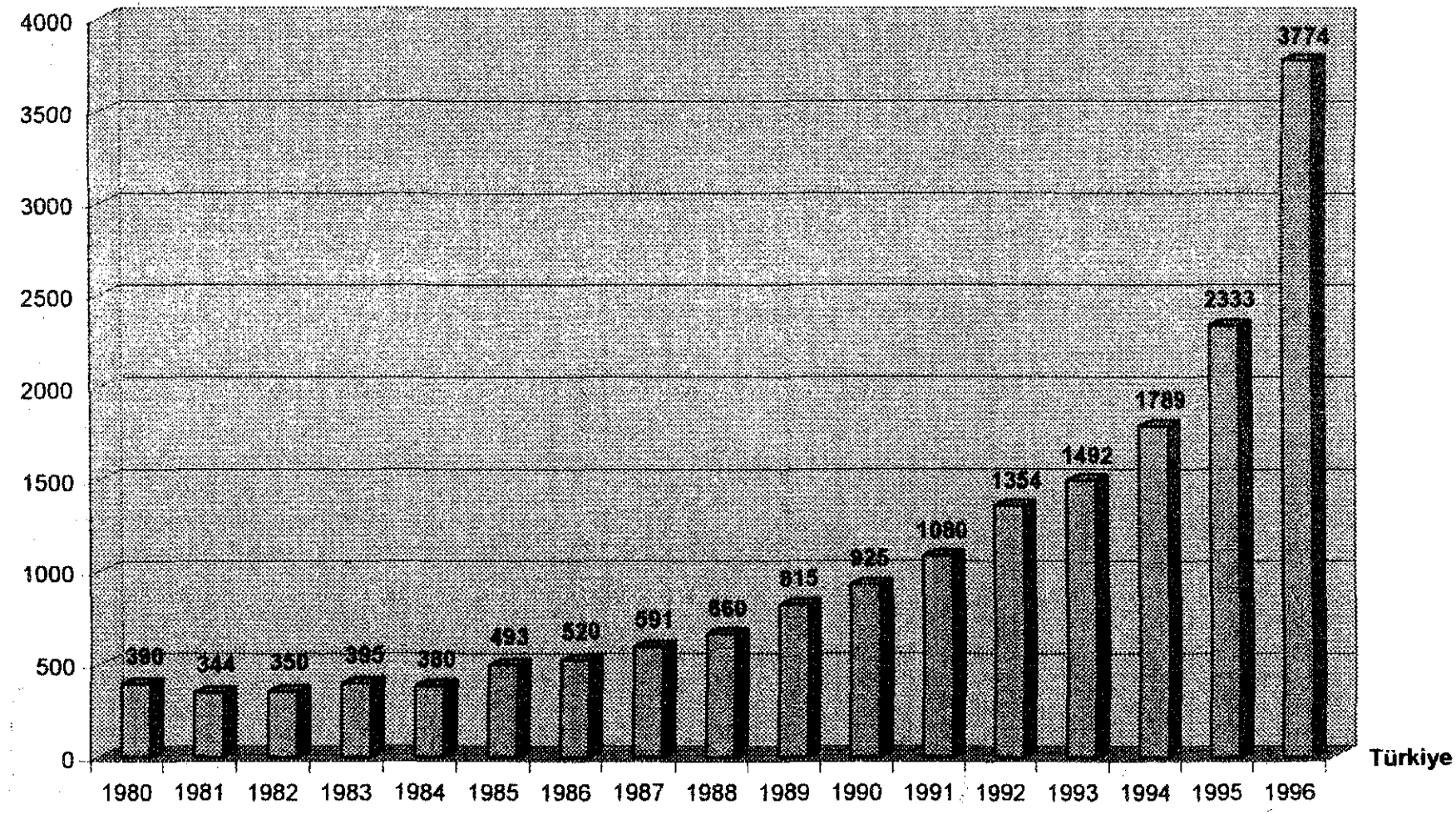

Kaynak: SCI-CD/ROM

TABLO 21

1996 YILI İTİBARİYLE ÜLKELERİN SCI'DE YAYINLANAN MAKALE SAYILARI

Sıra No:	Ülke	Makale Sayısı	Sıra No:	Ülke	Makale Sayısı
1-	ABD	301.927	34-	Macaristan	3.502
2-	Japonya	70.405	35-	Hong-Kong	3.281
3-	İngiltere	67.570	36-	İrlanda	2.442
4-	Almanya	65.110	37-	Mısır	2.147
5-	Fransa	48.990	38-	Portekiz	2.041
6-	Kanada	36.961	39-	Singapur	2.025
7-	İtalya	31.426	40-	Slovakya	1.900
8-	Rusya	24.742	41-	Suudi Arabistan	1.721
9-	Avustralya	20.059	42-	Şili	1.686
10-	İspanya	19.715	43-	Bulgaristan	1.531
11-	Hollanda	19.598	44-	Romanya	1.531
12-	Hindistan	16.175	45-	Yugoslavya	1.167
13-	İsveç	14.790	46-	Venezuella	839
14-	Çin Halk Cum.	14.459	47-	Tayland	755
15-	İsviçre	13.605	48-	Nijerya	726
16-	Belçika	9.370	49-	Fas	628
17-	İsrail	9.167	50-	Malezya	625
18-	Polonya	7.995	51-	İran	585
19-	Güney Kore	7.992	52-	Pakistan	531
20-	Tayvan	7.987	53-	Kenya	527
21-	Danimarka	7.412	54-	Kuveyt	498
22-	Brezilya	7.193	55-	Kolombiya	442
23-	Finlandiya	6.742	56-	Küba	405
24-	Avusturya	6.633	57-	Bangladeş	333
25-	Norveç	4.571	58-	Litvanya	325
26-	Yunanistan	4.014	59-	Özbekistan	305
27-	Yeni Zelanda	3.896	60-	Cezayir	305
28-	Çek Cum.	3.853	61-	Filipinler	303
29-	Türkiye	3.774	62-	Azerbaycan	189
30-	Güney Afrika	3.715	63-	Kazakistan	183
31-	Arjantin	3.649	64-	Sudan	74
32-	Ukrayna	3.626	65-	Irak	73
33-	Meksika	3.539			

ŞEKİL 3

TÜRKİYE'NİN BULUNDUĞU GRUPTA YERALAN ÜLKELERİN
BİR ÖNCEKİ YILA GÖRE MAKALE SAYILARINDA ARTIŞ ORANLARI

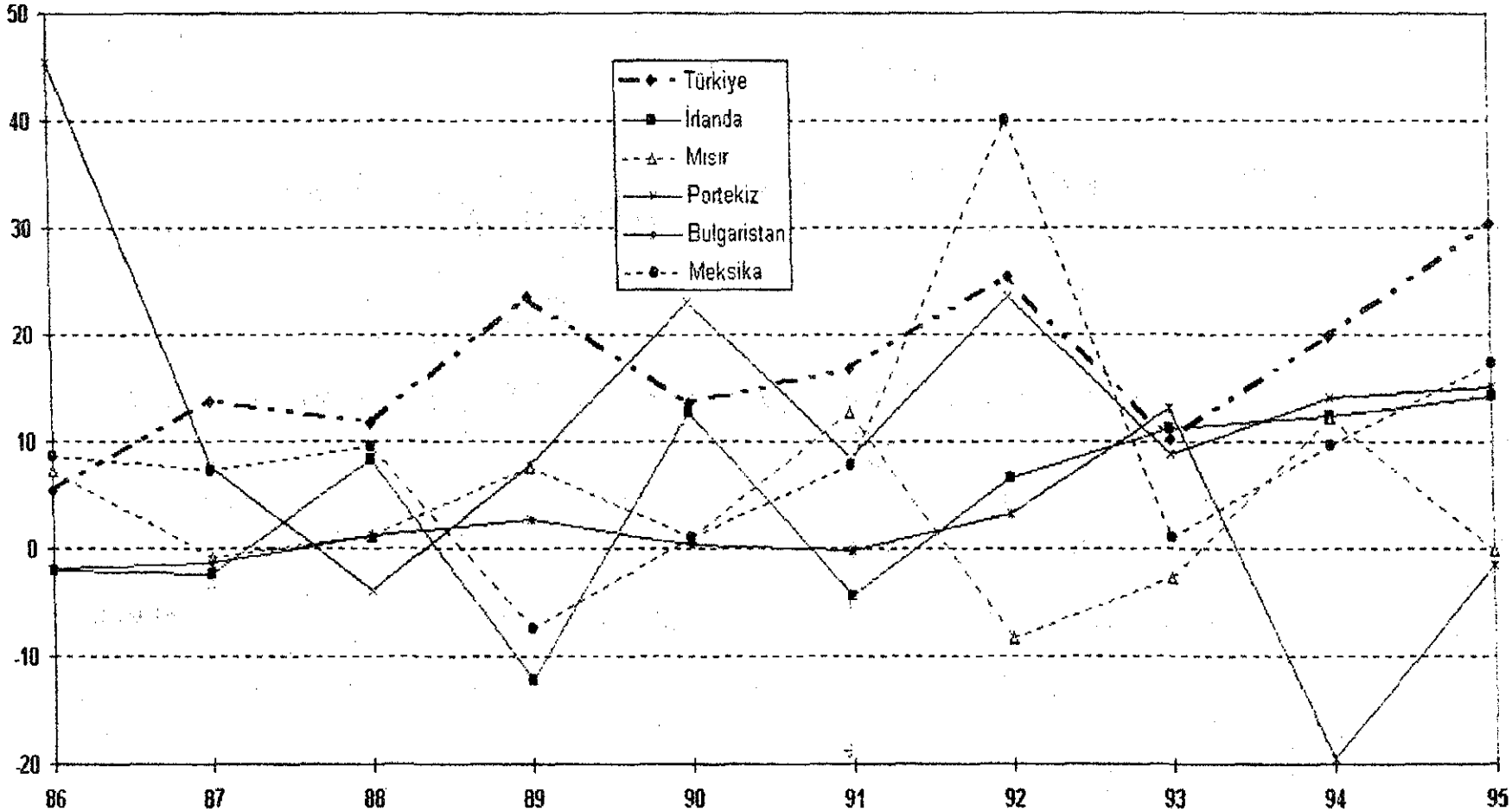

Türkiye kaynaklı makale sayılarının yıllara göre grafiksel dağılımı Şekil 2'de verilmiştir. Özellikle son yıllarda makale sayılarında görülen üstsel artış açık olarak görülmektedir. 1996 yılında Türkiye'de çıkan makale sayısı, büyük bir artışla 3.774'e yükselmiş ve **Türkiye 29 uncu sıraya yerleşmiştir**.

Ülkelerin 1996 yılında SCI'da yayınladıkları makale sayıları Tablo 20'de verilmiştir. Buna göre, ilk 10 ülkenin makale sayısı 686.905 olup toplamın % 76'sını oluşturmaktadır. Türkiye'nin 10.000 makalede katkısı ise sadece 42'dir.

Türkiye ile aynı grupta bulunan İrlanda, Mısır, Portekiz, Bulgaristan ve Meksika'nın bir önceki yıla göre yayınlanan makale sayılarındaki artış oranları Şekil 3'de gösterilmiştir. Türkiye, geçmişindeki en yüksek oranı % 34 ile 1996 yılında yakalamıştır. Bu oransal artış, Türkiye'nin bulunduğu gruptaki en yüksek rakamdır.

SCI'da 1995 yılı içinde yayınlanan bilimsel makalelerin % 84'ü üniversiteler, % 11'i kamu araştırma merkezleri, % 5'i ise özel sektör tarafından üretilmiştir. Bu oranlar gelişmiş ülkelerde tam ters bir durum göstermekte, araştırma ve geliştirme çalışmaları çoğunlukla özel sektör tarafından yürütülmektedir.

SCI'da yayınlanan makalelerin bölgelere göre dağılımı Şekil 4'de verilmiştir. Buradan görüleceği gibi, Türkiye'de yayınlanan her 10 makaleden 5'i Ankara'daki üniversitelerden kaynaklanmaktadır. İstanbul üniversitelerinin payı (% 23) geçen yıllara göre azalmıştır. Ankara, İstanbul ve İzmir dışındaki bölgelerde yapılan bilimsel çalışmaların giderek arttığı gözlenmektedir. Üç büyük şehir dışında üretilen makale sayısı, İstanbul ve İzmir toplamına yakındır. Bu sevindirici gelişme, Türkiye'de bilimin sadece büyük şehirlerde yapılmadığını göstermektedir.

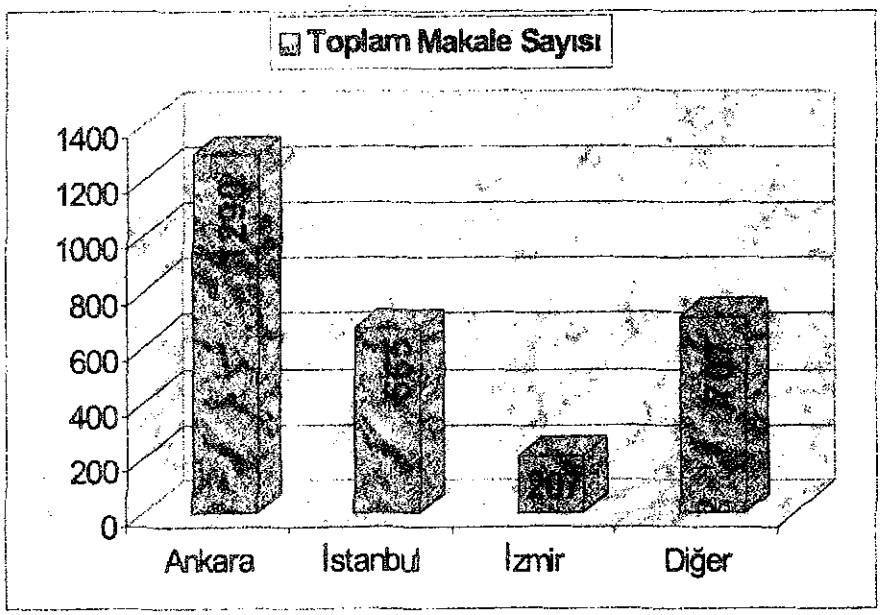

Şekil 4. SCI'da yayınlanan makalelerin illere göre dağılımı.

Üniversiteler tarafından SCI'da yayınlanan makalelerin 3 temel bilim dalına (sağlık, temel, mühendislik) göre dağılımı Şekil 5'de verilmiştir. Bu oranlar bir önceki yıla göre büyük bir değişik göstermemektedir. Ancak, oransal olarak artış düşünüldüğünde. 1995 yılının bir önceki yıla göre % 34'lik artışındaki en büyük pay sağlık bilimlerinindir.

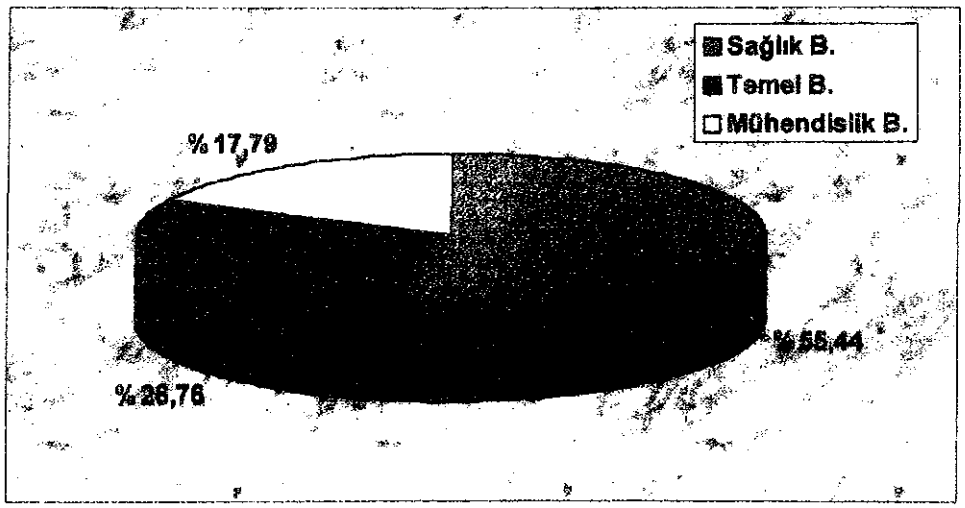

Şekil 5. SCI'da yayınlanan makalelerin sağlık bilimler, temel bilimler ve mühendislik bilimleri arasındaki dağılımı.

SCI'da sağlık bilimleriyle ilgili yayınlanan makalelerin üniversitelere göre dökümü Şekil 6'da mühendislik ve temel bilimleriyle ilgili makalelerin araştırma merkezlerine göre dökümü ise Şekil 7'de verilmiştir.

Diğer taraftan; Türkiye'de öğretim üyesi başına uluslararası yayın sayısı 1985'de 0,074, 1995'de ise 0,20'dir; yani ülkemizde halen beş öğretim üyesinden sadece biri yılda bir tane uluslararası düzeyde bilimsel makale yayımlayabilmektedir. 1996 yılı için veriler henüz tespit edilmemiştir.

En yeni bilgilere ulaşım imkanlarının sağlanması, bilimsel araştırma faaliyetleri için gereken en önemli girdilerden biridir. Ülkemizde 1986'da BİTNET ve 1993'de INTERNET bağlantılarının sağlanmış olmasına rağmen, çeşitli nedenlerden dolayı, bilgiye ulaşım ve veri iletişimi hizmetleri istenen düzeye henüz ulaşamamıştır. Yükseköğretime tahsis edilen toplam kütüphane ödenekleri devlet üniversitesi başına 160.000 ABD doları gibi, oldukça küçük bir rakamdır. **Giderek artan bilimsel dergi maliyetleri göz önüne alınarak, 1 Haziran 1996'da TÜBİTAK ile birlikte "Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi" projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamında ülkemiz sathında kurulacak akademik ağ üzerinde tüm kütüphaneler, arşivler, dokümantasyon ve bilgi merkezleri birbirlerine bağlanacak ve kullanıcılar odalarındaki bilgisayarlar vasıtası ile elektronik ortamda her türlü bilgiye ulaşabileceklerdir. 2000 yılında tamamlanması öngörülen projenin toplam tutarı 45 milyon ABD doları olup, 1998 için teklif edilen ULAKBİM bütçesi 3 trilyon TL'nin üzerindedir. Yükseköğretim Kurulu bünyesindeki Dokümantasyon Merkezi söz konusu ağın odak noktasını oluşturacak olup, merkezin işletmesi bir protokolle TÜBİTAK'a devredilmiştir.**

Yukarıda belirtilmiş olduğu gibi, üniversitelerimizdeki araştırmalara ayrılan toplam mali destek, iyimser bir yaklaşımla 120 milyon ABD doları, buna karşılık yurtdışındaki araştırma görevlilerine yapılan yıllık masraf ise 42 milyon ABD dolarıdır. 1416 sayılı Kanuna göre Milli Eğitim

Bakanlığı'nca gönderilen öğrenciler için de yaklaşık bir o kadar harcama yapıldığı göz önüne alındığında, ortaya tüm üniversitelerimizin araştırma ödeneklerinin toplamına yakın bir rakam çıkmaktadır. **Bu nedenle, öğretim üyesi yetiştirilmesinde yurtiçi ve yurtdışı imkanların birlikte değerlendirilmesi, üniversitelerimizdeki araştırma faaliyetlerinin geliştirilmesi bakımından da ele alınmalıdır. Yukarıda 4.3. no'lu kısımda sözü edilen yurt ve stüdyo apartmanlar projesi bunun ilk adımıdır.**

Bu yaklaşımın ikinci adımı ise araştırmaya ayrılan kaynakların dağıtımının rasyonalize edilmesidir. Bu kaynaklardan araştırma fonları Maliye Bakanlığı'nca, teknolojik araştırmalar ise DPT tarafından dağıtılmakta olup, her iki kaynaktan dağıtılan ödenekler de, ülkemizde bu amaçla kurulmuş olan TÜBİTAK tarafından dağıtılan tutarın neredeyse iki katıdır.

Diğer yandan, en gelişmiş üniversitelerimizin dahi araştırma altyapıları eskimiş durumdadır. Bu nedenle, dış kredi ve iç finansman kaynaklı bir altyapı geliştirme fonunun oluşturulmasında yarar vardır. Ancak, bu fonun, geçmiş dış kredilerde olduğu gibi merkezi teçhizat alımı şeklinde değil, Yükseköğretim Kurulu, DPT ve TÜBİTAK tarafından oluşturulacak bir ortak komisyona proje halinde sunulacak önerilerin değerlendirilmesi sonucunda, üniversitelere esnek bir şekilde yapılacak tahsisler yoluyla ve belirli ölçüde bir rekabet ortamı içinde işletilmesi daha yararlı olacaktır.

Her ülkede olduğu gibi, kaynakların kıt olduğu alanlarda Türkiye de belirli politikalar dahilinde tercihler yapmak ve kaynakları en hızlı ve en verimli sonuçların alınabileceği alan ve konulara tahsis etmek zorundadır. Bu bakımdan, yukarıda değinilmiş olan hususların Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nda ayrıntılı olarak ele alınıp tartışılmasında ve karara bağlanan hususların tüm kamu kurumlarını bağlayıcı bir biçimde hızla uygulamaya geçirilmesinde büyük yarar vardır.

Üniversitelerimizdeki lisansüstü eğitimin bir parçası olan araştırma faaliyetlerinin projelendirilerek sağlam finansman kaynaklarına dayandırılması ve bu amaçla tahsis edilen kamu fonlarının Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nca tespit edilen politikalar dahilinde mümkün olan ölçüde tek elden dağıtılmasında yarar vardır.

7. ULUSAL AKADEMİK AĞ VE BİLGİ MERKEZİ (ULAKBİM) İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Tarım ve sanayi toplumlarında mal ve hizmetlerin bir yerden bir yere hızla aktarılması için nasıl gelişmiş kara, hava ve deniz yollarına ihtiyaç varsa, *bilgi toplumu* olarak adlandırılan sanayi ötesi toplumlarda da bilimsel ve teknolojik bilgiler başta olmak üzere her tür bilginin kuruluşlar arasında hızla aktarılabilmesi için *bilgi otoyollarına* ihtiyaç vardır. Bir ülkenin üniversitelerine, araştırma laboratuvarlarına, okullarına, işyerlerine, hastahanelerine ve evlerine kablo ya da yayın yoluyla veri, ses ve görüntü türü bilgiler taşıyan bilgi otoyolları inşa etmek küresel bilgi pazarına katılabilmenin ve sanayileşmiş ülkelerle rekabet edebilmenin en önemli koşullarından birisidir.

Bu gerçeklerden hareketle, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Yükseköğretim Kurulu'nun da desteğiyle, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) adıyla yeni bir merkez kurmuştur. Bu merkezin amacı, "eğitim ve araştırma-geliştirme yapan kişi ve kuruluşlar arasında Türkiye çapında bir etkileşimli iletişim ortamı sağlamak ve benzer amaçlı yurt dışı ağlarla da bağlantılı olarak bu ağ üzerinden eğitim ve araştırma ortamının birikimini yansıtan bilgi kaynaklarına erişim olanağı sunmaktır.

ŞEKİL 6

1996 YILI TÜRKİYE KAYNAKLI SCI DERGİLERİNDE SAĞLIK BİRİMLERİ ALANINDA YAYINLANAN MAKALELERİN ARAŞTIRMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI

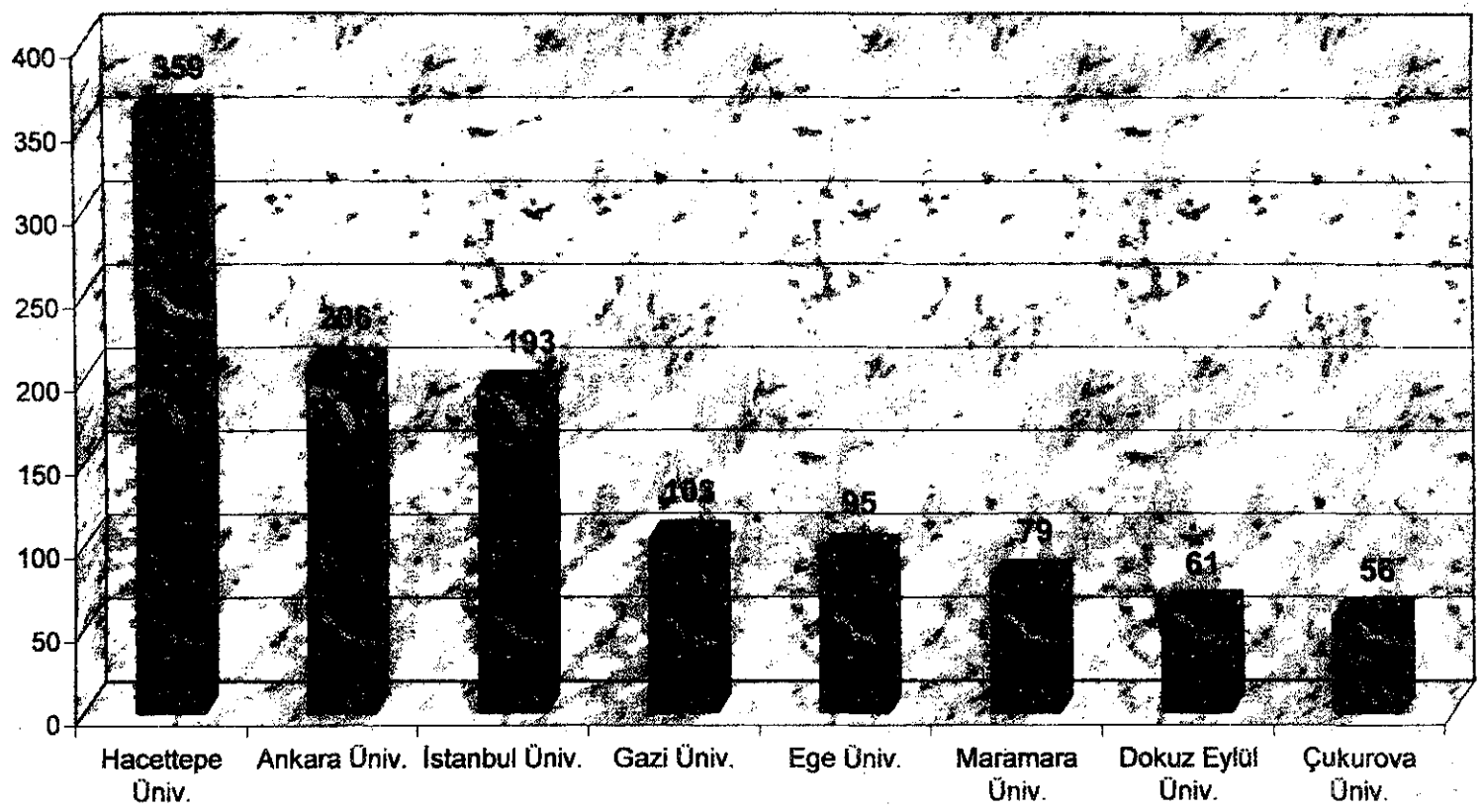

ŞEKİL 7

1996 YILI TÜRKİYE KAYNAKLI SCI DERGİLERİNDE MÜHENDİSLİK VE TEMEL BİLİMLER ALANLARINDA YAYINLANAN MAKALELERİN ARAŞTIRMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI

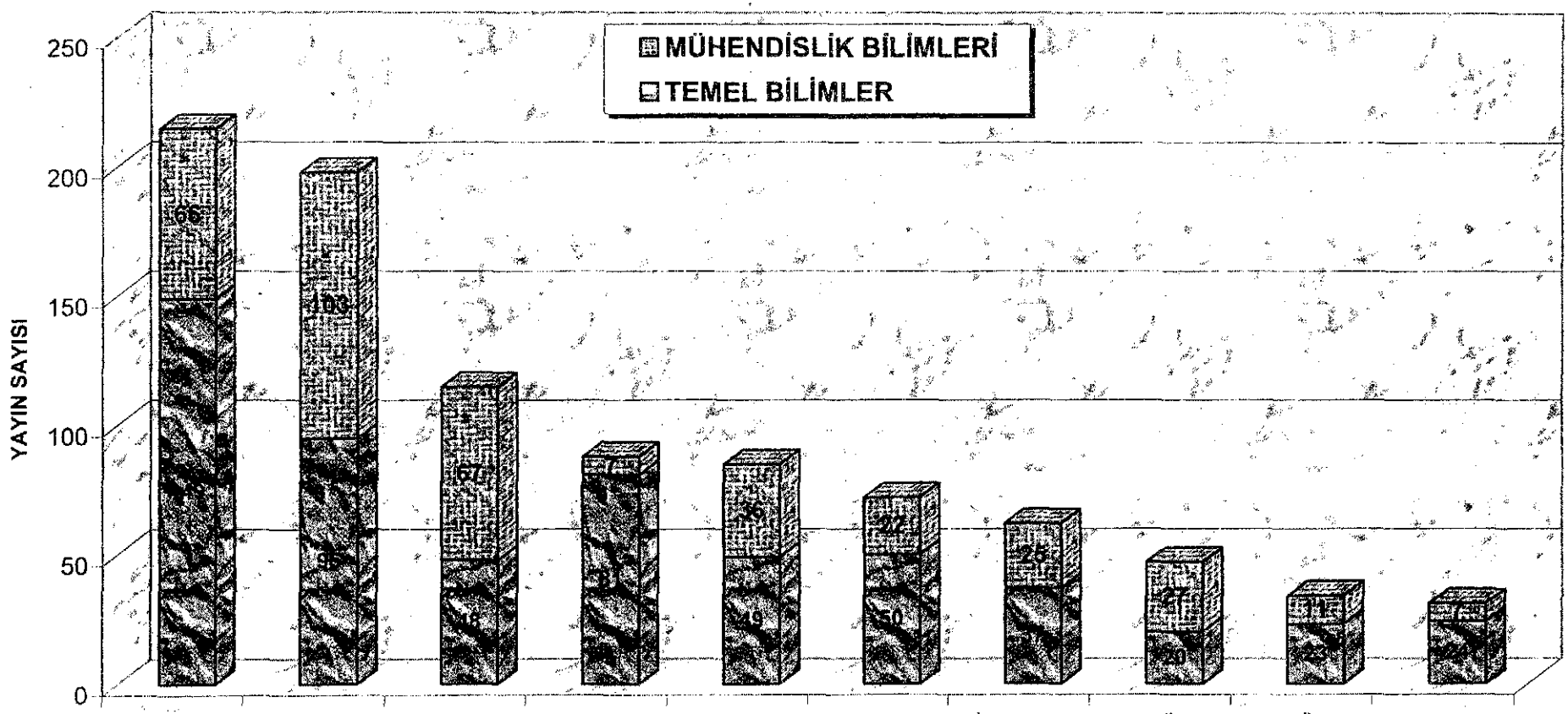

Kaynak: 1996 SCI-CD/ROM

ULAKBİM kuruluş çalışmaları ve üniversitelerin Ulusal Akademik Ağ'a (ULAK-NET) bağlantı işlemleri devam etmektedir. Ankara-İstanbul-İzmir arasında kurulan ATM temelli 34 Mbps'lik hızlı omurga 1 Mayıs 1997'den itibaren işletmeye açılmıştır. Omurganın işletmeye açılmasıyla birlikte üniversitelerin söz konusu omurgaya 64 Kbps-2 Mbps hızlarla bağlanması için çalışmalara başlanmıştır.

Üniversitelerimiz ULAK-NET'e 96 ayrı noktadan toplam 55 Mbps bant genişliğiyle bağlanacaklardır. 1 Mayıs-10 Eylül 1997 tarihleri arasında yürütülen çalışmalar sonucu 33 üniversitemiz, en az bir noktadan ULAK-NET omurgasına çeşitli hızlarla bağlanmıştır. Bu üniversitelerin halihazırda kullandıkları bant genişliği 27 Mbps civarındadır. Türk Telekomünikasyon A.Ş. ile ortaklaşa yürütülen çalışmalar sonucu en geç yıl sonuna kadar geriye kalan tüm noktalar ULAK-NET'e bağlanmış olacaktır.

Bağlantıları yapılan 33 üniversitemizin adları ve bağlantı hızları şöyledir:

- ODTÜ, Bilkent, Ege, İTÜ, Mimar Sinan, Koç, Yıldız Teknik, Dokuz Eylül (**2 Mbps**)
- Anadolu, Çukurova, Gaziantep (**1 Mbps**)
- Selçuk (**256 Kbps**)
- Uludağ, Bilgi, Galatasaray, Hacettepe (Merkez), Işık (**128 Kbps**)
- Abant İzzet Baysal, Adnan Menderes, Afyon Kocatepe, Akdeniz, Dumlupınar, Gazi (Maltepe), Gaziosmanpaşa, Sütçü İmam, Kafkas, Mustafa Kemal, Süleyman Demirel, Yüzüncü Yıl, Muğla, Kocaeli (**64 Kbps**).

Üniversitelerin yurt dışı akademik çıkışları da ULAKBİM tarafından sağlanmaktadır. Halihazırda Ankara'dan iki (birisi 512 Kbps, diğeri 256 Kbps kapasiteli), İzmir'den bir (256Kbps kapasiteli) olmak üzere toplam üç yurt dışı çıkışımız vardır. Bu çıkışların toplam kapasitesi 1 Mbps'dir. ULAK-NET'in yurt dışı bağlantılarında yaşanan tıkanıklığı gidermek amacıyla 20 Ağustos 1997 tarihinde küresel omurga işleticisi UUNet ile Ankara-ABD arasında 2 Mbps bağlantı sağlanması için sözleşme yapılmıştır. Bağlantı 1 Ekim 1997 tarihinde teslim edilecektir. Böylece toplam yurt dışı çıkış kapasitesi iki katına yükselmiş olacaktır. Eylül 1997'de ön çalışmaları başlatılan üniversite konsorsiyumu girişimi ile Ekim-Aralık 1997 arasında en az bir tane daha 2 Mbps'lik bir yurt dışı çıkışı sağlanması planlanmaktadır. Ayrıca, 1998 yılı içinde akademik kuruluşlarımızın Avrupa Araştırma ve Eğitim Ağı TEN 34'e (*Trans-European Research and Education Networking Association*) en az 10 Mbps hızla bağlanması planlanmaktadır.

Bunun yanı sıra, Ulusal Akademik Ağ aracılığıyla sağlanan bilgi hizmetleri konusunda da çalışmalarımız devam etmektedir. Araştırmacıların faks, elektronik posta vb. yollardan Kurumumuza ilettikleri bilgi tarama ve belge sağlama isteklerine zengin süreli yayın koleksiyonumuzdan yararlanarak cevap verilmektedir. "Ankara Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu" ile "Türk Tıp Dizini" Internet aracılığıyla tüm kullanıcıların hizmetine açılmıştır. Kluwer, Academic Press ve diğer yayınevleri tarafından yayımlanan dergilerin elektronik kopyalarına deneme amaçlı erişim sağlanmaya başlamıştır. 1998 yılı içinde belli başlı bibliyografik ve tam metin veri tabanlarına bütün üniversitelerimizin erişim sağlayabilmesi için ulusal lisanslar satın alınması yönünde çalışmalar yürütülmektedir.

Son yapılan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nda ULAKBİM çalışmaları için 400 milyar TL. ek ödenek ayrılması karalaştırılmıştır. Böylece ULAKBİM yıl sonuna dek çalışmalarını aksatmadan

yürütme şansına kavuşmuştur. 1998 yılı için teklif edilen ULAKBİM bütçesi ise üç trilyon liranın üzerindedir. Türk üniversite ve araştırma-geliştirme kuruluşlarının layık olduğu ağ alt yapısına ve bilgi hizmetlerine kavuşabilmesi için ULAKBİM girişiminin her yönden desteklenmesi gerekmektedir.

7.1. Bilgi Hizmetleri

TÜBİTAK ULAKBİM, daha önce Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığınca verilen bilgi ve belge sağlama hizmetlerini de üstlenmiştir. Adı geçen kuruluşun süreli yayınlar koleksiyonu TÜBİTAK ULAKBİM'e devredilmiştir. TÜBİTAK ULAKBİM halen ülkemizin en zengin basılı süreli yayın koleksiyonuna sahiptir. ULAKBİM bir süre daha geleneksel yöntemlerle hizmet vermeye ve bu hizmetleri izlemeye devam edecektir. Ancak orta vadeli plan bu hizmetlerin ve hizmetlerle ilgili yönetimsel işlemlerin elektronik ortamda yürütülmesi yolundadır. Kullanıcılar halen bilgi tarama ve belge sağlama isteklerini Internet aracılığıyla Merkezimize elektronik olarak iletebilmektedirler (ULAKBİM'in Web adresi: ***http://www.ulakbim.gov.tr)***.

TÜBİTAK ULAKBİM'de çevrimiçi (on-line) olarak ve kompakt diskler (CD-ROM) aracılığıyla mühendislik bilimleri, sağlık bilimleri; temel bilimler, sosyal bilimler, tarım bilimleri, gıda ve gıda teknolojisi, veterinerlik ve hayvancılık bilimleri gibi konularda süreli yayınlar, konferans bildirileri, teknik raporlar, tezler ve kitaplardan derlenen bibliyografik bilgileri içeren veri tabanlarına ulaşılarak bilgi erişim hizmeti verilmektedir. Bu bilgilerin yanı sıra istatistiksel verilere, gazete haberlerine, yurt dışındaki kamu ve özel kuruluşların adreslerine, kataloglarına, ürün, bütçe ve personel bilgilerine ulaşmak mümkündür. Merkezde halen çeşitli konularda bibliyografik verileri içeren ve periyodik olarak güncelleştirilen bir CD-ROM koleksiyonu bulunmaktadır. CD-ROM veri tabanları aracılığıyla yürütülen bilgi erişim hizmetleri kamu sektörü ve üniversitelere ücretsiz olarak verilmiştir. Çevrimiçi (on-line) tarama hizmetleri ise ücretlidir. Bilgi erişim başvurularının yaklaşık %90'i üniversitelerde çalışan öğretim üyesi ve araştırmacılardan gelmektedir.

Ulusal Akademik Ağ'ın (ULAK-NET) kuruluş çalışmaları tamamlandıktan sonra üniversitelerde bulunan öğretim üyeleri ve araştırmacılar ağ aracılığıyla ULAKBİM'in sunduğu elektronik bilgi ve belge sağlama hizmetlerine erişme olanağına kavuşacaklardır. Bu hizmetlerden bazıları şunlardır:

- Basılı dergilerin abonelik işlemlerini sağlayan firmaların süreli yayın veri tabanlarına ücretsiz erişim sağlanarak süreli yayınlar ve yayınevleri hakkında bilgi edinilebilecek, otomatik sipariş yapılabilecek ve mevcut siparişlerle ilgili yönetim bilgilerine erişilebilecektir.
- ULAKBİM'in hazırladığı ulusal tıp, tarım ve mühendislik veri tabanları gözden geçirilip iyileştirilerek Internet aracılığıyla hizmete açılacaktır.
- Bilimsel dergilerde yayımlanan makalelerin bibliyografik bilgilerine (table of contents) elektronik olarak erişim sağlanacaktır. ULAKBİM merkez donanımının satın alınmasından sonra 13500 derginin içindekiler sayfası bilgilerini veren SwetScan veri tabanı ile 17000 derginin içindekiler sayfası bilgilerini veren SourceOne/UnCover veri tabanına 1997 yılında Internet aracılığıyla erişim sağlanacaktır. Söz konusu veri tabanlarının yerel kopyalarının (local mirrors) ULAKBİM'de kurulması için çalışmalar devam etmektedir.
- ULAKBİM merkez donanımının sağlanmasından sonra Springer Verlag ve Academic Press yayınevleri tarafından yayımlanan ve basılı kopyalarına abone olduğumuz yaklaşık 400 bilimsel dergide yayımlanan makalelerin tam metinlerine 1997 yılının ikinci yarısından itibaren erişim sağlanacaktır.

- Basılı kopyalarına abone olmadığımız dergilerden yapılan belge sağlama istekleri yurt dışından sağlanacaktır. 1997 yılında yapılacak belge sağlama isteklerinin bir kısmı "Internet aracılığıyla faks" kolaylığından yararlanılarak sağlanacak, makalelerin tam metinleri SourceOne/UnCover veri tabanından indirilerek (download) ULAKBİM'de faks makinesi ile basılı kopyası alınacaktır.

7.2. 2000 Yılı ve Ötesinde Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi

Dünya Bankası tarafından 1993 yılında hazırlanan bir çalışmada da belirtildiği gibi, Türkiye'nin önde gelen OECD ekonomilerinin saflarına katılma (ve Avrupa'yla ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştirme) hızını büyük ölçüde ülkemizin küresel bilgi pazarına katılması belirleyecektir. TÜBİTAK ULAKBİM, söz konusu küresel bilgi pazarına katılabilmenin en önemli koşullarından birisi olan ve bilimsel ve teknolojik bilgiler başta olmak üzere her türlü bilginin kuruluşlar arasında hızla aktarılmasına olanak veren "bilgi otoyolu"nu inşa etmek üzere yola koyulmuştur. TÜBİTAK ULAKBİM, ülkemizde ulusal akademik ağ alt yapısının bir an önce kurulması için çabalarını sürdürecek ve yurt dışındaki benzer ağlara (SuperJanet, TEN 34 vd.) çok daha hızlı bir erişim olanağı sağlayacaktır.

ULAKBİM'in gerçek bir "ulusal bilgi merkezi" kimliğini kazanabilmesi için içerik sağlayıcı kuruluşlarla ilişkiler sürdürülerek bu hizmetlerin üniversite ve araştırma kurumlarımızdaki tüm kullanıcılara açılması için çaba harcanacaktır. ULAKBİM'in temel hedefi, gerek paralı gerekse bedava bilgi kaynaklarına erişim sağlama konusunda ilk akla gelen kuruluş olmak ve kullanıcıların her türlü bilgi ihtiyaçlarını olabildiğince ya kendi kaynaklarından, ya da işbirliği içinde olacağı diğer kuruluşların kaynaklarından sağlamak olacaktır. ULAKBİM, bunun için gereken teknik alt yapının kurulması ve işbirliği kurallarının oluşturulması (telif hakları, bilgilerin güvenliği ve gizliliği, fiyatlandırma, ödemelerin elektronik olarak yapılması, basılı bilgilerin elektronik ortama aktarılması vb. gibi) için öncülük yapacaktır.

1 Mayıs 1997 tarihinden itibaren işletmeye açılmış olan ULAKBİM omurgasının kapasitesi 34 Mbps olacaktır. 2000 yılına gelindiğinde omurga hızının en az 155 Mbps'ye çıkarılması ve en düşük uç bağlantısının 2 Mbps olması planlanmaktadır. Öte yandan, özel uygulamalar için bu hız 622 Mbps'ye çıkabilecektir. (örneğin, ULAKBİM Merkezi, ODTÜ, Bilkent ve Hacettepe üniversitelerini birbirine bağlayacak olan Ankara Hızlı Şehir Ağı Araştırma Projesi (AHŞAP) ya da tıpta bilgi teknolojilerinin kullanılmasına yönelik Türkiye Tıp Ağı ve Bilgilendirme Projesi (TÜRK TABİP) gibi).

Halen akademik kullanıcılar için düşünülen bu olanaklar, parasal kaynaklar yaratıldıktan ve gerekli kurallar oluşturulduktan sonra, diğer kullanıcılara da açılabilir. Örneğin, ortaöğretim kurumlarımız da ULAK-NET'e dahil edilerek geleceğin araştırmacıları ULAKBİM aracılığıyla erişilebilen zengin bilgi kaynaklarından yararlandırılabilirler.

TÜBİTAK ULAKBİM projesi için 2000 yılına kadar öngörülen yatırım bütçesi 45 milyon dolar civarındadır. Bu miktarın 25 milyon doları alt yapı çalışmaları ve Ulusal Akademik Ağ omurgasının kuruluşu, üniversite ve araştırma-geliştirme kuruluşlarının bu omurgaya bağlanması için gereken donanım ve yazılımlara harcanacaktır. Aynı dönemde ULAKBİM tarafından sunulacak bilgi ve belge hizmetleri ile bunun için gereken donanım ve yazılımlara ise 20 milyon dolar civarında bir harcama yapılması planlanmaktadır.

Sonuç olarak, TÜBİTAK ULAKBİM yakın gelecekte ülkemizin üniversitelerine okullarına, kütüphanelerine, araştırma laboratuvarlarına ve hastanelerine kadar yayılan bir alt yapı kurmayı ve bu alt yapı aracılığıyla söz konusu kuruluşlarda görev yapan kişilerin her türlü bilgiye (veri, ses, görüntü, hareketli resim vd.) erişim sağlamalarını amaçlamaktadır. ULAKBİM bu tür bilgilerin işlenmesi, depolanması, bir yerden bir yere iletilmesi ve gerektiğinde bu bilgilere erişilmesine olanak sağlayan teknolojik alt yapıyı kurmayı ve işbirliği kurallarını oluşturmayı temel görevi saymaktadır. **Ülkemizin bilgi toplumuna adım atabilmesi ve gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmesi ancak geciken bu ve benzeri projelerin bir an önce gerçekleştirilmesi ile mümkündür.**

8. YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI

Türkiye'de okul öncesi, ilk ve ortaöğretime ayrılan toplam bütçe ödenekleri (MEB kolonu) ile yükseköğretime ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 22'de gösterilmiştir. 1998'de Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi 1.243,1 trilyon, yükseköğretim bütçesi özelleştirme dahil 411.8 trilyon, toplam eğitim bütçesi ise 1.654,9 trilyon TL'dır. 1998 mali yılı için talep edilen yükseköğretim kurumları bütçesi 607 trilyon TL idi.

Ülkemizde kişi başına kamu kaynaklı eğitim harcamaları 1993'de Cumhuriyet tarihinin en yüksek değeri olan 114 ABD dolarına yükseldikten sonra, 1996 da 68 ABD dolarına düşmüştür. Aynı dönemde toplam eğitim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı % 22,0'dan % 9,8'e, GSMH'ya oranı ise % 3,72'den % 2,37'ye düşmüştür. Yine aynı dönemde, yükseköğretim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı % 4,1'den, % 2,6'ya, GSMH'ya oranı ise % 0,90'dan % 0,80'e düşmüştür.

1997 yılından 1998 yılına olan değişmelere bakıldığında, eğitim bütçesinin toplam bütçe içindeki payı % 11,2 olarak aynı kalırken, GSMH içindeki payında % 2,81'den % 3,37'ye yükselme ve bunlara paralel olarak da yükseköğretim bütçesinin toplam bütçe içindeki payı % 3,2'den % 2,67'ye düşmüş, GSMH içindeki payında ise % 0,80'den % 0,83'e yükselme görülmektedir.

Toplam eğitim bütçesi ile yükseköğretim bütçesinin GSMH'ya oranları, 1991'de bazı ülkelerde ise aşağıdaki yüzdelerde gerçekleşmiştir (Council for Higher Education Planning and Budget Committee, "The Higher Education System in Israel", Tel Aviv, 1995):

Ülke	Toplam Eğitim/GSMH (%)	Yükseköğretim/GSMH (%)
İsrail	8,3	1,8
ABD	7,0	2,4
İsveç	6,5	1,2
Fransa	6,0	1,1
Hollanda	5,8	1,7
Almanya	5,4	0,9
Birleşik Krallık	5,3	1,0
Japonya	5,0	0,9

Türkiye'de yükseköğretim bütçesinin toplam eğitim bütçesi içindeki payı 1998'de % 24.8 olup, bu oran yukarıda sayılan ülkelerin ortalaması olan % 22,7'nin üzerindedir.

Yükseköğretimde öğrenci başına bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 23'de gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, 1981'de örgün öğretimdeki öğrenci başına 2.014 ABD doları olan bütçe ödeneği 1989'da 1.433 dolara düştükten sonra 1990'da büyük bir artış oranı ile 2.114 dolara yükselmiş, bu artışın sürdürülmesi ile 1993'de Cumhuriyet tarihinin en yüksek değeri olan 2.658 dolara çıkmış, ancak daha sonra yaşanan ve etkileri halen sürmekte olan ekonomik kriz nedeniyle sürekli olarak düşerek 1996'da 1.509 dolara inmiştir. 1997'de örgün öğretimdeki öğrenci başına harcamanın ne olacağı yıl sonunda belli olacaktır.

Örgün öğretimdeki öğrenci başına bazı ülkelerde 1991'de yapılan harcamalar ise şöyledir:

Ülke	Öğrenci Başına Yapılan Harcama ($)
ABD	13.600
İsrail	11.100
Birleşik Krallık	9.600
Hollanda	9.400
İsveç	8.500
Japonya	7.600
Almanya	6.300
Fransa	5.900

Açıkça görüldüğü gibi, Türkiye'de öğrenci başına yapılan harcamalar ileri ülkelerin oldukça gerisindedir.

Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin alt sektörlere göre dağılımı Tablo 24'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, yatırımların yaklaşık % 30 ile % 40 arasında değişen bir kısmı sağlık sektöründe, yani üniversite hastanelerindedir. Buna karşılık, örgün öğretimdeki öğrencilerin sadece % 6'sı tıp fakültelerindedir. Başka bir deyişle, tıp fakülteleri hariç tutulduğunda, örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan ortalama harcama düzeyinde az da olsa bir düşme görülmektedir.

Devlet üniversitelerinin gelir kaynaklarının yıllara göre değişimi Tablo 25'de gösterilmiştir. 1997 yılı için üniversitelerin toplam geliri cari fiyatlarla 291,9 trilyon TL olup, bunun % 65,9'u bütçeden, % 28,8'i ise döner sermaye ve diğer kaynaklardan üniversiteler tarafından sağlanmıştır. Öğrencilerin ödediği katkı paylarının toplam gelirlere oranı ise sadece % 5,3'dür.

TABLO 22

EĞİTİM İÇİN AYRILAN BÜTÇE ÖDENEKLERİNİN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

YIL	BÜTÇE ÖDENEKLERİ, Milyar TL. (Cari Fiyatlarla)			TOP.EĞİTİM BÜTÇESİ		YÜKSEKÖĞRETİM BÜTÇESİ			DÖVİZ (*)	KİŞİ BAŞINA TOPLAM EĞİTİM HARCAMALARI	
	MEB	YÜKSEK ÖĞRETİM	TOPLAM	BÜTÇE PAYI (%)	GSMH PAYI (%)	TOP.EĞ.BÜT.İÇ. PAYI %	TOP.BÜT. İÇ.PAYI %	GSMH PAYI %	KURU TL ABD $	ABD $	Milyon TL. (1996 Fiy.)
1980	88,3	29,3	117,6	16,1	2,21	24,9	4,0	0,55	89,3	30	2,57
1981	147,3	46,5	193,8	12,9	2,42	24,0	3,1	0,58	132,3	32	2,96
1982	187,2	54,8	242,0	13,8	2,28	22,6	3,1	0,52	184,9	28	2,84
1983	287,7	95,5	383,2	15,2	2,75	24,9	3,8	0,69	280,0	29	3,40
1984	341,6	118,2	459,8	14,2	2,07	25,7	3,7	0,53	442,5	21	2,77
1985	466,0	151,7	617,7	12,3	1,74	24,4	3,0	0,42	574,0	21	2,52
1986	618,5	222,5	841,0	11,6	1,64	26,3	3,0	0,42	755,9	21	2,45
1987	928,6	320,6	1.249,2	11,3	1,67	25,7	2,9	0,42	1.018,4	23	2,52
1988	1.794,4	619,9	2.414,3	11,6	1,87	25,5	2,9	0,47	1.813,0	25	2,70
1989	2.967,1	1.050,7	4.017,8	12,2	1,74	26,2	3,2	0,45	2.311,4	32	2,70
1990	8.506,5	2.505,4	11.011,9	17,1	2,77	22,8	3,9	0,56	2.927,1	67	4,85
1991	13.850,2	4.696,0	18.546,2	17,9	2,90	23,7	4,2	0,69	5.074,8	62	5,02
1992	30.357,2	9.122,9	39.480,1	18,9	3,57	22,9	4,3	0,84	8.555,9	79	6,82
1993	57.546,4	16.659,5	74.205,9	22,0	3,72	22,5	4,1	0,90	10.860,0	114	7,98
1994	93.580,5	31.182,8	124.763,3	15,1	3,21	25,0	3,8	1,10	31.180,0	66	3,47
1995	135.572,4	45.232,8	180.805,2	13,5	2,30	25,1	3,2	0,90	42.887,0	68	4,93
1996	257.601,1	92.172,8	349.773,9	9,8	2,37	26,4	2,6	0,80	79.649,0	68	5,46
1997	510.063,6	202.352,4	712.416,0	11,2	2,81	28,4	3,1	0,80	VY	VY	VY
1998(**)	1.243.108,0	411.871,8	1.654.979,8	11,2	3,37	24,8	2,7	0,83	VY	VY	VY

(*) : Yıl Ortalaması Döviz Kuru
(**): Özelleştirme Dahil
VY: Veri Yok

TABLO 23
YÜKSEKÖĞRETİM BÜTÇESİ İLE ÖĞRENCİ BAŞINA BÜTÇE ÖDENEĞİNİN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

YIL	YÜKSEKÖĞRETİM TOP.BÜTÇE ÖDENEĞİ Milyar TL.		ÖĞRENCİ BAŞINA TOP.BÜT.ÖD, Milyon TL. (1997 Fiyatlarıyla)		ÖĞRENCİ BAŞINA TOP.BÜT.ÖD.ABD.$ (Cari Fiyatlarla)		BÜTÇEDEKİ CARİ HAR.ÖD.PAYI %	ÖĞRENCİ BAŞINA CARİ HARCAMA ABD $ (Cari)*	
	CARİ FİYATLARLA	1997 FİYATLARIYLA	ÖRGÜN	TOPLAM	ÖRGÜN	TOPLAM		ÖRGÜN	TOPLAM
1980	29.3	58.953.7	226.43	218.09	1.579	1.521	76	1.200	1.155
1981	46.5	65.770.9	288.86	277.07	2.014	1.932	77	1.551	1.487
1982	54.8	61.229.1	270.21	254.63	1.885	1.778	73	1.376	1.297
1983	95.5	82.612.5	327.69	293.45	2.287	2.048	76	1.738	1.556
1984	118.2	71.897.8	217.08	243.90	1.701	1.494	79	1.343	1.180
1985	150.1	64.008.5	182.00	153.36	1.270	1.070	76	965	813
1986	221.1	67.552.7	182.15	143.72	1.270	1.002	78	990	781
1987	322.0	68.921.2	180.87	136.47	1.263	952	75	947	714
1988	614.5	71.254.6	182.70	136.12	1.369	1.020	72	985	734
1989	1.050.7	83.741.1	205.34	143.72	1.433	1.002	66	945	661
1990	2.505.4	134.021.6	303.02	199.18	2.114	1.389	72	1.522	1.000
1991	4.291.2	137.314.0	290.33	186.35	2.055	1.319	74	1.520	976
1992	8.996.7	178.924.9	322.59	211.85	2.288	1.503	77	1.761	1.157
1993	16.659.5	206.345.4	321.87	229.30	2.658	1.632	77	2.046	1.256
1994	31.182.8	166.076.2	252.80	147.88	2.025	1.185	75	1.519	889
1995	45.232.0	139.706.3	203.67	99.9	1.538	755	80	1.230	604
1996	92.172.7	164.528.3	214.74	134.23	1.509	943	69	1.042	651
1997	202.352.3	202.352.3	314.76	166.80	VY	VY	65	VY	VY
1998	411.871,8	411.871,8	VY	VY	VY	VY	68	VY	VY

(*) Yıl Ortalaması döviz kuruna göre
VY : Veri Yok

1994-95, 1995-96, 1996-97 ve 1997-98 dönemlerinde programlara göre cari öğrenci maliyetleri ile 1. ve 2. öğretimdeki öğrencilerden alınan katkı payları Tablo 26'da gösterilmiştir. Görüldüğü gibi bu dönemde maliyetler tıpta 240'dan 990 milyon TL'ye, mühendislikte 65'den 216 milyon TL'ye, hukuk, iktisat ve işletmede ise 35'den 216 milyon TL'ye yükselmiştir.

1996 yılında öğrencilerden toplam 9,4 trilyon TL tutarındaki katkı payı alınmıştır. 1997 yılında ise, toplam 15,6 trilyon TL katkı payı alınmıştır. Bu miktarların öğrencilerin sağlık, spor, kültür faaliyetleri ile barınma ve beslenme hizmetlerine dağılımı ise şöyledir:

Harcama Kalemi	1995 (%)	1996 (%)	1997 (%)
Beslenme	50	40	35
Sağlık	18	13	14
Spor	6	7	7
Barınma	4	4	3
Kültür	4	4	4
Diğer Sosyal Hizmetler	3	3	6
Genel Yönetim	1	1	2
Transferler	7	8	6
Üniv. Cari ve Yat. Hiz.	7	20	23
TOPLAM	**100**	**100**	**100**

TABLO 24
YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIM ÖDENEKLERİNİN ALT SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI

	TOPLAM YATIRIM ÖDENEĞİ (MİLYON TL.)		ALT SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (%)		
YIL	CARİ FİYATLARLA	1997 FİYATLARIYLA	EĞİTİM	SAĞLIK	DİĞER
1985	37.712	16.081.876	72.1	27.9	-
1986	50.486	15.424.992	71.9	28.1	-
1987	79.161	16.943.707	73.6	26.4	-
1988	171.278	19.860.622	68.9	21.9	0.2
1989	351.941	28.049.813	68.7	30.1	1.2
1990	647.837	34.654.809	72.6	25.1	2.1
1991	1.198.014	38.335.221	60.8	35.1	4.1
1992	2.052.441	40.818.603	56.0	41.7	2.3
1993	3.759.940	46.570.799	60.7	37.6	1.7
1994	7.842.265	41.767.051	65.2	31.3	3.5
1995	8.923.450	27.561.503	59.9	34.7	5.4
1996	25.441.754	45.413.538	66.2	29.3	4.5
1997	63.142.830	63.142.830	59.8	35.9	4.3
1998	118.132.700	118.132.700	53.6	43.6	2.8

TABLO 25
DEVLET ÜNİVERSİTELERİNİN GELİR KAYNAKLARININ YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ
(Milyon TL., Cari Fiyatlarla)

YIL	KATMA BÜTÇE ÖDENEKLERİ					ÜNİVERSİTENİN GELİRLERİ				ÖĞR. KATKI PAYI	GELİRLER GENEL	GELİR KAYNAKLARININ PAYLARI, %		
	PERSONEL	D.CARİ	YATIRIM	TRANSFER	TOPLAM	BÜTÇE	DÖNSER.	DİĞER(*)	TOPL.	(HARÇ)	TOPLAMI	BÜTÇE	ÜNİV.	ÖĞR.
1983	53.054	14.876	23.385	4.206	95.521	77.650	VY	2.079	VY	-	VY	VY	VY	VY
1984	61.780	21.875	27.130	7.402	118.187	112.305	VY	1.093	VY	978	VY	VY	VY	VY
1985	75.000	24.500	37.712	14.502	151.714	148.711	VY	3.461	VY	9.432	VY	VY	VY	VY
1986	110.000	37.000	50.486	25.000	222.486	225.268	VY	7.850	VY	13.190	VY	VY	VY	VY
1987	156.027	55.172	79.261	30.164	320.624	357.171	VY	16.040	VY	15.051	VY	VY	VY	VY
1988	320.000	90.000	171.038	32.743	614.444	599.893	159.992	20.521	180.512	22.321	802.727	74,8	22,5	2,7
1989	500.800	147.678	356.686	45.519	1.050.683	1.349.902	351.186	46.850	398.036	24.349	1.772.287	76,1	22,5	1,4
1990	1.704.400	302.862	709.206	87.166	1.505.362	2.780.753	618.036	69.862	687.898	60.412	3.529.063	78,8	19,5	1,7
1991	2.704.400	515.000	1.198.014	278.580	4.695.994	5.149.624	1.077.563	182.203	1.259.766	65.718	6.475.108	79,5	19,5	1,0
1992	5.600.000	835.000	2.165.231	522.671	9.122.671	8.617.127	1.786.108	182.879	1.968.987	137.655	10.723.769	80,3	18,4	1,3
1993	10.000.000	1.529.100	3.198.940	967.474	16.659.514	14.725.568	3.213.737	381.079	3.594.816	425.157	18.745.541	78,5	19,2	2,3
1994	18.808.000	3.218.500	7.842.265	1.314.055	31.182.820	28.834.345	7.189.873	493.778	7.683.651	1.108.889	37.616.885	76,6	20,4	2,9
1995	30.000.000	5.000.000	8.923.450	1.309.320	45.232.770	43.268.165	15.926.889	1.310.330	17.237.219	2.214.730	62.720.114	69,0	27,5	3,5
1996	55.002.000	8.631.257	25.441.754	3.097.739	92.172.750	87.564.113	35.486.478	3.014.829	38.501.307	9.419.610	135.485.030	64.6	28.4	7.0
1997	114.000.000	18.016.000	63.142.830	7.193.550	202.352.380	192.234.761	77.725.097	6.309.141	84.034.238	15.610.367	291.879.366	65.9	28.8	5.3
1998	246.900.000	33.433.000	118.132.700	13.406.199	411.871.899	VY	VY	VY	VY	VY	VY	VY	VY	VY

VY: Veri Yok
* Kantin, kafeterya, yurt, kira vb.gelirler
1997 yılı rakamları bütçe rakamlarıdır.

TABLO 26
PROGRAMLARA GÖRE ÖĞRENCİ BAŞINA CARİ MALİYETLER VE ÖĞRENCİLER TARAFINDAN ÖDENECEK KATKI PAYLARI

(Milyon TL.)

PROGRAM	1994-1995			1995-1996			1996-1997			1997-1998		
	ORT.CARİ MALİYET	KATKI PAYI		ORT.CARİ MALİYET	KATKI PAYI		ORT.CARİ MALİYET	KATKI PAYI		ORT.CARİ MALİYET	KATKI PAYI	
		I. ÖĞR.	II. ÖĞR.		I. ÖĞR.	II. ÖĞR.		I. ÖĞR.	II. ÖĞR.		I.Öğr.	II.Öğr.
TIP FAKÜLTELERİ	240	4.60	-	360	15.0	-	550	23.0	-	990	46	-
DİĞER SAĞ. BİL.FAK.	85	3.10	42.5	130	12.5	50.0	200	19.0	75.0	360	38	200
MÜH.MİM.FAK.	65	2.46	32.5	100	10.0	40.0	120	15.0	60.0	216	30	108
ZİRAAT-ORMAN FAK.	65	2.46	32.5	100	10.0	40.0	120	15.0	60.0	216	30	108
GÜZEL SANATLAR FAK.	65	2.46	32.5	120	8.0	50.0	150	12.0	75.0	270	24	135
EĞİTİM FAK.	60	1.85	17.5	50	7.0	25.0	80	11.0	40.0	144	22	72
HUKUK İKT. İŞL.	35	1.85	17.5	60	8.0	80.0	90	12.0	45.0	162	24	81
İLETİŞİM FAK.	28	1.85	14.0	50	7.0	25.0	80	11.0	40.0	144	22	72
AÇIKÖĞRETİM	2.5	0.62	-	4	2.0	-	6	3.0	-	12	6	-
KONSERVATUVARLAR	200	4.60	100.0	300	15.0	100.0	300	23.0	150.0	540	46	300
YAB.DİLLER YO	152	3.10	-	280	10.0	-	420	15.5	-	756	31	-
SİVİL HAV. YO	120	2.15	-	180	12.0	-	300	18.5	-	540	37	-
DİĞER 4 YILLIK YO	28.80	1.54-2.15	14.0-30.0	50-120	5.0-6.0	25.0-30.0	150-90	7.5-9.0	30.0-45.0	270-162	18-15	135-81
2 YILLIK MYO	28	1.54	14.0	50	5.0	25.0	60	7.5	30.0	108	15	54
LİSANSÜSTÜ PROG.	30	1.54	15.0	60	10.0	20.0	60	15.5	30.0	108	20	54
FEN-EDEB. FAK.	60	1.85	30.0	90	7.0	35.0	80	11.0	50.0	180	22	90

Görüldüğü gibi, öğrencilerin ödediği katkı paylarından eğitim için yapılan harcamaların payı 1995 yılında % 7, 1996 yılında % 20 ve 1997 yılında ise % 23 oranındadır. Bu harcamaların üniversitelerin toplam gelirlerine oranı ise 1995'de sadece % 0,25 [(0,07)(0,035)(100)= % 0,25], 1996'da % 1,40 [(0,2)(0,07)(100)= % 1,4], 1997'de ise % 1,22 [(0,23) (0,053)(100)] olarak gerçekleşmiştir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, ülkemizde öğrencilerin ödediği katkı payları üniversitelerdeki toplam gelirlerin % 7'sini oluşturmaktadır. Bunun reel öğrenim ücretine tekabül eden kısmı ise 1995'de % 0,25, 1996'da % 1,40 ve 1997'de de % 1,22 olarak gerçekleşmiştir.

Buna karşılık, bazı ülkelerde öğrencilerin ödediği **reel öğrenim ücretlerinin** o ülkelerdeki devlet üniversitelerinde öğrenci başına yapılan harcamalara oranı aşağıdaki gibidir (The World Bank, "Priorities and Strategies for Education", Washington, D.C., 1995):

Ülke	Reel Ücret/Yapılan Harcama (%)
Şili	26
Jamaika	25
Endonezya	25
Vietnam	23
Kore	23
İspanya	20
İsrail	20
Kosta Rika	16
ABD	15
Filipinler	15
Barbados	15
Kenya	12
Nepal	10
Kolombiya	10
Japonya	9
Çin	9
Malezya	6
Tayland	5
Hindistan	5
Pakistan	4
Mısır	4
Sri Lanka	3
Honduras	3
Bolivya	3
Macaristan	2
Guatemala	2
Fransa	1

Açıkça görüldüğü gibi, yükseköğretim ancak zengin ülkelerde paralı olabilir yolundaki iddia geçersizdir. Tersine, yükseköğretim ancak bu hizmeti ücretsiz olarak verebilecek kadar zengin ülkelerde ücretsiz olabilmektedir.

Türk yükseköğretiminde eğitim gören öğrencilerin aile gelir grupları ve dağılımları, üniversiteye girişte özel kurslara ödedikleri para miktarları, yükseköğretimde tahsis edilen burs ve kredi kaynakları ile mezuniyet sonrası iş imkanlarını araştıracak bir proje Devlet İstatistik Enstitüsü işbirliği ile gerçekleştirilmektedir. Bu amaçla Dünya Bankası kredisi kapsamında 140.599 ABD Dolarlık bir kaynak tahsis edilmiş bulunulmaktadır.

Eğitim yarı kamusal bir hizmettir. Buna göre, eğitim amacıyla yapılan yatırımların, biri toplumsal, diğeri ise kişisel olmak üzere iki tür getirisi vardır. Kişisel getiri eğitim görmüş kişinin yaşam boyunca bundan dolayı elde edeceği ek gelirin, toplumsal getiri ise kişinin eğitim görmüş olmasından dolayı yaratılan katma değerin, o kişinin eğitimi için yapılan yatırıma oranıdır.

Dünya Bankası'nca 58 ülkede eğitimin kişisel ve toplumsal getirileri üzerinde yapılan araştırmaların sonuçlarının özeti aşağıdaki gibidir (Gürüz, K. ve diğerleri, "Türkiye'de ve Dünya'da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji", TÜSİAD Yayın No. T/94, 6-167, İstanbul, 1994):

a) Eğitimin kademesi yükseldikce kişisel getiri bağıl olarak artmaktadır,

b) Yükseköğretime yapılan devlet katkılarından en çok üst gelir grupları yararlanmakta ve ülke fakirleştikçe bu faydalanma oranı daha belirgin hale gelmektedir.

Yukarıda (b) şıkkında belirtilen olgunun nedenleri açıktır. Alt gelir gruplarındaki ailelerin çocukları yükseköğretime giriş için gereken orta öğretim kademelerine dahi ulaşamadıkları veya, bu kademeyi tamamlasalar dahi, yükseköğretime devam için feragat etmeleri gereken gelir kendileri için önemli olduğundan dolayı yükseköğretimden mahrum kalmaktadırlar.

Gelir düzeyine ve başarının devamına bağlı, karşılıksız ve karşılıklı burs ve düşük faizli ve mezuniyetten sonra ödemeli kredi programları ile desteklenen makul miktarlarda ve üniversiteleri sağlıklı bir rekabet ortamı içinde atılımcı bir işletme şeklinde organize olmaya zorlayacak reel öğrenim ücreti, hiç kimseyi yükseköğretimden mahrum etmeyeceği gibi, tersine, alt gelir gruplarına daha fazla imkan yaratacaktır.

Hiç bir ülkenin yükseköğretimin en pahalı şeklini ücretsiz olarak her isteyene sunamayacağı giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Kendilerine sağladığı yararlar göz önüne alındığında, öğrencileri ve mezunları istihdam eden işverenler yükseköğretim giderlerine daha fazla katkıda bulunmalıdırlar.

Yukarıda (a) şıkkında belirtilen olgu ile hızla gelişen teknoloji karşısında erken uzmanlaştırılan kişilerin işlerini kaybederek marjinalleşme tehlikesine maruz kalmaları, bir çok ülkede eğitimin yapısı ile finansmanına ilişkin politikaların gözden geçirilmesine yol açmıştır. Buna göre* :

---

* Kaynaklar:

a) Middleton, J. Ziderman, A., and van Adams, A., "Skills for Productivity", Oxford University Press, 1993.

b) European Round Table of Industrialists (ERT) "Education for Europeans Towards the Learning Society", Brussels, 1994.

c) Conference des Recteurs Eyropeans and ERT, "Moving Towards a Learning Soceity", Brussels, 1995.

a) Kamu yatırımları temel eğitime ve ortaöğretime kaydırılmakta, bununla birlikte üniversiteler çeşitli yollarla kaynak yaratmaya teşvik edilmekte ve yükseköğretim reel öğrenim ücretine tabi kılınmaktadır,

b) Eğitim (education), iş eğitiminden (training) ayrılmaktadır. Devlet yatırımları, kişisel getirisi ve maliyeti çok daha yüksek olan mesleki ve teknik eğitimden, toplumsal getirisi daha yüksek ve maliyeti çok daha düşük olan genel eğitime kaydırılmakta, iş eğitimi ise işverenlere bırakılmaktadır.

Önceki bölümlerde de değinilmiş olduğu gibi, ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik liselerle yükseköğretim düzeyindeki meslek yüksekokullarının irtibatlandırılması ve işle bütünleşik eğitim yapılabilmesi için işverenlerin işletmelerini eğitime de açarak eğitimin giderlerine katkıda bulunmalarının sağlanması için gerekli yasal düzenlemelerinin ivedilikle yapılmasında yarar vardır.

Yükseköğretim kurumları bütçesi cari fiyatlarla 1997de 290 trilyon TL lık talebe karşılık 202,3 trilyon olarak gerçekleşmiştir. 1998 için talep, 263.7 trilyon TL'si yatırımlar için olmak üzere, toplam 607 trilyon TL'dir. Bu talebe karşılık bütçe özelleştirme dahil 411,8 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Yükseköğretime tahsis edilen bütçe ödeneklerinin artırılması tabii ki fevkalade önemlidir. Bu artışlar yapılırken gözönüne alınması gereken kriter, 1993 yılında sabit fiyatlarla örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan harcama olmalıdır (2.658 ABD Doları). Örgün öğretimdeki öğrenci başına bütçe ödeneğinin 2000 yılı itibari ile 3.000 ABD dolarına çıkarılması gerçekçi bir talep olarak görülmelidir.

Ancak, bunun yanında üniversitelerin idari ve mali sisteminin çağdaş gelişmelere uygun, köklü bir şekilde değiştirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde halen uygulanmakta olan bir önceki yıla göre pazarlık ve anlaşma ile artırılan ve çok sayıda kalemden oluşan, bütçe sistemi (negotiated, line-item budgeting), artık dünyadaki en verimsiz sistem olarak kabul edilmektedir. Döner sermaye sistemi de esas olarak bundan farklı değildir.

Bu sistemin yerine, çok daha çağdaş ve üniversitelerin yapısına uygun olan, girdi ve çıktılara göre tespit edilen açık ve şeffaf kriterlere dayalı, tek kalemden oluşan bütçe sistemi getirilmeli, üniversiteler öğrencilerden alınacak reel öğrenim ücretlerini kendileri tespit edebilmeli, kaynak yaratmaya teşvik edilmeli ve kendilerine tahsis edilen bütçe ödeneği ile öğrencilerden alınacak öğrenim ücretlerini ve kendi yarattıkları kaynakları birleştirerek vaat ettikleri faaliyet programı ile bunun sonucunda üretecekleri çıktılara uygun bütçelerini kendileri yapabilmelidirler. Bu amaçla, Dünya bankası kredisi kapsamında "Kamu Kaynaklşarının Üniversitelere Tahsisinde Yeni Sistem Geliştirilmesi" adı altında bir çalışma başlatılacak ve toplam 305.950 ABD Doları harcama yapılacaktır. Bu kapsamda üniversite, Maliye bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın ilgili personeli çeşitli çalışmalara katılarak, bu konuda ileri düzeyde bulunan ülkelerle temas ederek yeni bir bütçe sisteminin temel ilkeleri oluşturulmaya çalışılacaktır.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlığın günümüzde yaşamakta olduğu Bilgi Toplumu'na geçiş süresinde yükseköğretim sisteminin başlıca ürünleri olan bilgi ve bilgili insan, ülke ekonomilerinin başlıca girdileri, rekabet gücünü belirleyen temel unsurlar ve toplumsal gelişmenin itici gücü olarak kabul edilmektedir.

Üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim ve gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri ve bilimsel, teknolojik ve sosyoekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için **yükseköğretimde sağlıklı bir rekabet ortamının tesis edilebilmesinde yarar vardır.**

Böyle bir ortamda, ülkemizdeki devlet üniversiteleri ile vakıf yükseköğretim kurumları birbirleri, yurtdışındaki yükseköğretim kurumları ve de ideal üniversite kavramı ile rekabet etme durumundadırlar.

Yurtdışında çok yüksek öğrenim ücretleri ödeyerek yükseköğrenim görmekte olan öğrenci sayımız ellibin civarındadır. Öte yandan, vakıf üniversitelerinin Türk yükseköğretim sistemi içindeki payı halen % 1 civarında olup, bu payın görünür gelecekte % 10 lar düzeyine çıkarılması büyük bir başarı olarak kabul edilmelidir. Bu bakımdan, Türk yükseköğretiminin geleceğini sadece yurtdışı ve vakıf yükseköğretim kurumlarında aramak gerçekçi bir yaklaşım değildir; ağırlık büyük ölçüde devlet üniversitelerimizin üzerinde olacaktır.

Bu çerçeve içinde, yükseköğretim sistemimizde sağlıklı bir rekabet ortamının tesis edilebilmesi için:

a) Devlet üniversitelerimizin yurtdışı ve vakıf yükseköğretim kurumlarının sahip olduğu idari ve mali yetkilerle teçhiz edilmesi,

b) Bu alanda ulaşılan kalite düzeylerinin belirlenebilmesi için akademik değerlendirme mekanizmalarının kurulması ve toplumun bu konularda sürekli olarak bilgilendirilmesi; kaçınılmaz ön şartlar olarak düşünülmektedir.

Yükseköğretim sistemimizde bu tür bir yapıyı tesis etmek amacıyla 1996'da oldukça geniş bir katılımla hazırlanan yasa tasarısı önerisi bu bakış açısı ile hazırlanmış olup, tasarı ile getirilen yeniliklerin ana hatları aşağıda özetlenmiştir:

a) Üniversitelerimizin sahip oldukları her türlü fiziki mekan, tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insangücünü kullanarak ek kaynak yaratmalarının önündeki tüm engeller kaldırılmaktadır.

b) Üniversitelerimiz kaynaklarının gerçek anlamda sahibi kılınmakta, kendilerine tahsis edilen kamu kaynakları ile yarattıkları kaynakları ve öğrencilerden alınacak katkı paylarını birleştirerek faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun yıllık bütçelerini kendilerinin hazırlamalarına imkan tanınmaktadır.

c) Üniversitelerimizin faaliyetlerinin kapsam ve niteliğinin gerektirdiği idari yapılanmayı kendilerinin kurmaları öngörülmekte, bu meyanda özel nitelikler gerektiren işlerin görülebilmesi için akademik unvan sahibi olmayan kişilerin rektör yardımcısı düzeyinde

istihdam edilebilmelerine ve kadro karşılığı sözleşmeli idari personeli çalıştırmalarına imkan sağlanmaktadır.

d) Üniversite yönetim kurullarına, öğretim elemanlarına bilim, araştırma-geliştirme, eğitim-öğretim, mal ve hizmet şüretimine katkıları oranında ek ücret ödeme, kadro karşılığı veya giderleri üniversitenin kendi yarattığı kaynaklardan karşılanmak üzere sözleşmeli akademik personel istihdam etme yetkisi verilmektedir.

e) Üniversitelerde dekan adaylarının, müdür ve bölüm başkanı gibi akademik yöneticilerin ne şekilde belirleneceği senatolarca çıkarılacak yönetmeliklere bırakılmaktadır.

f) Üniversitelerdeki enstitü, yüksekokul, konservatuvar, meslek yüksekokulu ve araştırma uygulama merkezlerinin işleyişleri ile bölümlerin iç yapılarına ilişkin düzenlemelerin yapılması üniversitelere bırakılmaktadır.

g) Toplumla üniversite arasında ilişki kurmak, kalitenin yükseltilmesine ilişkin akademik değerlendirmeler yaparak Yükseköğretim Kurulu ve Üniversitelerarası Kurul'ca alınacak kararlara ve çıkarılacak yönetmeliklere esas teşkil edecek görüş ve önerileri hazırlamak üzere, onu uluslararası düzeyde temayüz etmiş bilim adamı ve beşi üniversite mensubu olmayan, kendi mesleklerindeki başarıları ile toplumda saygınlık kazanmış kişiden oluşan ve yapısı süreklilik arzeden Akademik Değerlendirme Kurulu'nun oluşturulması öngörülmektedir.

h) Akademik unvan terfilerinin, Akademik Değerlendirme Kurulu'nun akademik unvanlı üyelerinin alanlara ve gelişmelere göre yapacakları öneriler üzerine Üniversitelerarası Kurul'un görüşü alınarak Yükseköğretim Kurulu'nca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek evrensel norm ve kriterlere göre, liyakatı öne çıkaran açık, şeffaf ve geniş katılım içeren usul ve esaslarla tamamen üniversitelerce yapılması öngörülmektedir.

i) Türk Yükseköğretiminde çağın gerektirdiği kalite düzeyi ile genç nüfusumuzun yarattığı toplumsal talebin, diğer bir deyişle, nicelik ve niteliğin bağdaştırılmasının önündeki en büyük darboğaz, kısıtlı mali kaynakların yanında, nitelikli öğretim üyesi açığıdır. Yurtdışında öğretim elemanı ve araştırıcı yetiştirilmesi için harcanan toplam miktar, üniversitelerimizde araştırmaya harcanan toplam miktarla karşılaştırılabilir boyuttadır. Bu nedenle, yurtdışında öğretim elemanı ve araştırıcı yetiştirilmesi programının genişletilerek yürütülmesi, yurtiçinde oluşmuş olan bilimsel potansiyelin de bu amaçla seferber edilmesi, kısıtlı kaynakların en etkin biçimde kullanılabilmesi ve kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu temsilcileri ile kendi alanlarında temayüz etmiş, eleman yetiştirme konusunda bilgi ve deneyim sahibi on bilim adamından oluşan öğretim Elemanı ve Üst Düzey Araştırıcı Yetiştirme Kurulu kurulması öngörülmektedir.

j) Yükseköğretim, biri kişisel, diğeri ise toplumsal fayda sağlayan, yarı kamusal bir hizmettir. Bu hizmetin bedelinin kamu kaynakları yanında, kısmen de hizmetten yararlananlarca karşılanması, kamu maliyesinin temel ilkesidir. Ancak, sosyal adalet ve fırsat eşitliğinin gereği olarak muhtaç olanların korunması da çağdaş devletin temel görevlerindendir. Bu nedenlerle, öğrencilerin

ödeyeceği katkı paylarının belirlenmesinde Yükseköğretim Kurulu'nca belirlenen cari maliyetlerin yarısını geçmemek kaydıyla, üniversite yönetim kurulları yetkili kılınmakta ve Yüksek öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nca (YURTKUR) verilen katkı payları kredisi ile belirlenen katkı payları arasındaki farkın üniversite işletme hesabından geri dönüşlü ve düşük faizli kredi ve karşılıklı veya karşılıksız burs olarak verilmesi öngörülmektedir.

k) Her üniversitede kayıtlı öğrencilerin tabi üye olduğu öğrenci Birliği kurulması, birlik başkanı ile yardımcısının, öğretim elemanlarının özlük hakları ve unvan terfileri dışında, oy hakkı ile senatoya ve görüşleri alınmak ve bilgi verilmek üzere katkı paylarının belirleneceği üniversite yönetim kurulu toplantılarına katılmaları öngörülmektedir.

l) Kar amacı gütmeyen vakıflara, üniversite kurmanın yanında, bir üniversiteye bağlı olmaksızın, meslek yüksekokulu, yüksekokul, sadece yüksek lisans yaptırmak üzere enstitü ve bunların birden fazlasını içeren Vakıf Yükseköğretim Okulu kurma imkanı sağlanmaktadır.

m) Öngörülmüş olan böylesine merkeziyetçilikten uzak bir yükseköğretim sistemi içinde Yükseköğretim Kurulu'nun işlevleri, esas olarak yükseköğretime tahsis edilen kamu kaynaklarını üniversitelerin önerecekleri yıllık faaliyet programlarına dayalı olarak ve geliştirilecek kriter ve göstergelere göre açık ve şeffaf sistemlerle üniversiteler arasında dağıtmak ve kaliteyi öne çıkaran akademik değerlendirme yapılmasını sağlamak konularında yoğunlaştırılmaktadır.

Görüldüğü gibi, hazırlanmış olan yasa tasarısı önerisi belirli bir sistematik içermekte ve kendi içinde bir mantık bütünlüğüne dayanmaktadır. Bu nedenle, öneride yer alan bazı hususlarda tek başına yasal düzenlemelere gidilmesi halinde, istenen sonuçları almak mümkün olmayacak, tersine her bakımdan çok daha olumsuz durumlarla karşılaşılacaktır.

53. Hükümet zamanında, Başbakanlığa 20.05.1996 tarihinde sunulan kanun taslağının tasarı olarak TBMM'ne sevki için, Başbakanlık tarafından ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınmış olmasına rağmen, kanun tasarısı haline getirilerek TBMM'ne intikali bu güne kadar mümkün olmamıştır.

Yükseköğretimimizin çağın gereklerine uygun bir yapıya kavuşturulabilmesi için hazırlanan yasa taslağının biran evvel kanunlaşmasında büyük yarar görülmektedir.

54. Hükümetin kurulmasından sonra Sayın Başbakan, rektörlerle yaptığı toplantıda üniversitelerimizin karşı karşıya bulunduğu sorunların aşılabilmesi için gerekli görülen mevzuat değişikliklerinin hazırlanarak Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulması talimatını vermişlerdir.

10.10.1996 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderilen ve Bütçe Kanunu hazırlanırken dikkate alınmasını ve gerekli düzenlemelerin yapılmasını istediğimiz aşağıdaki belirtilen hususlardan hiç biri 1997 Mali Yılı Bütçe Kanununda yer almamış, gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmamıştır. Bunlar ve benzeri hususların 1998 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nda yer almasında ve anahatları yukarıda özetlenmiş olan yasa taslağının kısa süre içinde yasalaştırılmasında büyük yarar görmekteyiz.

1998 Mali Yılı Bütçe Kanunun İlgili Maddelerinde Gerekli Düzenlemeler Yapılarak;

1. Üniversite veya Yüksek Teknoloji Enstitüsü rektörleri, Üniversite veya Yüksek Teknoloji Enstitüsü'ndeki döner sermaye işletmelerinin birinden katkılarına bakılmaksızın 2547 Yükseköğretim Kanunu'nun 58 inci maddesindeki esaslara göre pay almalarının sağlanması,
2. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nde görevli personele (işçiler hariç) 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 58 inci maddesinde belirtilen esaslar çerçevesinde katkı payı ödenmesi ve bu ödemelerin Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Fonundan karşılanması,
3. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 58 inci maddesine göre Döner Sermaye gelirlerinden en az % 30'unun ayrılarak ayrılan kısmın o kuruluş veya birimin araç-gereç, araştırma ve diğer ihtiyaçlarının yanında bakım onarım ve yatırım ihtiyaçları ile genel esaslara tabi sözleşmeli personel istihdamı için de kullanılabilmesi,
4. Üniversite döner sermeyelerinde kesinti yapılmasını düzenleyen hükümlerin bütçe metinlerinden çıkartılması,
5. Sağlık hizmetleri dahil üniversitelerdeki döner sermayeler vasıtasıyla verilen her türlü hizmetin bedelinin ilgili üniversitenin yönetim kurulunca tespit edilmesi,
6. 2547 Sayılı Kanunun 7. maddesinin (c) fıkrasına göre üniversitelerin açmış oldukları yaz okullarına katılan öğrencilerden bu öğrenim için 2547 Sayılı Kanunun 46. Maddesi uyarınca ilgili fakülte ve program adına göre miktar ve şekli üniversite yönetim kurulu tarafından belirlenecek yaz okulu öğretim ücreti alınır. Yaz okulu öğretim ücreti peşin olarak alınır, üniversite ve yüksek teknolojisi adına milli bankalardan birinde açılacak hesaba yatırılır. Bu miktarlar rektörlükçe en geç 15 gün içinde Bütçe Dairesi Başkanlığı hesabına bir yandan gelir, diğer yandan özel ödenek kaydedilmek üzere aktarılır. Aktarılan bu miktarlar Maliye Bakanlığı'nca özel ödenek kaydedilir. Kaydedilen ödeneklerin % 70'ine kadar olan kısmı yaz okullarında ders vermekle görevlendirilen öğretim elemanlarına; ünvanlarına, verdikleri dersin kredisi ve saati ile derse kaydolan öğrenci sayısı dikkate alınmak sureti ile ve yaz okulu programı uygulamaya koyulmadan önce Yükseköğretim Kurumu uygun görüşü alınarak Üniversite Yönetim Kurulu tarafından saptanacak ders ve sınav ücreti olarak ödenir. Kalan kısmı ise üniversitenin cari ihtiyaçlarında kullanılır. Ancak, ders ve sınav ücreti olarak bu şekilde yapılacak ödemelerin toplam miktarı yaz okulu öğrencilerinden alınan toplam ücretin % 70'ini geçemez ve kurum bütçesinden ayrıca ek ders ve sınav ücreti ödenmez. Bu ödeneklerin harcanmayan kısmı, ertesi yılın bütçesine devren gelir ve ödenek kaydedilir. Bu hükümlerin uygulanmasına ilişkin esas ve usuller Yükseköğretim Kurulu'nca tespit edilir. şeklinde yer alması,
7. 1997 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 45/a maddesinde "...Ancak, hakimlik ve savcılık mesleklerinde bulunanlar ile, bu mesleklerde sayılan görevlerde olanlar, yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri..." hükmünün
8. "*Yükseköğretim kurumlarında akdemik kadrolara yapılacak atamalar*" şeklinde değiştirilmesi,
9. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 56. Maddesine göre üniversite adına tapuda kayıtlı taşınmaz mallar ile hazine adına kayıtlı olup, üniversiteye tahsisli taşınmaz malların eğitim ve sosyal amaçlı kiralanması veya üçüncü şahıslarca işletilmesi suretiyle elde edilecek gelirlerin en az % 70'i (personel gişderleri hariç) o üniversitenin her çeşit yatırım ve cari harcamalarında kullanılmak üzere özel ödenek kaydedilir. Bu ödenek ilgili

üniversitenin gerekçeli teklifi üzerine Maliye Bakanlığı % 70'in üzerine çıkarılabilir. Bu hesabın sarf'ı muhasebesi ve denetimi döner sermaye mevzuatına tabidir. Özel ödeneğin harcanmayan kısmı ertesi yılın hesabına devren gelir ve ödenek kaydolunur. İşlemler üniversitece görevlendirilecek sayman tarafından yürütülür. Maliye Bakanlığı bu konuda gerekli düzenlemeleri yapmaya yetkilidir.
hükmünün yer alması,

10. **Yurtdışında öğretim elemanı yetiştirme uygulamasına devam edilmesi, bu amaçla yeterli kaynağın kesintiye uğramadan sağlanması,**
11. **Faaliyete geçirilemeyen fakülte ve yüksekokulların faaliyete geçirilmesi için gerekli kaynak temini, yeterli kaynak ve nitelikli personel sağlanmadan yeni yükseköğretim kurumları açılmaması,**
12. **KİT'ler dahil muhtelif kamu kuruluşlarına ait olup, üniversiteler tarafından kullanılması uygun görülen gayrimenkullerin bedelsiz olarak, üniversitelere devrinin sağlanması,**
13. **Bütçe teklif ve tasarılarının TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi esnasında, komisyon üyelerinin muhtelif üniversite bütçelerine eklenmek üzere verdikleri ödenek önergelerindeki miktarların Yükseköğretim bütçesinin transfer tertibine konularak üniversite ihtiyaçları doğrultusunda yıl içinde Yükseköğretim Kurulu'nca dağıtılmasının sağlanması,**
14. **Yap-İşlet-Devret veya Yap-İşlet mevzuatında değişiklik yapılarak üniversitelerin de bu uygulamadan yararlandırılmasının sağlanması,**
15. **Milli Eğitim fonundan Yükseköğretime pay ayrılması veya Yükseköğretim Fonun'un oluşturulması.**